

חומש קורן שלם עם רש"י ואונקלוס
THE KOREN SHALEM HUMASH WITH RASHI AND ONKELOS

TRANSLATION AND COMMENTARY BY RABBI LORD JONATHAN SACKS

FIRST EDITION

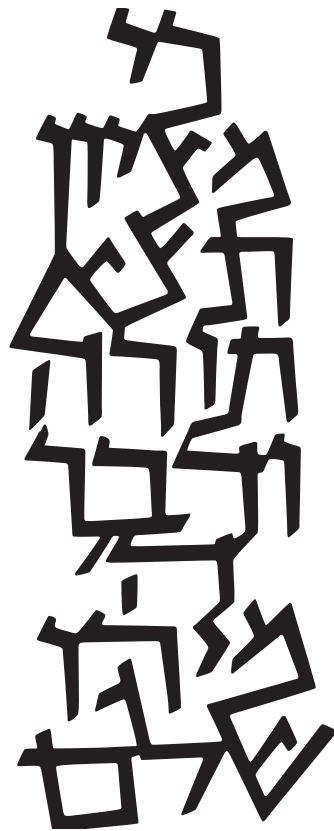

KOREN

THE MAGERMAN EDITION

חומש קורן שלם עם רש"י ואונקלוס

THE KOREN SHALEM HUMASH WITH RASHI AND ONKELOS

TRANSLATION AND COMMENTARY BY
Rabbi Lord Jonathan Sacks זצ"ל

KOREN PUBLISHERS JERUSALEM

The Koren Shalem Humash with Rashi and Onkelos
Translation and commentary by Rabbi Lord Jonathan Sacks
The Magerman Edition
First Hebrew-English Edition, first printing

© 2024

Koren Publishers Jerusalem Ltd.
POB 4044, Jerusalem 91040, ISRAEL
POB 8531, New Milford, CT 06776-8531, USA

www.korenpub.com

Hebrew Tanakh Font © 1962, 2024 Koren Publishers Jerusalem Ltd.
Hebrew Text of Tanakh © Koren Publishers Jerusalem Ltd. 1962, 2024
English translation of Torah © Estate of Jonathan Sacks, 2021
Commentary of Torah © Estate of Jonathan Sacks, 2024

The publication of this book was made possible
through the generous support of *The Jewish Book Trust*.

Considerable research and expense have gone into the creation of this publication,
and unauthorized copying may be considered *geneivat daat* and a breach of copyright
law. No part of this publication (content or design, including use of the Koren fonts)
may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any
means, electronic, mechanical, photocopying, or otherwise, without the prior writ-
ten permission of the publisher, except in the case of brief quotations embedded in
critical articles or reviews.

Hardcover, ISBN 978-965-7765-17-3

Printed in PRC

First printing

KH1

We have been blessed in our lives, by virtue of our philanthropic endeavors, to meet some of the most amazing and beautiful souls in the Jewish world. The pinnacle of those blessings was the time we shared with Rabbi Lord Jonathan Sacks and his wife, Lady Elaine Sacks.

As a part of the project to support the new translation of the Tanakh, along with Rabbi Sacks's new translation of and commentary on the Humash, we were blessed with the opportunity to spend a few *Shabbatot* with Lord and Lady Sacks, to hear Rabbi Sacks speak in our community, and to have him spend time celebrating *hagim* with our community's children at school events. Learning from Rabbi Sacks is a privilege and a pleasure he has shared with the world through his publications and public speaking. Spending time with Rabbi Sacks – the man, the beautiful *neshama* – is more rare, and those experiences we had with him in our home and in our community, at Shabbat meals and on Shabbat afternoon walks, are priceless experiences we will never forget.

Rabbi Lord Jonathan Sacks was the authentic Torah voice for our generation, simultaneously steeped in Torah tradition and deeply engaged with people of all faiths. He succinctly understood and eloquently conveyed both the particular Jewish identity of our sacred writings as well as their universal relevance.

We pray that this unique, traditional, painstakingly researched and annotated translation of and commentary on the Humash enlivens Torah for *klal Yisrael*, unites us in our traditions, inspires us with new, and old, ways of thinking, and ultimately brings us closer to the Redemption.

Debra and David Magerman
Philadelphia, Pennsylvania

CONTENTS

מבוא	xi	Publisher's Preface
הקדמה	xii	Editor's Note
קריאת התורה בימים מיוחדים והפטרות נוספות	xiv	Torah Readings for Special Days and Additional Haftarat
ברכות התורה וההפטרה	xviii	Torah and Haftara Blessings

BERESHIT/GENESIS

Parasha · Haftara

בראשית	3 · 1501	Bereshit
נח	45 · 1503	Noah
לך לך	79 · 1505	Lekh Lekha
וירא	111 · 1505	Vayera
חיי שרה	147 · 1509	Hayei Sara
תולדות	171 · 1511	Toledot
ויצא	197 · 1513	Vayetze
וישלח	231 · 1517	Vayishlah
וישב	265 · 1519	Vayeshev
מקץ	291 · 1521	Miketz
ויגש	323 · 1523	Vayigash
ויחי	345 · 1525	Vayehi

SHEMOT/EXODUS

Parasha · Haftara

שמות	373 · 1525	Shemot
וארא	413 · 1531	Vaera

בא	447 · 1533	Bo
בשלה	479 · 1535	Beshalah
יתרו	515 · 1541	Yitro
משפטים	541 · 1543	Mishpatim
תרומה	575 · 1547	Teruma
תצוה	601 · 1549	Tetzaveh
כי תשא	627 · 1551	Ki Tisa
ויקהל	663 · 1555	Vayak'hel
פקודי	685 · 1557	Pekudei

VAYIKRA/LEVITICUS

Parasha · Haftara

ויקרא	705 · 1559	Vayikra
צו	735 · 1561	Tzav
שמיני	757 · 1563	Shemini
תזריע	781 · 1567	Tazria
מצרע	799 · 1569	Metzora
אחרי מות	819 · 1571	Aḥarei Mot
קדשים	841 · 1573	Kedoshim
אמר	861 · 1577	Emor
בהר	891 · 1577	Behar
בחוקתי	909 · 1581	Beḥukotai

BEMIDBAR/NUMBERS

Parasha · Haftara

במדבר	933 · 1585	Bemidbar
נשא	961 · 1587	Naso
בהעלתך	997 · 1589	Behaalotekha
שלה	1031 · 1591	Shelah

קרח	1059 · 1593	Korah
חקת	1085 · 1595	Hukat
בלק	1109 · 1599	Balak
פינחס	1135 · 1599	Pinhas
מטות	1169 · 1601	Matot
מסעי	1193 · 1603	Masei

DEVARIM/DEUTERONOMY

Parasha · Haftara

דברים	1221 · 1607	Devarim
ואתחנן	1247 · 1609	Vaethanan
עקב	1279 · 1613	Ekev
ראה	1311 · 1615	Re'eh
שפטים	1347 · 1615	Shofetim
כי תצא	1375 · 1617	Ki Tetzeh
כי תבוא	1409 · 1619	Ki Tavo
נעבים	1439 · 1621	Nitzavim
וילך/שבת שובה	1453 · 1623	Vayelekh/Shabbat Shuva
האזינו	1465 · 1625	Haazinu
וזאת הברכה	1485 · 1631	Vezot Haberakha

THE TEN COMMANDMENTS

עשרת הדברות בטעם עליון - יתרו	1632	The Ten Commandments – Yitro
עשרת הדברות בטעם עליון - ואתחנן	1633	The Ten Commandments – Vaethanan

SPECIAL HAFTAROT

שבת ראש חודש	1635	Shabbat Rosh Hodesh
שבת ערב ראש חודש	1637	Shabbat Erev Rosh Hodesh
שבת חנוכה (1)	1639	Shabbat Hanukka (1)
שבת חנוכה (2)	1641	Shabbat Hanukka (2)

פרשת שקלים	1643	Parashat Shekalim
פרשת זכור	1645	Parashat Zakhōr
פרשת פרה	1649	Parashat Para
פרשת החודש	1651	Parashat HaḤodesh
שבת הגדול	1653	Shabbat HaGadol
יום ראשון של פסח	1655	First Day of Pesah
יום שני של פסח בחוץ לארץ	1657	Second Day of Pesah in the Diaspora
שבת חול המועד פסח	1659	Shabbat Ḥol HaMoed Pesah
יום שביעי של פסח	1661	Seventh Day of Pesah
יום שמיני של פסח בחוץ לארץ	1665	Eighth Day of Pesah in the Diaspora
יום ראשון של שבועות	1667	First Day of Shavuot
יום שני של שבועות בחוץ לארץ	1671	Second Day of Shavuot in the Diaspora
יום ראשון של סוכות	1671	First Day of Sukkot
יום שני של סוכות בחוץ לארץ	1673	Second Day of Sukkot in the Diaspora
שבת חול המועד סוכות	1675	Shabbat Ḥol HaMoed Sukkot
שמיני עצרת בחוץ לארץ	1679	Shemini Atzeret in the Diaspora
שמחת תורה	1681	Simḥat Torah
מקורות לעיון ולהעמקה	1683	For Further Reading

PUBLISHER'S PREFACE
THE KOREN H̄UMASH

The publication of the new *Koren H̄umash* with commentary by Rabbi Lord Jonathan Sacks is a time of celebration, but one that is bittersweet. Its publication close to his fourth *yahrzeit* is a reminder that his living presence is no longer with us, but also that his Torah lives on and continues to grow in influence. Rabbi Sacks' enthusiasm, joyful scholarship, erudition, and penetrating insight permeated all his writings, conveying to us and to future generations that our Torah is a limitless source of wisdom, faith, and moral clarity. We were well into this ambitious endeavor when he went into hospital, from which he fully expected to return.

I cannot write a preface for him; no one can. But his many books on H̄umash – the *Covenant & Conversation* series, and those exploring leadership, ethics, spirituality, life-changing ideas, and belief – speak for themselves. These works, alongside his astonishing range of books, articles, and lectures – all of which have marshalled to complete Rabbi Sacks' commentary – reveal the depth, breadth, and relevance of the Torah's messages for the current age. The Torah is, as the Rabbis teach, “betrothed” to the Jewish people; yet it also contains the blueprint for a healthy and holy society that has universal relevance. Rabbi Sacks was our guide through the bewildering thickets of modernity, our guide to a fresh and refreshing engagement with Torah, and we gratefully follow the path he has charted for us.

His passing leaves a void which no one in this generation fills. We hope these writings will engage, provoke, and inspire the next generation of Torah scholars, teachers, laypeople, and indeed all God-seekers.

☞ In the best of circumstances, the creation of this H̄umash would be a collaboration of many. It is my privilege to thank them.

This project, the sister project of *The Koren Tanakh* which was published two years ago, has been sponsored by our friends Debra and David Magerman of Philadelphia and Jerusalem. With continual encouragement and no lack of patience, they shared the vision that animated both Rabbi Sacks and Koren, and enabled us to create this work you hold in your hands. For my colleagues at Koren, we

thank you; for the many future generations who will read and use this H̄umash weekly, we are forever in your debt.

We thank the family of Rabbi Sacks, Lady Elaine Sacks and her children Joshua, Dina, and Gila, for their encouragement and commitment, particularly after his passing. The leadership of The Rabbi Sacks Legacy, its chief executive, and my friends, Joanna Benarroch and Alan Sacks, provided encouragement during the awful days of 2020 and 2021, when we felt leaderless, and they continue to be valued and cherished partners.

Jessica Sacks' scholarship and erudition is not simply hereditary but unique to her, and she engaged with her uncle's writings with compassion and dedication. Rabbi Reuven Ziegler oversaw the entire project, and Dayan Ivan Binstock of the London Beth Din reviewed the H̄umash.

Management of the editorial side was led by Gila Chitiz and Ashirah Firszt, and the production and design side was led by Rabbi Avishai Magence and Caryn Meltz; the typography was designed by Esther Be'er and Tomi Mager. I would also like to acknowledge Dr. Joel B. Wolowelsky for the initial commentary drafts, Rabbi Julian Sinclair, Yaffa Aranoff, Dr. Yoel Finkelman, and Tani Bednarsh for their review and comments, Debbie Ismailoff and Ita Olesker for copyediting, Rabbi Yedidya Naveh for authoring and translating the haftara commentary, Rabbi Yinon Chen, Tali Simon, Doron Chitiz, and Avichai Gamdani for proofreading, Eliyahu Misgav for cover design, and Gila Chitiz, Tani Bednarsh, and Elchanan Spitz for creating a database of books, essays, articles, and broadcasts of Rabbi Sacks.

☞ Rabbi Sacks taught: “In Judaism we not only learn to live; we live to learn. In study, we make Torah real in the mind so that we can make it actual in the world.” We pray that this masterful commentary on the Torah will allow countless people to ascend to ever greater heights in *living* and *learning*, to internalize the Torah's relevance to the individual and to society, and to help heal our fractured world.

Matthew Miller, Publisher
Jerusalem, Tishrei 5785 (October 2024)

EDITOR'S NOTE

Rabbi Sacks intended that this Ḥumash be his flagship project, one in which he could incorporate many of his timeless messages and ideas. “Traditional commentaries,” he wrote of the Haggada, “are usually close readings of individual words and phrases rather than reflections on the meaning of the whole. That is a classic Jewish response, and I have not hesitated to do likewise.... But it is the great themes, the overarching principles, that are often neglected or taken for granted.” These great themes – freedom and responsibility, love and justice, the meaning of the covenant between God and humanity and God and Israel – were for Rabbi Sacks the lifeblood of Judaism, and their text is the Torah as we read it week by week.

After translating the Ḥumash for *The Koren Tanakh*, Rabbi Sacks began writing his commentary, beginning with the book of Exodus. Regretfully, he was unable to see it to completion. The Ḥumash editorial team at Koren, led by Rabbi Sacks’ niece Jessica Sacks, compiled the rest of the Ḥumash commentary from his vast array of books, articles, commentaries, and lectures. The work was always done with Rabbi Sacks’ intention for the Ḥumash commentary as our guiding light, mission statement, and purpose. Great care was taken to present his invaluable ideas and messages in his own words, only adapting and reshaping them to preserve his style in the new format. We pray that we have managed to bring Rabbi Sacks’ words alive through the Torah and his dream project to fruition. May this work allow his beautiful Torah to enlighten and inspire all of us for generations to come.

Targum Onkelos

The text of the Targum, including its vocalization and punctuation, is reprinted with permission of the Shetilei Zeitim Institute through the generosity and assistance of its publisher, Rabbi Yosef Iraqi Hacoheh, and Adam Bin Nun. This highly accurate version of the text reflects the ancient tradition of reading the Targum publicly, as is still practiced today in Yemenite communities.

It is appropriate to mention that the punctuation according to this tradition is at times at odds with the

punctuation typically dictated by the cantillation marks. According to the Yemenite tradition, there is a pause after the *tevir* cantillation mark as opposed to the more common custom of pausing after the *tipeha* cantillation mark which follows the *tevir*. We have chosen to follow this recognized Yemenite tradition for punctuation.

The Targum is presented in the Koren Siddur typeface, to distinguish it from the Hebrew text of the Torah. We have marked in gray instances where the Targum’s translation is not literal but explicatory. Of course, any translation is itself a form of commentary, and sometimes the boundary between literal and allegorical translation can be blurry. We have attempted a conservative approach, marking only words whose content cannot be said to be denoted by any parallel word or phrase in the original Hebrew.

Rashi

Rashi’s commentary on the Torah is one of the most important and widely published works of Jewish scholarship in existence. For the past thousand years, Jews around the world have studied and taught the Torah to their students with the close help of Rashi’s comments. Because of the numerous manuscripts and printed editions of the commentary in circulation over the centuries, and because of the habit of later students to emend and add to Rashi’s original text, there has never been any universally accepted, authoritative version of the commentary’s text. In this edition, we have attempted to present Rashi’s commentary with all later additions and textual corruptions removed.

In placing before the readers our new edition of Rashi’s text, we have not presumed to reach the pinnacle of critical and philological accuracy. But we have worked hard to provide a text that is as clear and precise as possible. We worked with three types of textual witnesses: (1) manuscripts of Rashi’s commentary, such as the Weimar, Vienna, and Munich codices; (2) early printed versions of the commentary, such as the Rome, Reggio di Calabria, Guadalajara, and Venice editions, all from the fifteenth century; and (3) influential printed editions published over the centuries, such as that of Avraham Berliner from

◀ the nineteenth

the nineteenth century, and the Ariel Humash and Bar Ilan University's "Keter" edition, both published recently. But our chief source was the Leipzig Manuscript (MS Leipzig 1) from the thirteenth century. Experts have long considered this manuscript to be the most authoritative version of Rashi's commentary on the Torah, and with God's help, we have succeeded in many instances in learning from it the most correct version of the text. For this we are indebted to the Institute of Microfilmed Hebrew Manuscripts at the National Library of Israel.

Alongside the effort to arrive at the most correct version of the text, we invested great effort in vocalizing and punctuating Rashi's commentary, providing a finished product that is considerably more accessible to the modern reader than past editions. We owe a special thanks for this to our stellar team of copyeditors, Rabbi Karmiel Cohen and Rabbi Yinon Chen. In places where Rashi cites a given midrashic story but quotes it only in part, we have provided the complete quote ourselves, in the same font but without vocalization. See for example Rashi on Leviticus 10:2.

Rashi's commentary is presented in the modern typeface "Koren Rashi," which was designed by the late Eliyahu Koren himself before his death. Design for this typeface

placed emphasis on beauty, legibility, and closeness in form to standard Hebrew "square" lettering. "Koren Rashi" is unique in that it occasionally features multiple glyphs for the same letter to help readers' eyes to flow (see for example the letter ת in the phrase תלתל כתיית). The typeface is based on the style of calligraphy characteristic of Sephardic manuscripts from the fifteenth century.

It is our hope that the Targum Onkelos and Rashi texts presented here, incorporating both historical accuracy and modern readability, will enhance both the study and appreciation of these works.

Haftarot

Following the Humash section we have printed the haftarot according to the various customs of the Ashkenazim, Sepharadim, and Yemenites. We included a short commentary for each haftara, originally written in Hebrew by Rabbi David Nativ (for Koren's Humash Yisrael) and translated by Rabbi Yedidya Naveh. The commentary for the special haftarot was composed especially for this volume by Rabbi Yedidya Naveh. We hope that these commentaries provide the reader with the context to appreciate the significance of the words of the prophets and their depth and timeless teachings.

TORAH READINGS FOR SPECIAL DAYS

Rosh Ḥodesh	Numbers 28:1–15, p. 115
Fast Days	Exodus 32:11–14, p. 641 Continues with Exodus 34:1–10, p. 651
Ninth of Av	Shaḥarit: Deuteronomy 4:25–40, p. 1251 Minḥa: See Fast Days, above.
Ḥanukka – Day 1	Ashkenazim: Numbers 7:1–17, p. 981 Sepharadim: Numbers 6:22–7:17, p. 979
Ḥanukka – Days 2–7	Read the offering for the respective day, Numbers 7:18–53, p. 985 On Rosh Ḥodesh, read the Rosh Ḥodesh reading from the first Torah scroll, and the Ḥanukka reading from the second Torah scroll.
Ḥanukka – Day 8	Numbers 7:54–8:4, p. 989
Purim	Exodus 17:8–16, p. 509
Purim on Shabbat (in Walled Cities)	Exodus 17:8–16, p. 509 <i>Haftara</i> : Same as Shabbat Zakhōr.

TORAH READINGS FOR FESTIVALS

Pesaḥ – Day 1	Exodus 12:21–51, p. 465 On Shabbat, Sepharadim read Exodus 12:14–51, p. 463 <i>Maftir</i> : Numbers 28:16–25, p. 1159
Day 2	Leviticus 22:26–23:44, p. 871 In Israel: <i>Revi'i</i> (second Torah scroll): Numbers 28:19–25, p. 1159 In the Diaspora: <i>Maftir</i> : Same as Day 1
Day 3	Exodus 13:1–16, p. 473 <i>Revi'i</i> (second Torah scroll): Numbers 28:19–25, p. 1159
Day 4	Exodus 22:24–23:19, p. 557 (If it falls on a Sunday, Sepharadim read the passage for Day 3.) <i>Revi'i</i> (second Torah scroll): Numbers 28:19–25, p. 1159

Day 5	Exodus 34:1–26, p. 651 (If it falls on a Monday, Sepharadim read the passage for Day 4.) <i>Revi'i</i> (second Torah scroll): Numbers 28:19–25, p. 1159
Day 6	Numbers 9:1–14, p. 1003 <i>Revi'i</i> (second Torah scroll): Numbers 28:19–25, p. 1159
Shabbat Ḥol HaMoed Pesah	Exodus 33:12–34:26, p. 649 <i>Maftir</i> : Numbers 28:19–25, p. 1159
Day 7	Exodus 13:17–15:26, p. 479 <i>Maftir</i> : Numbers 28:19–25, p. 1159
Day 8 (Diaspora)	Deuteronomy 15:19–16:17, p. 1341 On Shabbat: Deuteronomy 14:22–16:17, p. 1331 <i>Maftir</i> : Numbers 28:19–25, p. 1159
Shavuot – Day 1	Exodus 19:1–20:23, p. 521 <i>Maftir</i> : Numbers 28:26–31, p. 1159
Day 2 (Diaspora)	Deuteronomy 15:19–16:17, p. 1341 On Shabbat: Deuteronomy 14:22–16:17, p. 1331 <i>Maftir</i> : Same as Day 1
Rosh HaShana – Day 1	Genesis 21:1–34, p. 133 <i>Maftir</i> : Numbers 29:1–6, p. 1161
Day 2	Genesis 22:1–24, p. 139 <i>Maftir</i> : Same as Day 1
Yom Kippur – Shaḥarit	Leviticus 16:1–34, p. 819 <i>Maftir</i> : Numbers 29:7–11, p. 1163
Minḥa	Leviticus 18:1–30, p. 833
Sukkot – Day 1	Leviticus 22:26–23:44, p. 871 <i>Maftir</i> : Numbers 29:12–16, p. 1163
Day 2	Israel: Numbers 29:17–19, p. 1165 Diaspora: Same as Day 1
Day 3	Israel: Numbers 29:20–22, p. 1165 Diaspora: Numbers 29:17–25, p. 1165
Day 4	Israel: Numbers 29:23–25, p. 1165 Diaspora: Numbers 29:20–28, p. 1165
Day 5	Israel: Numbers 29:26–28, p. 1165 Diaspora: Numbers 29:23–31, p. 1165
Day 6	Israel: Numbers 29:29–31, p. 1165 Diaspora: Numbers 29:26–34, p. 1165

Hoshana Rabba	Israel: Numbers 29:32–34, p. 1165 Diaspora: Numbers 29:26–34, p. 1165
Shabbat Ḥol HaMoed Sukkot	Exodus 33:12–34:26, p. 649 <i>Maftir</i> : Read the offering for the respective day (in the Diaspora adding the offering for the previous day).
Shemini Atzeret (Diaspora)	Deuteronomy 15:19–16:17, p. 1341 On Shabbat: Deuteronomy 14:22–16:17, p. 1331 <i>Maftir</i> : Numbers 29:35–30:1, p. 1167
Simḥat Torah (Israel and Diaspora)	First Torah scroll: Deuteronomy 33:1–34:12, p. 1485 Second Torah scroll: Genesis 1:1–2:3, p. 3 Third Torah scroll (<i>Maftir</i>): Numbers 29:35–30:1, p. 1167

ADDITIONAL HAFTAROT

Fast Day Minḥa	Isaiah 55:6–56:8, 3
Ninth of Av – Shaḥarit	Ashkenazim & Sepharadim: Jeremiah 8:13–9:23, 5 Yemenites: Jeremiah 6:16–17, 9, and 8:13–9:23, 5
Ninth of Av – Minḥa	Ashkenazim: Isaiah 55:6–56:8, 3 Sepharadim: Hosea 14:2–10, 1 Yemenites: Hosea 14:2–10, 1, and Micah 7:18–20, 7
Pesaḥ Day 1	(Some begin with Joshua 3:5–7,) Joshua 5:2–6:1, , and 6:27,
Pesaḥ Day 2 (Diaspora)	Ashkenazim & Sepharadim: II Kings 23:1–9, and 21–25, Yemenites: II Kings 22:1–7, and 23:21–25,
Shabbat Ḥol HaMoed Pesaḥ	Ashkenazim & Sepharadim: Ezekiel 37:1–14, 5 Yemenites: Ezekiel 36:37–37:14, 5
Pesaḥ Day 7	II Samuel 22:1–51,
Pesaḥ Day 8 (Diaspora)	Isaiah 10:32–12:6,

Shavuot Day 1	Ashkenazim & Sepharadim: Yemenites:	Ezekiel 1:1–28, 3 and 3:12, 7 Ezekiel 1:1–2:2, 3 and 3:12, 7
Shavuot Day 2 (Diaspora)		Habakkuk 2:20–3:19
Rosh HaShana Day 1		1 Samuel 1:1–2:10,
Rosh HaShana Day 2		Jeremiah 31:1–19, 7
Yom Kippur – Shaḥarit		Isaiah 57:14–58:14, 5 (Yemenites add 59:20–21, 9)
Yom Kippur – Minḥa		The Book of Jonah, 3 and Micah 7:18–20, 7
Sukkot Day 1	Ashkenazim & Sepharadim: Yemenites:	Zechariah 14:1–21, 3 Zechariah 13:9–14:21, 3
Sukkot Day 2 (Diaspora)	Ashkenazim & Sepharadim: Yemenites:	1 Kings 8:2–21, 1 Kings 7:51–8:21,
Shabbat Ḥol HaMoed Sukkot	Ashkenazim & Sepharadim: Yemenites:	Ezekiel 38:18–39:16, 9 Ezekiel 38:1–23, 9
Shemini Atzeret (Diaspora)	Ashkenazim: Sepharadim, Yemenites, & Minhag Anglia:	1 Kings 8:54–9:1, 1 Kings 8:54–66,
Simḥat Torah	Ashkenazim: Sepharadim & Yemenites:	Joshua 1:1–18, Joshua 1:1–9, (Yemenites add 6:27,)

BLESSINGS BEFORE AND AFTER
READING THE TORAH (ASHKENAZI CUSTOM)

Before reading the Torah, the Oleh says:

בְּרַכּוּ Bless the LORD, the blessed One.

Cong: **בְּרַכּוּ** Bless the LORD, the blessed One, for ever and all time.

Oleh: **בְּרַכּוּ** Bless the LORD, the blessed One, for ever and all time.

Blessed are You, LORD our God, King of the Universe,
who has chosen us from all peoples and has given us His Torah.
Blessed are You, LORD, Giver of the Torah.

After the reading, the Oleh recites:

Oleh: **בְּרַכּוּ** Blessed are You, LORD our God, King of the Universe,
who has given us the Torah of truth, and everlasting life He has planted in our midst.
Blessed are You, LORD, Giver of the Torah.

BLESSINGS BEFORE AND AFTER READING THE HAFTARAH

Before reading the haftara, the person called up for maftir recites:

בְּרַכּוּ Blessed are You, LORD our God, King of the Universe, who chose good prophets and was pleased with their words, spoken in truth. Blessed are You, LORD, who chooses the Torah, His servant Moses, His people Israel, and the prophets of truth and righteousness.

After the haftara, the person called up for maftir recites the following blessings:

בְּרַכּוּ Blessed are You, LORD our God King of the Universe, Rock of all worlds, righteous for all generations, the faithful God who says and does, speaks and fulfills, all of whose words are truth and righteousness. You are faithful, LORD our God, and faithful are Your words, not one of which returns unfulfilled, for You, God, are a faithful (and compassionate) King. Blessed are You, LORD, faithful in all His words.

רַחֵם Have compassion on Zion for it is the source of our life, and save the one grieved in spirit swiftly in our days. Blessed are You, LORD, who makes Zion rejoice in her children.

שִׂמְחָנוּ Grant us joy, LORD our God, through Elijah the prophet Your servant, and through the kingdom of the house of David Your anointed – may he soon come and gladden our hearts. May no stranger sit on his throne, and may others no longer inherit his glory, for You took an oath to him by Your holy name that his light would never be extinguished. Blessed are You, LORD, Shield of David.

עַל הַתּוֹרָה For the Torah, for divine worship, for the prophets, and for this Sabbath day which You, LORD our God, have given us for holiness and rest, honor and glory – for all these we thank and bless You, LORD our God, and may Your name be blessed by the mouth of all that lives, continually, for ever and all time. Blessed are You, LORD, who sanctifies the Sabbath.

ברכות התורה (מנהג אשכנזים)

Before עולה, קריאת התורה says:

עולה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְּבָרֵךְ.

קהל: בָּרוּךְ יְיָ הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד.

עולה: בָּרוּךְ יְיָ הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד.

After עולה, קריאת התורה says:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר נָתַן לָנוּ תּוֹרָת אֱמֶת וְחַיֵּי עוֹלָם נָטַע בְּתוֹכֵנוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד.

ברכות ההפטרה

Before reading the הפטרה, the person called up for מפטיר says:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד אֲשֶׁר בָּחַר בְּנַבִּיאִים טוֹבִים, וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמֶת. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד, הַבּוֹחֵר בְּתוֹרָה וּבְמִשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנַבִּיאֵי הָאֱמֶת וְצִדֵּק.

After the הפטרה, the person called up for מפטיר says the following blessings:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד, צוֹר כָּל הָעוֹלָמִים, צִדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאֻמִּים, הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְּדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצִדֵּק. נְאֻמֵּי אֱמֶת הוּא יְיָ הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲרָיִךְ לֹא יִשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמִּים (וְרַחֲמִים) אַתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד, הָאֵל הַנְּאֻמִּים בְּכָל דְּבָרָיו.

רַחֵם עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד, מְשַׁמֵּחַ צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ.

שְׂמַחְנוּ יְיָ הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וְיַגִּיל לָבֵנוּ. עַל פְּסָאוֹ לֹא יִשָּׁב זֶר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד אַחֲרָיִם אֶת כְּבוֹדוֹ, כִּי בְשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לֹּא שְׁלֵא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד.

עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד, לְקַדְּשָׁהּ וּלְמַנּוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֳרָתָהּ. עַל הַכָּל יְיָ הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד, אֲנַחְנוּ מוֹדִים לְךָ וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יְתַבְּרֵךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תְּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת.

BLESSINGS BEFORE AND AFTER
READING THE TORAH (SEPHARDIC CUSTOM)

Before reading the Torah, the Oleh says:

Oleh: The LORD is with you *Cong:* May the LORD bless you

Oleh: בָּרוּךְ Bless the LORD, the blessed One.

Cong: בָּרוּךְ Bless the LORD, the blessed One, for ever and all time.

Oleh: בָּרוּךְ Bless the LORD, the blessed One, for ever and all time.

Blessed are You, LORD our God, King of the Universe,
who has chosen us from all peoples and has given us His Torah.
Blessed are You, LORD, Giver of the Torah.

After the reading, the Oleh recites:

Oleh: Blessed are You, LORD our God, King of the Universe,
who has given us His Torah, the Torah of truth, and everlasting life He has planted in our midst.
Blessed are You, LORD, Giver of the Torah.

BLESSINGS BEFORE AND AFTER READING THE HAFTARAH

Before reading the haftara, the person called up for maftir recites:

בָּרוּךְ Blessed are You, LORD our God, King of the Universe, who chose good prophets and was pleased with their words, spoken in truth. Blessed are You, LORD, who chose the Torah, His servant Moses, His people Israel, and the prophets of truth and righteousness.

After reading the haftara, he recites:

גֹּאֲלֵנוּ Our Redeemer, the LORD of hosts is His name, Holy One of Israel

Isaiah 47

בָּרוּךְ Blessed are You, LORD our God, King of the Universe, Rock of all worlds, righteous for all generations, the faithful God who says and does, speaks and fulfills, all of whose words are truth and righteousness. You are faithful, LORD our God, and faithful are Your words, not one of which returns unfulfilled, for You, God, are a faithful (and compassionate) King. Blessed are You, LORD, faithful in all His words.

רַחֵם Have compassion on Zion for it is the source of our life, and save the one grieved in spirit swiftly in our days. Blessed are You, LORD, who makes Zion rejoice in her children.

שִׂמְחָנוּ Grant us joy, LORD our God, through Elijah the prophet Your servant, and through the kingdom of the house of David Your anointed – may he soon come and gladden our hearts. May no stranger sit on his throne, and may others no longer inherit his glory, for You took an oath to him by Your holy name that his light would never be extinguished. Blessed are You, LORD, Shield of David.

עַל הַתּוֹרָה For the Torah, for divine worship, for the prophets, and for this Sabbath day which You, LORD our God, have given us for holiness and rest, honor and glory – for all these we thank and bless You, LORD our God, and may Your name be blessed by the mouth of all that lives, continually, for ever and all time. Blessed are You, LORD, who sanctifies the Sabbath.

ברכות התורה (מנהג ספרדים)

Before עולה the קריאת התורה, the עולה says:

עולה: יהוה עמכם קהל יברכך יהוה

עולה: (רפנן) ברכו את יהוה המברך.

קהל: ברוך יהוה המברך לעולם ועד.

עולה: ברוך יהוה המברך לעולם ועד.

ברוך אתה יהוה, אלהינו מלך העולם,
אשר בחר בנו מכל העמים, ונתן לנו את תורתו.
ברוך אתה יהוה, נותן התורה.

After the reading, the עולה recites:

ברוך אתה יהוה, אלהינו מלך העולם,
אשר נתן לנו (את) תורתו ואת האמת, וחי עולם נטע בתוכנו.
ברוך אתה יהוה, נותן התורה.

ברכות ההפטרה

Before reading the הפטרה, the person called up מפטיר recites:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר בחר בנביאים טובים, ורצה בדבריהם הנאמרים באמת.
ברוך אתה יהוה, הבוחר בתורה ובמשה עבדו ובישראל עמו ובנביאי האמת והצדק.

After reading the הפטרה, he recites:

גאלנו יהוה צבאות שמו, קדוש ישראל:

ברוך אתה יהוה, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן, האומר ועושה,
מדבר ומקיים, כי כל דבריו אמת וצדק. נאמן אתה הוא יהוה אלהינו ונאמנים דבריך, ודבר אחד מדבריך
אחור לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן (ורחמן) אתה. ברוך אתה יהוה, האל הנאמן בכל דבריו.

רחם על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע במהרה בימינו. ברוך אתה יהוה, משמח ציון בבניה.
שמחנו יהוה אלהינו באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו. על
כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו, כי בשם קדשך נשבעת לו שלא יכבה נרו לעולם
ועד. ברוך אתה יהוה, מגן דוד.

על התורה ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יהוה אלהינו לקדשה ולמנוחה,
לכבוד ולתפארת. על הכל יהוה אלהינו אנחנו מודים לך ומברכים אותך, יתברך שמך בפני כל חי תמיד
לעולם ועד. ברוך אתה יהוה, מקדש השבת. אמן.

בראשית

GENESIS

THE BOOK OF GENESIS

Genesis, the book of Bereshit, is as its name suggests, about beginnings: the birth of the universe, the origins of humanity, and the first chapters in the story of the people that would be known as Israel. It tells of how this people began, first as an individual, Avraham, who heard a call to leave his home and begin a journey, then as a family; it closes as the extended family stands on the threshold of becoming a nation. The journey turns out to be unexpectedly complicated and fraught with setbacks. In a sense, it continues till today. This is part of what makes Genesis so vivid. We can relate to its characters and their dilemmas. We are part of their world, as they are of ours. This is our story; this is where we came from; this is our journey.

But this is not all Genesis is. Rambam makes the fundamental point that *reshit* does not mean “beginning” in the sense of “first of a chronological sequence.” For that, Biblical Hebrew has other words. *Reshit* implies the most significant element, the part that stands for the whole, the foundation, the principle. Genesis is Judaism’s foundational work, a philosophy of the human condition under the sovereignty of God.

This is a difficult point to understand, because there is no other book quite like it. It is not myth. It is not history in the conventional sense, a mere recording of events. Nor is it theology: Genesis is less about God than about human beings and their relationship with God. The theology is almost always implicit rather than explicit. What Genesis is, in fact, is *philosophy written in a deliberately non-philosophical way*. It deals with all the central questions of philosophy: what exists (ontology), what can we know

(epistemology), are we free (philosophical psychology), and how we should behave (ethics). But it does so in a way quite unlike the philosophical classics from Plato to Wittgenstein. To put it at its simplest: Philosophy is *truth as system*. Genesis is *truth as story*. It is a unique work, philosophy in the narrative mode.

So we learn about what exists by way of a story about creation. We learn about knowledge through a tangled tale of the first man, the first woman, a serpent, and a tree. We begin to understand human freedom and its abuse through the story of Kayin. We learn how to behave through the lives of Avraham and Sara and their children. It is this that has helped to make Tanakh the most widely read and influential book in the history of civilization. Only the gifted few can fully understand a philosophical classic, but everyone can relate to a story.

Everyone can understand Genesis, yet not understand at the same level; that is another feature of the book. Each of its stories has layer upon layer of meaning and significance, which we only grasp after repeated readings. Our understanding of the book grows as we grow. Each age adds insights, commentaries, and interpretations of its own. The book’s literary style allows it to be read afresh in each generation. Only stories have this depth, this ambiguity, this principled multiplicity of meanings.

Torah is God’s book of humanity, and each of us is a chapter in its unfinished story. Its words form our covenant with Heaven. And as we listen and respond, we add our voice to the unbroken conversation between the Jewish people and its destiny.

PARASHAT BERESHIT

1 ¹/₂ When God began creating heaven and earth, the earth was void and desolate,

רש"י

וְדוֹמָה לוֹ: "תְּחִלַּת דְּבַר ה' הָיוּשָׁע", כְּלוֹמַר תְּחִלַּת דְּבוּרוֹ עַל הַקְדוּשָׁה
בְּרוּךְ הוּא הָיוּשָׁע, "וַיֹּאמֶר ה' חַל הוֹשָׁע" וְגו' (הוֹשֵׁעַ ח, ב). וְאִם תִּיאַמְרוּ,
לְהוֹדוֹת בְּחַ שְׁחָלוּ תְּחִלָּה נִבְרָאוּ, וַיִּפְרוּשׁוּ: "בְּרֵאשִׁית הַכֹּל בְּרָח חֲלוּ,
וַיֵּשׁ לָךְ מִקְרָאוֹת שְׁמֵקָרִים לְשׁוֹנִם וּמְמַעֲטִים תְּבַה חֲחַת, כְּמוֹ: "כִּי
לֹא סָגַר דְּלַתִּי בְטֹנִי" (חֲזוֹן ג, א) וְלֹא פָרַשׁ מִי הַסּוֹגֵר, וְכֵמוֹ: "וַיִּשָּׂא חַת
חֵיִל דְּמַשְׁק" (שְׁעִיָּה ת, ד) וְלֹא פָרַשׁ מִי וַיִּשָּׂא, וְכֵמוֹ: "אִם יִחְדוּשׁ בְּבַקְרִים"
(עֲמוּס ג, יב) וְלֹא פָרַשׁ אִם יִחְדוּשׁ חֲדָם בְּבַקְרִים, וְכֵמוֹ: "מַגִּיד מִרְאשִׁית
חֲחִרִית" (שְׁעִיָּה מו, א) וְלֹא פָרַשׁ מַגִּיד מִרְאשִׁית דְּבַר חֲחִרִית דְּבַר – אִם
כֵּן תִּמְנָה עַל עֲנַמְךָ שְׁהָרִי הַפְּיִים הַקְּדוּמִי, שְׁהָרִי פְתִיב: "וַיִּוַח חֲלֵהִים
מִרְחִפֶּת עַל פְּנֵי הַפְּיִים" (לְהִלֵּן פְּסוּק ב, א) וְעַדִּין לֹא גִלָּה הַמְּקַרָּח בְּרִית
הַפְּיִים מִתֵּי הֵיחָה, לְמַדַּת שְׁקִדְמוֹ לְאֶרֶץ, וְעוֹד שְׁהַפְּיִים מִחֵשׁ וּמְמִים
נִבְרָאוּ, עַל כְּפָחֶךָ לֹא לְמַד הַמְּקַרָּח בְּסִדֵּר הַמְּקַדְמִים וְהַמְּאֲחֲרִים
כְּלוּם: בְּרֵא אֱלֹהִים. וְלֹא חֲמַר 'בְּרָח ה', שְׁפַתְחִלָּה עֲלֶיהָ בְּמַחֲשָׁבָה
לְבַרְחֵתוֹ בְּמַדַּת הַדִּין, וְרָחָה שְׁחִין מְתַקִּים, וְהַקְּדִים מַדַּת רְחֻמִּים
וְשַׁתְּפָה לְמַדַּת הַדִּין, וְהִינֵנו דְּכַתִּיב: "בְּיוֹם גְּעוּשׁוֹת ה' חֲלֵהִים אֶרֶץ
וְאֶמְנִים" (לְהִלֵּן ב, ד).

ב | תְּהוֹ וְבָהוּ. תְּהוֹ לְשׁוֹן תִּמְנָה וְשִׁמְמוֹן, שְׁחָדָם תְּהוֹהָ וּמְשַׁתְּמוֹם עַל

א | בְּרֵאשִׁית. חֲמַר רַבִּי וַיִּחַר: לֹא הָיָה צְרִיךְ לְהַתְּחִיל חַת הַתְּוֹרָה
חֲלֵה מִיְהִדְשׁ הַזֶּה לְכֵס" (שְׁמוֹת יב, ב) שְׁהִיחַ מְצוּה רֵאשׁוֹנָה שְׁנִינְטוּ
יִשְׁרָחֵל. וְיִמָּה פּוֹעַם פְּתַח בְּ"בְרֵאשִׁית" – מְשׁוּם "פֶּחַ מְנַעֲשִׁיו הַיָּד
לְעַמּוֹ לְתַת לְהֵם נְחִלַּת גּוֹיִם" (תְּהִלִּים קיח, א), שְׁחָם יִחְמַרוּ אֲמוֹת הָעוֹלָם
לְיִשְׂרָאֵל: לְסַטְמִים חֲתָם שְׁבַעֲתָם אֲרָצוֹת שְׁבַעָה גּוֹיִם, הֵם חוֹמְרִים
לְהֵם: כָּל הַחֶרֶץ עַל הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא הִיחַ, הוּא בְּרָחָה וְנִתְנָה
לְאִשְׁרֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵינֵינוּ, בְּרָעוֹנוֹ נִתְנָה לְהֵם, וּבְרָעוֹנוֹ נִטְלָה מֵהֵם וְנִתְנָה לָנוּ:
בְּרֵאשִׁית בְּרֵא. חִין הַמְּקַרָּח הַזֶּה חוֹמַר חֲלֵה דְרִשְׁנִי, כְּמוֹ שְׁדַרְשׁוּהוּ
בְּרִיתוֹנוֹ ז': "כִּי בְּשִׁבִיל הַתְּוֹרָה שְׁנִקְרָאת "רֵאשִׁית דְּרִכּו" (מִשְׁלֵי ח, כב),
וּבְשִׁבִיל יִשְׁרָחֵל שְׁנִקְרָחוּ "רֵאשִׁית תְּבוּאָתָה" (דְּבָרִים ב, ג). וְאִם בָּרַח
לְפָדְשׁוֹ כְּפִשְׁטוֹ, כֵּן פָּרַשׁוּ: בְּרֵאשִׁית בְּרִיחַת שְׁמִים וְאֶרֶץ, וְהַחֶרֶץ
הֵיחָה תְּהוֹ וְבָהוּ וְחֵשֶׁךְ, וַיֹּאמֶר חֲלֵהִים יְהִי אוֹר. וְלֹא בְּחַ הַמְּקַרָּח
לְהוֹדוֹת סִדֵּר הַבְּרִיחָה לּוֹמַר שְׁחָלוּ קְדוּמוֹ, שְׁחָם בְּחַ לְהוֹדוֹת כֵּן, הָיָה
לוֹ לְכַתֵּב: בְּרֵאשׁוֹנָה בְּרָח חַת הַשְּׁמִים וְגו', שְׁחִין לָךְ 'רֵאשִׁית' בְּמִקְרָח
שְׁחִינוֹ דְּבוּק לְתַבָּה עַל חֲחִרֵינוּ, כְּמוֹ: "בְּרֵאשִׁית מְמַלְכֶת יְהוֹיָקִים" (ס
ב, ח), "רֵאשִׁית מְמַלְכֶתוֹ" (בְּרֵאשִׁית י, א), "רֵאשִׁית דְּגַגְךָ" (דְּבָרִים יח, ד). חֵךְ
בְּחִן חֲתָה חוֹמַר: "בְּרֵאשִׁית בְּרָח חֲלֵהִים" וְגו' כְּמוֹ: "בְּרֵאשִׁית בְּרָח,"

as He is called merciful, so you be merciful. The prophets described the Almighty by all the various attributes: long-suffering, abounding in kindness ... powerful and so on – to teach us that these qualities are good and righteous and that a human being should cultivate them, and thus imitate God as far as we can. (*Hilkhot Deot 1:11*)

Implicit in the first chapter of Genesis is a momentous challenge: Just as God is creative, so you be creative. What is more, it tells us how to be creative – namely, in three stages. The first is the stage of saying, "Let there be." What is truly creative is not science or technology per se, but the word. Because we can speak, we can think and therefore imagine a world different from the one that currently exists.

Creation begins with the creative word, the idea, the vision, the dream. The first stage in creation is imagination.

The second stage is for us the most difficult. "And there was...." It is one thing to conceive an idea, another to execute it. Between the intention and the fact, the dream and the reality, lies struggle, opposition, and the fallibility of the human will. It is all too easy, having tried and failed, to conclude that nothing ultimately can be achieved, that the world is as it is, and that all human endeavor is destined to end in failure. Yet Judaism holds the opposite, that though creation is difficult, laborious, and fraught with setbacks, we are summoned to it as our essential human vocation: "It is not for you to complete the work," said R. Tarfon, "but neither are you free to desist from it" (*Avot 2:16*). There is a

פרשת בראשית

א בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ: וְהָאָרֶץ הִיְתָה תֵהוֹ א

אונקלוס

א בְּקִדְמוֹן בָּרָא יי יֵת שְׁמַיָא וְיֵת אַרְעָא: ב וְאַרְעָא, הָיָה צְדִיָא

BERESHIT

The Book of Books starts with the beginning of beginnings: the creation of the universe and life. The story is told from two different perspectives, first as cosmology (the origins of matter), then as anthropology (the birth of humanity).

The first narrative (Gen. 1:1–2:3) emphasizes harmony and order. God creates the universe in six days and dedicates the seventh as a day of holiness and rest. The second (2:4–3:24) focuses on humanity, not as a biological species but as persons-in-relation. God fashions man, sees that “it is not good for man to be alone” (2:18), and then fashions the woman. The serpent tempts them; they sin and are banished from the garden.

From then on, the human drama unfolds as tragedy. Kayin murders his brother. By the end of the *parasha*, God sees “how great man’s wickedness was upon the earth” (6:5) and “regretted that He had made man on earth” (6:6). God creates order; man creates chaos. The question that remains to challenge us is: which will prevail?

1:1 בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים *When God began creating* – Rashi begins his commentary: “Rabbi Yitzhak said: The Torah should have begun with the verse, ‘This month shall be to you the beginning of months’ (Ex. 12:2), which was the first mitzva given to Israel.” To understand a book, one needs to know to which genre it belongs. What Rashi is succinctly saying in his enigmatic question is that the Torah is not a book of history, even though it includes history. It is not a book of science, even though the first chapter of Genesis is the necessary prelude to science, representing as it does the first time people saw the universe as the product of a single creative will, and

therefore as intelligible rather than capricious and mysterious. The Torah is, first and last, a book about how to live.

Rashi gives one answer to his question. I would suggest an additional one. Jewish ethics is not confined to law. It includes virtues of character, general principles, and role models. It is conveyed not only by commandments but also by stories. And so the book of how to live opens with the most fundamental question of all. As the psalm (8:4) puts it: “What are mortals, that You should be mindful of them?”

1:1 אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ *Heaven and earth* – The Torah begins with the universal, and only later, in chapter 12, Parashat Lekh Lekha, does it narrow in on the particular. As far as Plato was concerned, knowledge starts with the particular – this tree, this person; looking at these you begin to realize that what is interesting is not this tree but tree-ness, not this person, but the universal things that make a person a person. Following Plato, Western thought has not been interested in the particular or parochial. It considers truth to be universal and eternal or not truth at all. Judaism is structurally unique – it is the only world religion ever to believe in a universal God, the God of all peoples, times, and places, and at the same time to believe in a particular way of life that not all people have to follow, because there is more than one way to find God. The structure we see in Genesis – first universal, then particular – recurs repeatedly in our prayers and our thought. It is a basic form of the Jewish mind.

LET THERE BE...

Just as God is called gracious, so you be gracious. Just

there was darkness on the face of the deep, and the spirit of God moved over
 3 the waters. God said, “Let there be light.” And there was light. God saw the
 4 light: it was good; and God separated the light from the darkness. And God
 5 called the light “day,” and the darkness He called “night.” There was evening,
 and there was morning – one day.
 6 Then God said, “Let an expanse stretch through the water; let it separate water
 7 from water.” So God made the expanse, and it separated the water beneath the

רש"י

יום שני. כך מפלש בגרמאטית רבה (ג. ח.)

11 ויהי רקיע. יחזק הרקיע, שאף על פי שנגרחו שמים ביום ראשון, עדין לחים היו, וקראו בשני מגערת הקדוש ברוך הוא בגמרא: "יהי רקיע", וזהו שכתוב: "עמודי שמים ירוקסו" (חייב כג. יח.) כל יום ראשון, ובשני – "ויתמהו מגערתו" (סא.) כחדם שמשותמים ועומד מגערת המאים עליו: בתוך המים. בגמרא שמים, שיש הפרש בין מים העליונים לרקיע כמו בין הרקיע למים שגל החך. ה' למדת שהם תלויים בגמראו של מלך:

12 ויעש אלהים את הרקיע. תקנו על עמדו והיא עשיתו, כמו: "ועשתה חת צפרניה" (דברים כח, יב.)

בהו שפה: תהו. חיסטורדישון בלעז: בהו. לשון ריקות ונדו: על פני תהום. על פני המים שעל החך: ורוח אלהים מרחפת. כפח הקבד עומד באויר ומרחף על פני המים ברוח פיו של הקדוש ברוך הוא ובמאמרו, כיונה המרחפת על הקן, חקוביטור בלעז:

17 וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל. חף בזה חנו צריכים לדברי חזקה, ראהו שאינו קדחי להשתמש בו השעם והקדילו לעדיקים לעתיד לבא. ולפי פשוטו, כך פרשהו: ראהו כי טוב ואין נאה לו ולחשך שיהיו משתמשים בערבוניה, וקבע לזה תחומו ביום ולזה תחומו בפילה:

18 יום אחד. לפי סדר לשון הפרשה היה לו לכתוב: יום ראשון, כמו שכתוב בגמרא הימים: שני, שלישי, רביעי. למה כתב "אחד"? על שם שהיה הקדוש ברוך הוא יחיד בעולמו, שלא נברחו המלכים עד

comes not from God but from an independent force: Satan, the Devil, Lucifer, the Prince of Darkness, and the many other names given to the force that is not God but is opposed to Him and those who worship Him. This idea, which has surfaced in sectarian forms in each of the Abrahamic monotheisms, as well as in secular totalitarianisms, is one of the most dangerous in all of history. It divides humanity into the unshakably good and the irredeemably evil, giving rise to a long history of bloodshed and barbarism of the kind we see being enacted today in many parts of the world in the name of holy war against the greater and lesser Satan. Dualism is not monotheism, and the Sages, who called it *shetei reshuyot*, “two powers” or “two domains” (Berakhot 33b), were right to reject it utterly. In the words of historian Jeffrey Russel, dualism “denied the unity and omnipotence of God in order to preserve His perfect goodness.” Further, it allows people to commit “altruistic evil”: evil committed in a sacred cause,

in the name of high ideals. Dualism resolves complexity. But monotheism requires the ability to handle complexity. God who creates light brings back the darkness also. “There was evening, and there was morning – one day.”

1:6 **ויהי מבדיל** *Let it separate* – The narrative of creation is tightly structured. For three days, God creates domains – light and dark, sea and sky, sea and dry land. Order is a matter of distinction and separation; the verb *lehavdil*, to separate and divide, appears five times in Genesis 1. For the next three days, He populates those domains with their appropriate contents: the sun, moon, and stars, fish and birds, land animals and man. The seventh day, the Sabbath, is the apotheosis of creation: an enduring symbol of the world at peace with itself and its maker, the first thing in the Torah to be called holy.

וַבְּהוֹיֵךְ עַל-פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל-פְּנֵי הַמַּיִם: וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהִים יְהִי-אֹר וַיְהִי-אֹר: וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-הָאֹר כִּי-טוֹב וַיַּבְדֵּל
 אֱלֹהִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ: וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ
 קֶדָּא לַיְלָה וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם אֶחָד:
 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רְקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהִי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם לַמַּיִם:
 וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הַרְקִיעַ וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לַרְקִיעַ

אונקלוס

וַיִּקְנִיָא, וְחֲשׂוּבָא עַל אִפִּי תְהוֹמָא, וְרוּחָא מִן קָדָם יי, מְנַשְׁבָּא
 עַל אִפִּי מַיָּא: וַיֹּאמֶר יי יְהִי נְהוּרָא, וְהוּהוּ נְהוּרָא: וְחֲתוּא יי ית נְהוּרָא
 אַרְי טַב, וְאַפְרִישׁ יי בֵּין נְהוּרָא וּבֵין חֲשׂוּבָא: וַיִּקְרָא יי לְנְהוּרָא
 יוֹם, וְלַחֲשׂוּבָא קֶדָּא לַיְלָא, וְהוּהוּ רִמְשׁ וְהוּהוּ צֶפֶר יוֹם חָד:
 וַיֹּאמֶר יי יְהִי רְקִיעָא בְּמַצִּיעוֹת מַיָּא, וַיְהִי מַפְרִישׁ, בֵּין מַיָּא
 לַמַּיָּא: וַעֲבַד יי ית רְקִיעָא, וְאַפְרִישׁ, בֵּין מַיָּא דְמַלְרַע לְרְקִיעָא.

lovely rabbinic phrase: *MaHashava tova HaKadosh barukh Hu metzarefa lemaase* (Tosefta, Pe'ah 1:4). This is usually translated as “God considers a good intention as if it were the deed.” I translate it differently: “When a human being has a good intention, God joins in helping it become a deed,” meaning, He gives us the strength, if not now, then eventually, to turn it into achievement. If the first stage in creation is imagination, the second is will.

Finally: “God saw... was good.” This is the hardest of the three stages of creation to understand. But Genesis makes clear that to see that someone is good and to say so is a creative act. There may be some few individuals who are inescapably evil, but they are few. Within almost all of us is something positive and unique but which is all too easily injured, and which grows only when exposed to the sunlight of someone else’s recognition and praise. To see the good in others and let them see themselves in the mirror of our regard is to help someone grow to become the best they can be. “Greater,” says the Talmud, “is one who causes others to do good than one who does good himself” (Bava Batra 9a). To help others become what they can be is to give birth to creativity in someone else’s soul. This is done not by criticism but by searching out the good in others, and helping them see it, own it, and live it.

“God saw... it was good” – this too is part of the work of

creation, the subtlest and most beautiful of all. When we recognize the goodness in someone, we do more than create it; we help it become creative. This is what God does for us, and what He calls us to do for others.

1:4 *כִּי-טוֹב* *It was good* – *Tov*, “good,” is a moral word. The Torah in Genesis 1 is telling us something radical. The reality to which Torah is a guide (the word “Torah” itself means guide, instruction, or law) is *moral* and *ethical*. The question Genesis seeks to answer is not “How did the universe come into being?” but “How then shall we live?” This is the Torah’s most significant paradigm shift. The universe that God made and that we inhabit is not about power or dominance but about *tov* and *ra*, good and evil. For the first time, here, religion is ethicized. God, we are told, cares about justice, compassion, faithfulness, loving-kindness, the dignity of the individual, and the sanctity of life.

1:4 *וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ* *God separated the light from the darkness* – “I am the LORD; there is no other, forming light, creating darkness, making peace, creating evil” (Is. 45:7). The first act of creation inspired the single most emphatic rejection of dualism in the Bible. Dualism is the view that there is not one force operative in the universe but two: a force of good and a force of evil. Evil, in this worldview,

- 8 expanse from the water above. And so it was. God called the expanse “heavens.”
 There was evening, and there was morning – a second day.
 9 Then God said, “Let the water beneath the heavens be gathered to one place,
 10 and let dry ground appear.” And so it was. God called the dry ground “earth,”
 11 and the gathered waters He called “seas.” And God saw: it was good. Then
 God said, “Let the earth produce vegetation: seed-bearing plants and trees of
 12 all the kinds on earth that grow seed-bearing fruit.” And so it was. The earth
 produced vegetation: plants bearing seeds, each of its kind, and trees bearing
 13 fruit containing seeds, each of its kind. And God saw: it was good. There was
 evening, and there was morning – a third day.
 14 Then God said, “Let there be lights in the heavens’ expanse to separate day
 15 from night and to serve for signs and seasons, days and years. They shall be

רש"י

היא על עונה ונתקללה: אשר זרעו בו. הן גרעני כל פרי שמהן
 החילן צומח כשנטעין אותן:

יב | ותוציא הארץ וגו'. חך על פי שלח נאמר 'למיניהו' בדישין
 פנוייהו, שמעו שנגטו החילנות על כך ונשא: קל וחסד פענמו,
 כמפדש באגדה פשחיתת חילון (חולון ס ע"ה):

יד | יהי מאורת וגו'. מיום ראשון נבראו, וברביעי צה עליהם להתלות
 פדקיע, וכן כל תולדות שמים וארץ נבראו מיום ראשון וכל אחד
 ואחד נקבע ביום שנגר עליו, הוא שפיתוב (לעיל פסוק ח): "את השמים" –
 לרבות תולדותיהם, "ואת הארץ" – לרבות תולדותיה: יהי מאורת.
 חסד וי"ו פתבו, על שהיא יום מנחה לפל חספה פתנוקות, היא
 ששנינו: ברביעי היו מתענים על חספה שלח תפל פתנוקות (תענית
 ט ע"ב): להבדיל בין היום ובין הלילה. משנינו החור הראשון, חבל
 בשבעת ימי פראשית שפשו החור והשך הראשונים זה ביום וזה
 פליה: והיו לאות. פשהמאורות לוקין סימן רע היא לעולם,
 שפאר: "ומאורות השמים חל תחתו" (ירמיה י ב), פגעותכם רצון
 הקדוש פרוך היא חין חתם גריכים לדחג מן הפדענות: ולמועדים.
 על שם העתיד, שעתידים יגדאל להנאות על המועדות, והם
 נמנים למולד הלבנה: ולמים. שמוש החמה חני יום ושמוש הלבנה
 חני, הדי יום שלם: ושנים. לסוף שלש מאות וששים וחמשה ימים
 יגמרו מהלכתן בשנים עשר מזלות המשרתים אותם, והיא שנה:

טו | והיו למאורת. עוד זאת ישפשו, שיחירו לעולם:

מעל לרקיע. על הרקיע לא נאמר חלח 'מעל', לפי שהן תלוין
 פחור. ומפני מה לא נאמר 'פי טוב' בשני? לפי שלח נמרה מלאת
 המים עד יום שלישי והרי התחיל פה בשני, ודבר שלח נמרה חינו
 פמלוחו וטובו, ובשלישי שנגמרה מלאת המים והתחיל ונמרה
 מלחה חזרת, פפל פו 'פי טוב' שני פעמים (להלן פסוקים י ט): אחת
 לגמרה מלאת השני ואחת לגמרה מלאת היום:

יח | ויקרא אלהים לרקיע שמים. חס מים, חס ומים שערבן
 זה פזה ונעה מהם שמים:

טז | יקוו המים. שהיו שטוחים על פני כל הארץ, והקום באוקינוס,
 היא הים הגדול שפכל הימים:

יז | קרא ימים. והלא ים אחד היא? חלח חינו דומה טעם דג העולה
 מן הים פעפו לטעם דג העולה מן הים באספמיה:

יח | תדשא הארץ דשא עשב. לא דשא לשון עשב ולא עשב לשון
 דשא, ולא היה לשון המקרא לומר: 'תעשיב הארץ', שמיני דשאין
 מלפיו, כל אחד לענמו נקרא עשב פלוני, ואין לשון למדבר
 לומר דשא פלוני, שלשון דשא היא לבישת הארץ פשהיא מתמלאת
 פדשאים: תדשא. תתמלח ותתפסה לבג עשבים. פלשון לעו נקרא
 דשא חרבדיין, פלן פערפוביא, וכל דשא לענמו נקרא עשב: מזריע
 זרע. שיגדל פו זרעו לזרע מנמו במקום חסר: עץ פרי. שהיא טעם
 העץ פטעם הפרי. והיא לא עשתה פו, חלח ותוצא הארץ ען עשה
 פרי, ולא העץ פרי, לפיכך פשנתקלל חס על עונו נפקדה גס

science, both as human wisdom and as an insight into the
 divine wisdom evident in the cosmos. The Babylonian

Talmud sees the study of astronomy, for those who are
 capable of it, as a religious duty. There is a blessing to be

וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לָרְקִיעַ וַיְהִי־כֵן: וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָרְקִיעַ שָׁמַיִם
 וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם שֵׁנִי:
 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְווּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל־מְקוֹם אֶחָד וְתִרְאֶה
 הַיַּבְשָׁה וַיְהִי־כֵן: וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַיַּבְשָׁה אֶרֶץ וּלְמְקוֹהַּ הַמַּיִם קָרָא
 יַמִּים וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תְּדַשָּׂא הָאָרֶץ דָּשָׂא עֵשֶׂב
 מִזֶּרַע זֶרַע עֵץ פֶּרִי עֵשֶׂה פְרִי לְמִינּוֹ אֲשֶׁר זֶרַעוֹ־בּוֹ עַל־הָאָרֶץ וַיְהִי־
 כֵן: וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דָּשָׂא עֵשֶׂב מִזֶּרַע זֶרַע לְמִינֵהוּ וְעֵץ פֶּרִי עֵשֶׂה־פְרִי
 אֲשֶׁר זֶרַעוֹ־בּוֹ לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב: וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר
 יוֹם שְׁלִישִׁי:
 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מְאוֹדֹת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין
 הַלַּיְלָה וְהָיוּ לְאֹתוֹת וּלְמוֹעֲדִים וּלְיָמִים וּשְׁנָיִם: וְהָיוּ לְמְאוֹדֹת בְּרָקִיעַ

אונקלוס

לזניה, דבר זרעיה ביה על ארעא, והוה כן: וְאִפִּיקַת אֲרֻעָא, דְתִתָּא,
 עֲסָבָא דְבַר זֶרַעִיה מִזֶּרַע לְזוֹנְהִי, וְאִלֵּן עֲבִיד פִּירִין, דְבַר זֶרַעִיה בִּיה
 לְזוֹנְהִי, וְחֻזָּא יי אַרִי טַב: וְהוּהוּ רְמֵשׁ וְהוּהוּ צֶפֶר יוֹם תְּלִיתִי: וַיֹּאמֶר יי,
 יְהוֹן נְהוֹרִין בְּרָקִיעָא דְשָׁמַיָא, לְאַפְרָשָׂא, בֵּין יַמְמָא וּבֵין לִילִיא, וַיְהוֹן
 לְאֹתִין וּלְזִמְנִין, וּלְמִמְנִי בְהוֹן יוֹמִין וּשְׁנָיִן: וַיְהוֹן לְנְהוֹרִין בְּרָקִיעָא

ובין מים, דמעל לרקיעא, והוה כן: וַיִּקְרָא יי, לָרְקִיעָא שָׁמַיִם, וְהוּהוּ
 רְמֵשׁ וְהוּהוּ צֶפֶר יוֹם תְּנִין: וַיֹּאמֶר יי, יִתְבַּנְּשׁוּן מַיָא, מִתַּחַת שָׁמַיָא
 לְאֹתֵר חַד, וְתִתְחַזִּי יַבְשָׁתָא, וְהוּהוּ כן: וַיִּקְרָא יי לַיַּבְשָׁתָא אֶרֶעָא,
 וּלְבֵית פְּנִישׁוֹת מַיָא קָרָא יַמִּין, וְחֻזָּא יי אַרִי טַב: וַיֹּאמֶר יי, תְּדַאִית
 אֲרֻעָא דְתִתָּא, עֲסָבָא דְבַר זֶרַעִיה מִזֶּרַע, אִלֵּן עֲבִיד פִּירִין

1:12 *Each of its kind* – The key recurring word is *leminehem, lemino, lemina*. God creates plants, animals, birds, fish *leminehem*, according to their different kinds. The essence of Genesis 1 is ordered diversity. This is the priestly way of seeing the world, one which we will see expressed most clearly in the book of Leviticus. For the priest, the moral life is something we learn by honoring the distinctions God has taught us to see in the structure of reality. There is milk, a sign of life, and meat, a sign of death. There is plant life and there is animal life. There are brothers and others. Each has its boundaries that must be respected. That is sacred ontology and it creates an ethic of holiness. Its theoretical foundations lie here in Genesis 1.

1:14 *To serve for signs and seasons* – Nature is something we can observe and learn from. “He who knows how to calculate the cycles and planetary courses, but does not, of him Scripture says, ‘[They] feast... never once turning to look at the LORD’s workings, never once noticing the work of His hands’ (Is. 5:12). How do we know that it is one’s duty to calculate the cycles and planetary courses? Because it is written, ‘For this will be your wisdom and understanding in the eyes of the peoples’ (Deut. 4:6). What wisdom and understanding is in the sight of the peoples? Say, that is the science of cycles and planets” (Shabbat 75a).

The Sages attached religious dignity and integrity to

16 lights in the heavens’ expanse, shining upon the earth.” And so it was. God made the two great lights – the greater light to rule by day and the lesser light to rule by night – and the stars. God set them in the heavens’ expanse to shine upon the earth, to rule by day and by night and to separate light from darkness. 19 And God saw that it was good. There was evening, and there was morning – a fourth day.

20 Then God said, “Let the water teem with swarms of living creatures, and let birds fly over the earth across the heavens’ expanse.” So God created the great sea serpents, and all the kinds of crawling, living things that swarm in the water, and all the kinds of winged, flying creatures. And God saw that it was good. 22 God blessed them, saying: “Be fertile and multiply and fill the waters of the seas, and let flying creatures multiply on earth.” There was evening, and there was morning – a fifth day.

רש"י

כא | התמינם. דעים גדולים שבים. ונדבריו חגדה: הוא לויתן וכן זוג, שבראש זכר ונקבה והרג את הנקבה ומלחה לנדיקים לעתיד לבא, שאם יפרו וירבו לא יתקיים העולם בפניהם: נפש החיה. נפש שיש פה חיות:

כב | ויברך אותם. למי שמחפדים אותם ונדון מהן ואוכלן אותם, הצרכו לברכה. ואף החיות הצרכו לברכה, אלא מפני הנחש העתיד לקללה, לכך לא ברכו, אלא יהא הוא בפלל: פרו. לשון פרו, כלומר עשו פרות:

טו | המאורות הגדלים. שנים נבראו, ונתמנעו על הלבנה על שקטרה ואמרה: אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד: ואת הכוכבים. על ידי שמנעו את הלבנה, הרפה צבאיה להפסיד לעתה:

כ | נפש חיה. שיהא פה חיות: שרץ. כל דבר חי שאינו צבוח מן הארץ קרוי שרץ, פעוף – כגון זבובים, פשקנים – כגון נמלים וחסושים ותולעים, וצבאיות – כגון חולד ועכבר וחמט וכיוצא בהם, וכל הדעים:

humanity with His image. Thus, science and monotheism come hand in hand. We need science to understand the universe, and we need religion to guide our way within it, from the world as it is to the world as it ought to be.

1:21 כל־נפש החיה הרמשית *All the kinds of crawling, living things* – God delights in diversity. The Rabbis sensed it when they said, “Even those creatures you hold superfluous in the world, such as the flies and fleas and gnats, they too are part of the creation of the world. Through all does the Holy One, blessed be He, make manifest His mission, even through the serpent, even through the gnat, even through the frog” (Bereshit Rabba 10:8). Biodiversity is a source of wonder to the psalmist:

How many are Your works, LORD.
You made them all in wisdom;
The earth is full of Your creations.
(Ps. 104:24)

1:22 ויברך אותם אלהים *God blessed them* – God’s first blessings are not addressed to Adam, but to animals. Rambam warns us against an anthropocentric view of reality. “The universe does not exist for man’s sake, but each being exists for its own sake and not because of some other thing” (*Guide for the Perplexed* III:13). To be sure, humanity with its unique capacity for moral choice is the focus of the Torah’s concerns; but Genesis sets forth a view of nature which is not man-centered – but God-centered.

טו הַשָּׁמַיִם לְהָאֵיר עַל־הָאָרֶץ וַיְהִי־כֵן: וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־שְׁנֵי הַמְּאֹדֹת
 הַגְּדֹלִים אֶת־הַמְּאֹר הַגָּדֹל לְמַמְשֶׁלֶת הַיּוֹם וְאֶת־הַמְּאֹר הַקָּטָן
 יי לְמַמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה וְאֶת הַכּוֹכָבִים: וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בְּרִקְיעַ הַשָּׁמַיִם
 יג לְהָאֵיר עַל־הָאָרֶץ: וְלַמֶּשֶׁל בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וּלְהַבְדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין
 טז הַחֹשֶׁךְ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב: וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם רְבִיעִי:
 כ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרְצוּ הַיַּמִּים שָׂרָץ נֶפֶשׁ חַיָּה וְעוֹף יַעֲוֹף עַל־הָאָרֶץ
 כא עַל־פְּנֵי רִקְיעַ הַשָּׁמַיִם: וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־הַתַּנִּינִם הַגְּדֹלִים וְאֶת
 כב כָּל־נֶפֶשׁ הַחַיָּה וְהַרְמֵשֶׁת אֲשֶׁר שָׂרְצוּ הַיַּמִּים לְמִינֵהֶם וְאֶת כָּל־עוֹף
 כג כָּנָף לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב: וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים לֵאמֹר פְּרוּ
 כד וּרְבוּ וּמְלֹאוּ אֶת־הַיַּמִּים בַּיַּמִּים וְהָעוֹף יִרֶב בָּאָרֶץ: וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־
 בֹקֶר יוֹם חַמִּישִׁי:

אונקלוס

כ ואמר יי ירחשוון מיא, רחיש נפשא חיתא, ועופא יפרח על ארעא,
 על אפי רקיע שמיא: כא וברא יי ית תניניא רברביא, וית כל נפשא
 חיתא דרחשא, דארחישו מיא לזניהון, וית כל עופא דפרח לזניהון,
 וחווא יי ארי טב: כב ובריד יתהון, יי למימר, פושו וסגו, ומלו ית מיא
 ביממיא, ועופא יסגי בארעא: כג והוה רמש והוה צפר יום חמישי:

דשמיא, לאנהרא על ארעא, והוה כן: טו ועבד יי ית תרין נהוריא
 רברביא, ית נהורא רבא למשלט ביממא, וית נהורא זעירא למשלט
 בליליא, וית פוכביא: יי ויהב יתהון, יי ברקיעא דשמיא, לאנהרא
 על ארעא: יג ולמשלט ביממא ובליליא, ולאפרשא, בין נהורא
 ובין חשוכא, וחווא יי ארי טב: טז והוה רמש והוה צפר יום רביעי:

recited on seeing “one of the sages of the nations of the world.” For the Sages to institute a blessing – a religious act of thanksgiving – over Greek and Roman scholars showed a remarkable open-mindedness to wisdom whatever its source. The heavenly bodies are intended not just to exist, but also as “signs” to be studied, to help us navigate in time and space. The Rambam sees science as a way to the love and awe of God.

1:21 *The great sea serpents* – In Ugaritic mythology, the god of the sky does battle with the god of the

sea, a “great sea serpent,” and out of his victory establishes dry land, usually over the dead body of his victim. But in Genesis there is no myth. God speaks and the universe comes into being. Genesis 1 is the beginning of the end of the mythic imagination. No longer is the universe seen as unpredictable. It is the work of a single, rational creative will. This is what will make science possible: science was born when people stopped telling stories about nature and instead observed it. Nor is the God of Genesis – as were the gods of myth – at best indifferent, at worst actively hostile to human beings. Genesis speaks of a God who endows

- 24 Then God said, “Let the land produce every kind of living thing: all the different species of cattle, crawling things and wild animals of the earth.” And so it was.
- 25 God made the different kinds of wild animals of the earth, and cattle, and all the species of creature that creep upon land. And God saw that it was good.
- 26 Then God said, “Let us make humankind in our image, our likeness, that they may rule over the fish of the sea and the flying creatures of the heavens, the cattle and all the earth, and every living creature that moves upon the earth.”
- 27 So God created humankind in His image: in the image of God He created him;
- 28 male and female He created them. God blessed them, saying, “Be fertile and multiply. Fill the earth and subdue it. Rule over the fish of the sea, and the flying creatures of the heavens, and every living thing that moves upon the

רש"י

המיינס פתג בצדו: "ויברא אלהים את האדם בצלמו, ולא פתג 'ויברא':
בצלמו. בדפוס שלנו: בדמותנו. להבין ולהשפיל: וירדו בדגת הים.
יש בלשון הזה לשון רדוי ולשון ירידה, זכה - רודה פחיות ובהמות,
לא זכה - נעשה ירוד לפניהם והחיה מושלת בו:

כ"ו ויברא אלהים את האדם בצלמו. בדפוס העשוי לו, שהכל נברא
במחמור והוא בידים, שנאמר: "ותשת עלי פפכה" (תהלים קל"ג, ה) נעשה
בחיותם כממנוע העשוי על ידי רשם, שקורין קוי"ן בלעז, וכן הוא
חומר: "תתהפך פחמך חותם" (חובב ל"א, י"ז): בצלם אלהים ברא אותו.
פרש לך שחיותו עלם המתקן לו עלם דיוקן יוצרו הוא: זכר ונקבה
ברא אותם. ולהלן הוא חומר: "ויקח אחר מעלעתינו" וגו' (להלן ב, כ"ח)!
מדגש חגדה, שברא שני פרעופים בריאה ראשונה, ואחר כך חלקו.
ופשוטו של מקרא: כאן הודיעך שגברא שניהם בששמי, ולא פרש לך
פיגד ברייתו, ופרש לך במקום אחר:

כ"ח וכבשה. חסר וי"ו, ללמדך שהזכר פוגש את הנקבה שלא תהא
יחנית. ועוד ללמדך, שהאיש שדרכו לכבש מנחה על פריה ודביה
ולא האשה:

כ"ד תוצא הארץ. הוא שפרשתנו (לעיל פסוק י"ד) שהכל נברא מיום ראשון
ולא הוצרכו חלף להוציאם: נפש חיה. שיש בה חיות: ורמוש. הם
שדנים שהם נמוכים ורומשים על הארץ, ונראים כאלו נגדוין שאין
הלכות נפר. כל לשון רמש ושדן בלשוננו קוננוברי"ש:

כ"ה ויעש. תקן לעיונו בקומתו:

כ"ו נעשה אדם. ענותנותו של הקדוש ברוך הוא למדנו מכאן, לפי
שהאדם בדמות המלאכים ויתקנאו בו, לפיכך נמלך בהם. וכשהוא
דן את המלאכים הוא נמלך בפמליא שלו, שכן מינוי בראשית שומר
לו מיכה: "ראיתי את ה' ישב על פסאזו וכל צבא השמים עמד עליו
מיומיו ומשמאלו" (מלכים א' כ"ב, י"א), וכי יש ימיו ושמאל לפניו? חלף חלו
מיומיו לזכותו וחלו משמאלים לחובה, וכן: "בגזרת עירין פתגמא
ומאמר קדישין שאלתא" (תנח"ך, ד, י"ד), חף פאן בפמליא שלו נטל השות.
אמר להם: יש בעליונים בדמותו, אם אין פתחוננים בדמותו הרי יש
קנאה במעשה בראשית: נעשה אדם. חף על פי שלא סיעוהו ביצירתו,
ויש מקום למינים לרדות, לא נמנע הפתגב מללמד דרך חרץ ומדת
ענוה, שיהא הגדול נמלך ונטיל השות מן הקטן. ואם פתג 'אעשה
אדם' לא למדנו שהיה מדבר עם בית דינו, חלף עם עצמו. וישאבת

and Hava is the phrase “Be fertile and multiply” experienced not just as a blessing but as a command. Bringing children into the world thus presupposes moral responsibility, for one might have chosen otherwise. That responsibility for those one has brought into existence extends to caring for them in their dependency, and to ensuring that they will have a world to inherit.

1:28 מלאו את הארץ וכבשה Fill the earth and subdue it – Rabbi Joseph Soloveitchik, in *The Lonely Man of Faith*, noted that in the phrase “and subdue it” we receive our mandate to be masters of our environment. As a result of developments over time – in knowledge, control, medical technology, education, and our range of resources and facilities – we are able to address problems in ways that previous generations were

כד וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בְּהֵמָה וְרֶמֶשׂ וְחַיֵּיתוֹ־
 כה אָרֶץ לְמִינָהּ וַיְהִי־כֵן: וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־חַיֵּית הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְאֶת־
 הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְאֶת־כָּל־דְּמַשׂ הָאָדָמָה לְמִינָהּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים בְּיִטְוֹב:
 כו וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֵׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדִמוֹתֵנוּ וַיְרִדוּ בְּדַגַּת הַיָּם וּבְעוֹף
 הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־הָרֶמֶשׂ עַל־הָאָרֶץ:
 כז וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצַלֵּם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר
 כח וְנִקְבָּה בָרָא אֹתָם: וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ
 וּמְלֵאוּ אֶת־הָאָרֶץ וּכְבֹּשׁוּהָ וּרְדוּ בְּדַגַּת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל־חַיָּה

אונקלוס

דְּשִׁמְיָא, וּבְבַעֲרִיא וּבְכָל אֶרְעָא, וּבְכָל רַחֲשָׁא דְרַחֲשֵׁי עַל אֶרְעָא:
 כו וּבְרָא יי ית אָדָם בְּצַלְמֵיהּ, בְּצַלֵּם אֱלֹהִים בָּרָא יְתִיהּ, דְּכַר וְנִקְבָּא
 בָּרָא יְתֵהוּן: כח וּבְרִיךְ יְתֵהוּן יי, וַאֲמַר לְהוּן יי, פּוּשׁוּ וּסְגּוּ, וּמְלוּ ית
 אֶרְעָא וְתִקְוּפוּ עֲלֶיהָ, וּשְׁלוּטוּ, בְּנוּנֵי יִמָּא וּבְעוֹפָא דְשִׁמְיָא, וּבְכָל חַיֵּיתָא

כד וַאֲמַר יי, תְּפִיק אֶרְעָא, נִפְשָׁא חַיֵּיתָא לְזִנְהָ, בְּעִיר וּרְחִישׁ, וְחַיֵּית
 אֶרְעָא לְזִנְהָ, וְהוּהּ כֵן: כה וַעֲבַד יי ית חַיֵּית אֶרְעָא לְזִנְהָ, וְיֵת בְּעִירָא
 לְזִנְהָ, וְיֵת, כָּל רַחֲשָׁא דְאֶרְעָא לְזִנְהָ, וְחֻזָּא יי אַרִי טַב: כז וַאֲמַר יי,
 נַעֲבִיד אֲנָשָׁא, בְּצַלְמֵנָא כְּדִמוֹתֵנָא, וַיְשְׁלוּטוּן בְּנוּנֵי יִמָּא וּבְעוֹפָא

MAN IN GOD'S IMAGE

Genesis 1:26–27 is not so much a metaphysical statement about the nature of the human person as it is a *political protest against the very basis of hierarchical, class- or caste-based societies*, whether in ancient or modern times.

The phrase “in the image of God” would not have been unfamiliar to the first readers of the Torah; they knew it well. It was commonplace in the first civilizations, Mesopotamia and ancient Egypt, that certain people were said to be in the image of God. These were the kings of the Mesopotamian city-states and the pharaohs of Egypt. Nothing could have been more radical than to say that not just kings and rulers are God’s image. We all are. In some fundamental sense we are all equal in dignity and ultimate worth, for we are all in God’s image regardless of color, culture, or creed, physical form or mental ability. Today the idea is still daring; how much more so must it have been in an age of absolute rulers with absolute power.

Momentous ideas made the West what it is, ideas like human rights, the abolition of slavery, the equal worth of all, and justice based on the principle that right is sovereign over

might. All of these ultimately derived from the statement in the first chapter of the Torah that we are made in God’s image and likeness. No other text has had a greater influence on moral thought, nor has any other civilization ever held a higher vision of what we are called on to be.

1:26 נַעֲשֵׂה אָדָם *Let us make humankind* – There are several understandings of this enigmatic first-person plural. The view put forth by Rabbi Samson Raphael Hirsch is striking. According to Hirsch, “us” refers to the rest of creation. Before making mankind, with its potential for disrupting nature, God invites nature itself to give its assent. The implied condition is that man will use nature only in the service of God, its maker. To exploit nature rapaciously for our own ends is *ultra vires*. It breaks the condition on which man was made.

1:28 פְּרוּ וּרְבוּ *Be fertile and multiply* – All of nature shares with God the property of being creative, of bringing new life into being, but only humanity shares with God the moral choice of bringing new life into the world. Only for Adam

- 29 earth.” Then God said, “I give you all these seed-bearing plants on the face of
 30 the earth and every tree with seed-bearing fruit. They shall be yours to eat. And
 to all the beasts of the earth and birds of the heavens and everything that crawls
 over the earth and has within it living spirit – I give every green plant for food.”
 31 And so it was. Then God saw all that He had made: and it was very good. There
 was evening, and there was morning – the sixth day.
- 2 ¹ So the heavens and the earth were finished, and all their vast array. On the
 seventh day God finished the work that He had done, and on the seventh day
 3 He rested from all the work that He had done. God blessed the seventh day and
 sanctified it, because on it He rested from all His work, from all that God had
 created and done.

רש"י

ב כ ב ו יְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: בְּשָׁר וְדָם שָׁחִינוּ
 יוֹדֵעַ עֲתוּוֹ וּרְגָעוֹ עָרִיךְ לְהוֹסִיף מִחוּל עַל הַקֹּדֶשׁ, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
 שִׁידֵעַ עֲתוּוֹ וּרְגָעוֹ, נִכְנָס בּוֹ כְחוֹט הַשְּׁעָרָה, וְנִרְחַח כְּחוֹט פְּלֵא בּוֹ
 בַּיּוֹם. דָּבַר אַחֵר: מָה הָיָה הַעוֹלָם חֶסֶר? מְנוּחָה, בְּרִית שְׁבִית בְּרִית
 מְנוּחָה, כְּלִתָּה וְנִגְמְדָה הַמְלָאכָה:

ג וַיְבָרֶךְ וַיְקַדְּשׁ. בְּרַכּוּ בְּמִן, שֶׁכֵּל יְמוֹת הַשָּׁבוּעַ יוֹרֵד לָהֶם עִמָּר
 לְגִלְגָּלִית, וּבִשְׁשֵׁי לֶחֶם מֵאֵנָה. וְקִדְּשׁוּ בְּמִן שֶׁלֹּא יֵרֵד בּוֹ מִן כְּלָל,
 וְהַמְקַרָּח פְּתוּבָה עַל הַעֲתִיד: אֲשֶׁר בְּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת. הַמְלָאכָה
 שֶׁהִיְתָה רְחוּבָה לַעֲשׂוֹת בְּשִׁבְתָּ פֶּתַל וְעִנְיָה בִשְׁשֵׁי, כְּמוֹ שְׁמִפְרָשׁ
 בְּבִרְשִׁית רַבָּה (ח, ט):

כט-ל לָכֵם יְהִי לְאֹכְלָה וּלְכָל חַיַּת הָאָרֶץ. הַשָּׂוָה לָהֶם הַפְּתוּבָה בְּהֵמוֹת
 וְחַיּוֹת לְמִאֲכָל, וְלֹא הִרְשָׁה לְאָדָם וּלְאֲשֶׁרֵינוּ לְהַמִּית בְּרִיָּה וּלְאֹכְלֵ בִשָּׂה,
 אֲךָ כָּל יָרֵק עֵשֶׂב יֹאכְלוּ יַחַד כָּלָם. וּכְשֶׁבָחוּ בְּנֵי נֹחַ, הִתִּיר לָהֶם בִּשָּׂה
 שְׁנַיִמָּר: "כָּל רִמָּשׁ אֲשֶׁר הוּא חַי וְגו' בְּיָרֵק עֵשֶׂב" שֶׁהִתְרַתִּי לְאָדָם
 הַדְּחָשׁוֹן "נִתְּנֵי לָכֶם חַיַּת פֶּלִי" (לֵהלן ט, א):

לא יוֹם הַשִּׁשִּׁי. הוֹסִיף ה' ח' בִּשְׁשֵׁי בְּגִמְרָה מִעֲשֵׂה בְּרִאשִׁית, לֹאמַר
 שֶׁהִתְנָה עִמָּהֶם עַל מְנַת שִׁיקְבֻלוֹ עֲלֵיהֶם וְשִׁקְבֻלוֹ עֲלֵיהֶם חֲמֵשֶׁה חֲמֵשֶׁה תוֹרָה.
 דָּבַר אַחֵר, "יוֹם הַשִּׁשִּׁי", כָּלָם תְּלוּוִים וְעוֹמְדִים עַד יוֹם הַשִּׁשִּׁי, הוּא
 שִׁשִּׁי בְּסִיּוֹן הַמּוֹכֵן לְמִתְּנוֹ תוֹרָה:

The Sabbath was and remains a revolutionary idea. Many ancient religions had their holy days. But none had a day on which it was forbidden to work. Rabbinic tradition says that when the Torah was first translated into Greek, the translators changed this sentence to make it comprehensible. Instead of “On the seventh day God finished the work that He had done,” the translators wrote, “On the sixth day...” It is as if they knew that the Greeks could understand that in six days God made the universe but not that on the seventh He made rest – that rest itself is a creation. Rest is the creation which allows us to enjoy all other creations. Just as clear space surrounds a page or frames a picture, so clear time is the frame in which we set our work, giving it the dignity of art.

2:3 אֲשֶׁר בְּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת That God had created and done – “Because on it He rested from all His work, from all that God had created.” The sentence should finish there. In fact, though, there is one extra word in the Hebrew, *laasot*, translated here “and done,” but which literally means “to do, to make, to function.”

Ibn Ezra and Abrabanel interpret it to mean “[He had created it] in such a way that it would continue to create itself.” God as we see Him in Genesis 2 is a gardener, not a mechanic, one who plants systems that grow. It is a universe impossible to predict in detail, one that gives rise to agencies that are themselves creative. Without stretching the text too far, we might say that *laasot* means, quite simply, “to evolve.”

כט **הָרַמְשֶׁת עַל-הָאָרֶץ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נָתַתִּי לָכֶם אֶת-כָּל-עֵשֶׂב וְזָרַע זָרַע אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ וְאֶת-כָּל-הָעֵץ אֲשֶׁר-בּוֹ פְּרִי-עֵץ זָרַע זָרַע לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ: וְלֹכֵל-חַיֵּת הָאָרֶץ וְלֹכֵל-עוֹף הַשָּׁמַיִם וְלֹכֵל וְרוֹמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-בּוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה אֶת-כָּל-יֶרֶק עֵשֶׂב לְאֹכְלָהּ וַיְהִי-כֵן: וַיֹּאֶר אֱלֹהִים אֶת-כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה-טוֹב מְאֹד וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי:**

ב **וַיְכַל הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל-צְבָאָם: וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל-מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת-יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר-בְּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:**

אונקלוס

לְחֻדָּא, וְהוּהוּ רִמְשׁ וְהוּהוּ צִפֹּר יוֹם שְׁתִּיתָ: ב אֶתְכַלְלוּ, שְׁמִיָּא וְאַרְעָא וְכָל חַיִּיָּהוּן: וְשִׁיעִי יוֹמָא שְׁבִיעָא, עֲבִידְתִּיהָ דְעֵבֶד, וְנַח בַּיּוֹמָא שְׁבִיעָא, מְכַל עֲבִידְתִּיהָ דְעֵבֶד: וְבִרְךְ יוֹמָא שְׁבִיעָא, וְקִדִּישׁ יוֹמָא, אֲרִי בִיָּה נַח מְכַל עֲבִידְתִּיהָ, דְבָרָא יוֹמָא לְמַעַבְד:

דְרַחֲשָׂא עַל אֲרַעָא: כט וַאֲמַר יי, הָא יְהִיבִית לְכוּן, ית כָּל עֲסָבָא דְבַר זָרְעִיהָ מְזֻדְרַע, דְעַל אֲפִי כָל אֲרַעָא, וְיִת כָּל אִילָן, דְבִיָּה פִירִי אִילָנָא דְבַר זָרְעִיהָ מְזֻדְרַע, לְכוּן יְהִי לְמִיכָל: וְלֹכֵל חַיֵּת אֲרַעָא, וְלֹכֵל עוֹפָא דְשָׁמַיָּא, וְלֹכֵל וְרוֹמֵשׁ עַל אֲרַעָא, דְבִיָּה נֶפֶשׂא חַיָּתָא, ית כָּל יוֹק עֲסָבָא לְמִיכָל, וְהוּהוּ כן: לא וְחַוָּא יי ית כָּל דְעֵבֶד, וְהוּהוּ תְקִין

unable to do. Our attitudes to situations such as old age and disability evolve with our expanded possibilities. The more we are active and not passive, the more we can shape our circumstances rather than be shaped by them, the more dignified is our existence.

1:31 **טוֹב מְאֹד** *Very good* – Seven times in Genesis 1 the word “good” appears, the last with the addition of the word “very,” meaning that the universe is not just good in its individual elements but also in their complex interaction. Natural (or scientific) law, moral law, and religious or ritual law are all part of the same phenomenon: the God-given, law-governed structure of reality. When this is honored by human beings, there is order. When it is violated, there is chaos and violence.

THE SEVENTH DAY

The Hebrew text until this point is precisely structured around the number seven, in ways not always apparent in translation. The word “good” appears seven times. The word “God” appears thirty-five times. The words “heavens” and “earth” each appear twenty-one times. The words “light” and “day” occur seven times in the first paragraph. The first verse contains seven words, the second fourteen words. This paragraph, describing the seventh day, contains thirty-five words, and so on. The passage as a whole contains 67 x 7 words. The entire passage is structured like a fractal, so that the sevenfold motif of the text as a whole is mirrored at lower levels of magnitude. The Sabbath, then, is woven into the pattern of creation.

4 This is the story of the heavens and the earth when they were created, on the SHENI
 5 day the LORD God made earth and heaven. No shrub of the field yet grew on
 earth, and no plant had yet sprouted, for the LORD God had not yet brought
 6 rain upon the earth, and there was no one to work the land. A mist would rise
 7 up from the earth and water all the face of the land. Then the LORD God formed
 man from the dust of the land and breathed the breath of life into his nostrils,
 8 and the man became a living being. The LORD God planted a garden in Eden,
 9 in the east, and there he put the man He had formed. And from the land, the
 LORD God caused all kinds of trees to grow, pleasant to look at and good to
 eat from, and the Tree of Life stood in the middle of the garden, and the Tree

רש"י

מִן הָאָדָמָה. עָבַד עֲבָדוֹ מִכָּל הַדָּמָה מֵאַחַד רֵיחוֹת, שָׁפַל מִקּוֹם
 שְׂיִמּוּתָא שֶׁסָּם תִּהְיָ קוֹלְטִיתוֹ לְקַבְּלָהּ. דְּבַר אַחַר, נֶטַל עֲבָדוֹ מִמְּקוֹם
 שְׁנֵאֲמַר בּוֹ: "מִזְבַּח אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִּי" (שְׁמוֹת כ, כח) הַלּוֹחֵי תִּהְיֶה לוֹ
 כְּפָדָה וַיֻּכַּל לַעֲמֹד: וַיִּפַּח בְּאַפָּיו. עָשָׂאוֹ מִן הַתַּחְתּוֹנִים וּמִן הָעֲלִיוֹנִים,
 גּוֹף מִן הַתַּחְתּוֹנִים וְנִשְׁמָה מִן הָעֲלִיוֹנִים. לְפִי שְׂפִיטָה רִאשׁוֹן נִבְרָאוֹ
 שָׂמִים וְאָרֶץ, בְּשֵׁנֵי בְרָא רְחִיעַ לְעֲלִיוֹנִים, בְּשֵׁלִישֵׁי "תִּרְחָה הַיַּבְשָׁה"
 לַתַּחְתּוֹנִים, בְּדָבִיעֵי בְרָא מְאוֹדוֹת לְעֲלִיוֹנִים, בְּחִמְשֵׁי "יִשְׁרְעוּ הַמַּיִם"
 לַתַּחְתּוֹנִים, הִזְקָה הַשֵּׁשִׁי לְבְרָאוֹת בּוֹ בְּעֲלִיוֹנִים וּבַתַּחְתּוֹנִים, וְאִם לֹא
 יֵשׁ קִנְיָה בְּמַעֲשֵׂה בְרָאשִׁית, שִׁיחֵי חֲלוֹ רְבִים עַל חֲלוֹ בְּבְרִיאת יוֹם
 אֶחָד: לְנַפְשׁ חַיָּה. חָף בְּהִמָּה וְחַיָּה נִבְרָאוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה, אֲךָ זוֹ שֶׁל
 אָדָם חַיָּה שְׂבָכָלָה, שְׁתַּוְּסָף בּוֹ דַּעֲיָה וְדַבָּר:

מִקְדָּם. בְּמִזְרְחוֹ שֶׁל עֵדֶן נֶטַע אֶת הַגֶּן. וְאִם תִּחְלַמְהוּ, הֲרֵי כְּבָר כְּתוּב:
 "וַיִּבְרָא... אֶת הָאָדָם" וְגו' (לַעֲבֹד ח, טו) רְחִיתִי בְּבְרִיתָא שֶׁל רַבִּי חֵלְעִינָה
 בְּגוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי מְשַׁלְשִׁים וְשִׁתִּים מִדּוֹת הָאֲגָדָה נִדְרָשָׁת, וְזוֹ
 אֶחָת מֵהֶן: כָּל שֶׁלְּאַחֲרָיו מַעֲשֶׂה, הוּא פְּרָטוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן. "וַיִּבְרָא... אֶת
 הָאָדָם" – זֶהוּ כָּל, סֵתֵם בְּרִיתוֹ מֵהֵיכָן וְסֵתֵם מַעֲשָׂיו. חִזֵּר וּפְרָשׁ:
 "וַיִּיבֶרֶת ה' אֱלֹהִים" וְגו', וַיִּצְמַח לוֹ גֶן וַיִּנְחֵהוּ: בְּגֶן עֵדֶן וַיִּפֹּל עָלָיו
 תִּרְדָּמָה, הַשּׁוֹמֵעַ סְבוּר שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה אֶחָד וְאִינוֹ חֲלָל פְּרָטוֹ שֶׁל
 רִאשׁוֹן. וְכֵן חֲצַל הַבְּהִמָּה חִזֵּר וְכָתַב: "וַיִּבֶרֶת ה' וְגו' מִן הָאֲדָמָה כָּל
 חַיַּת הַשָּׂדֶה" (לְהֵלֵךְ פְּסוּק יט) כְּדֵי לְפָרֵשׁ: "וַיִּבֶרֶת אֵל הָאָדָם" לְקִרְוֵת שֵׁם,
 וְלִלְמַד עַל הַעוֹפוֹת שֶׁנִּבְרָאוֹ מִן הָרֶקֶת:

וַיִּצְמַח. לַעֲנֵן הַגֶּן הַפְּתוּב מִדְּבַר: בְּתוֹךְ הַגֶּן. בְּאֲמַעַע הַגֶּן:

אֱלֹהִים. הַחֲמוּמִים לְמַעַלָּה "תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ". בְּהִבְרָאָם בְּיוֹם
 עֲשׂוֹת ה'. לְלַמֶּדֶךָ שֶׁכָּל שֶׁנִּבְרָאוֹ בְּרִאשׁוֹן. דְּבַר אַחַר, "בְּהִבְרָאָם" בְּהִי
 בְּרִאשׁוֹם, שְׁנֵאֲמַר: "בְּיֹהֵב ה' צוֹר עוֹלָמִים" (ישעיה כו, ד) בְּשֵׁנֵי אֲחִיתוֹת הַלָּלוּ
 שֶׁל הַשֵּׁם יִבֶּר שְׁנֵי עוֹלָמִים, וְלַמֶּדֶךָ בְּאֵן שֶׁהַעוֹלָם הַזֶּה נִבְרָא בְּהִי,
 רְמִזָּה שִׁירְדוּ הַדְּשָׁעִים לְמַטָּה לְרֵחוֹת שַׁחַת, בְּהִי זֹאת שְׁסִתְוִמָּה מִכָּל
 הַנְּדָדִים וּפְתוּחָה לְמַטָּה לְרֵדֶת דְּרֶךְ שֵׁם:

טָרָם יִהְיֶה בְּאֲרָץ. כָּל 'טָרָם' שֶׁנִּבְרָא לְשׁוֹן עַד לֹא הוּא, וְאִינוֹ
 לְשׁוֹן קָדָם, וְאִינוֹ נִפְעַל לּוֹמַר: הַטָּרָם, בְּחָשֵׁר יִחְמַר: הַקָּדָם, וְזֶה
 מוֹכִיחַ, וְעוֹד אַחַר: "כִּי טָרָם תִּנְרָאוֹן" (שְׁמוֹת ט, ג) עֵדֶן לֹא תִנְרָאוֹן.
 וְאֵף זֶה תִּפְרָשׁ: עֵדֶן לֹא הָיָה בְּאֶרֶץ כְּנַעַן מִדֵּי הַבְּרִיאת הָעוֹלָם בְּשֵׁשִׁי
 הַקָּדָם שֶׁנִּבְרָא אָדָם, וְכָל עֲשֵׂב הַשָּׂדֶה עֵדֶן לֹא צִמָּח. וּבְשֵׁלִישֵׁי שְׁתַּוְּבָה:
 "וַיִּתְנַחֵם הָאָרֶץ" (לַעֲבֹד ח, טז) עַל פְּתַח קִרְקַע עֲמָדוֹ עַד יוֹם שֵׁשִׁי: כִּי לֹא
 הִמְטִיר. וְזֶה טַעַם לֹא הִמְטִיר? לְפִי שֶׁאָדָם חָן לַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה
 וְאִינוֹ מְפִיר בְּטוֹבָתָם שֶׁל אֱלֹהִים. וּבְשֵׁשִׁי אָדָם וַיִּדַּע שֶׁהֵם עֲרָךְ לְעוֹלָם
 הַתְּפִלָּה עֲלֵיהֶם וַיִּרְדּוּ, וְנִמְחוּ הָאֵלִילּוֹת וְהַדְּשָׁאִים: ה' אֱלֹהִים. ה'
 הוּא שְׁמוֹ, אֱלֹהִים – שֶׁהוּא שְׁלִיט וְזֹפֵט עַל כָּל, וְכֵן פְּרוּשׁ זֶה בְּכָל
 מִקּוֹם לְפִי פְּשׁוּטוֹ: ה' שֶׁהוּא אֱלֹהִים:

וַיִּאֲדָר יַעֲלֶה. לַעֲנֵן בְּרִיתוֹ שֶׁל אָדָם, הָעֲלֶה הַתְּהוֹם וְהַשָּׂקָה עֲנִינִם
 לְשָׂרוֹת הָעֶפְרָד וְנִבְרָא אָדָם, כְּגַבֵּל זֶה שְׁנֵתָן מַיִם וְאַחַר כֵּן לֹא אֶת
 הָעֶפְרָה, אֲךָ בְּאֵן "וְהַשָּׂקָה" וְאַחַר כֵּן "וַיִּיבֶרֶת":

וַיִּיבֶרֶת. שְׁתֵּי יַבְרִיחוֹת, יַבְרִיחָה לְעוֹלָם הַזֶּה וַיַּבְרִיחָה לַתַּחְתּוֹת הַמַּתִּינִים,
 אֲבָל בְּהִמָּה שֶׁאִינֶה עוֹמֶדֶת לְדִין, לֹא נִכְתַּב בִּיבְרִיתָהּ שֶׁנִּי יוֹדִי: עֲפָר

world by words, which is why Judaism takes words so seriously: "Death and life are in the power of the tongue," says the book of Proverbs (18:21). Already at the opening of the Torah, at the very beginning of creation, is foreshadowed

the Jewish doctrine of revelation: that God reveals Himself to humanity not in the sun, the stars, the wind, or the storm but in and through words – sacred words that make us co-partners with God in the work of redemption.

אֱלֹהִים תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם בְּיוֹם עֲשׂוֹת יְהוָה אֱלֹהִים ב' שני
 אָרֶץ וְשָׁמַיִם: וְכֹל שֵׁיחַ הַשָּׂדֶה טָרֵם יִהְיֶה בָאָרֶץ וְכֹל-עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה
 טָרֵם יִצְמַח כִּי לֹא הִמְטִיר יְהוָה אֱלֹהִים עַל-הָאָרֶץ וְאָדָם אֵין לַעֲבֹד
 אֶת-הָאָדָמָה: וְאֵד יַעֲלֶה מִן-הָאָרֶץ וְהִשְׁקָה אֶת-כָּל-פְּנֵי הָאָדָמָה:
 וַיִּצְרֹךְ יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם עֶפְרָל מִן-הָאָדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נְשִׁמַת
 חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה: וַיִּטֵּעַ יְהוָה אֱלֹהִים גֶּן בְּעֵדֶן מִקְדָּם וַיִּשְׁם
 שָׁם אֶת-הָאָדָם אֲשֶׁר יִצְרָךְ: וַיִּצְמַח יְהוָה אֱלֹהִים מִן-הָאָדָמָה כָּל-עֵץ
 נֹחַמָד לְמִרְאֵה וְטוֹב לְמֵאֲכֹל וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הֶגֶן וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב

אונקלוס

מן ארעא, ונפח באפוהי נשמתא דחיי, והות באדם לרוח ממללא:
 חונצב, "אלהים, גנתא בעדן מלקדמין, ואשרי תמן, ית אדם דברא:
 טואצמת, "אלהים מן ארעא, כל אילן, דמרגג למתווי וטב למיכל,
 ואילן חייא במציעות גנתא, ואילן, דאכלי פירוהי חכמין בין טב

ד אילן תולדות שמיא, וארעא בד אתבריא, ביומא, דעבד, "אלהים ארעא ושמיא: וכל אילני חקלא, עד לא הוו בארעא, וכל עסבא דחקלא עד לא צמת, ארי לא אחית, "אלהים מטרא על ארעא, ואנש לית, למפלח ית אדמתא: ונענא הוה סליק מן ארעא, ומשקי ית כל אפי אדמתא: וברא "אלהים ית אדם, עפרא

THE SECOND STORY OF CREATION

To introduce us to a new perspective, the Bible uses a device more familiar to us from film than from ancient literature. The first two chapters of Genesis tell the story of creation twice, each time with a different focus. The first chapter uses a wide-angled lens to take in the whole panoply of the universe and man's place in it. In the second, the camera zooms in on man himself, the fissile combination of "dust of the land" and "breath of God," no longer part of nature but the lonely being only too aware of the gift of self-consciousness that now isolates him from the animals.

Genesis 1 tells us about creation and nature, the reality mapped by the natural sciences. It speaks about humanity as the biological species, *Homo sapiens*. What is distinctive about humans as a species is precisely our godlike powers of dominating nature and exercising control of the forces that shape the physical world. This is a matter of fact, not value, and it has increased exponentially throughout the relatively short period of human civilization. Power is

morally neutral. It can be used to heal or wound, build or destroy.

Genesis 2, by contrast, is about morality and responsibility. It tells us about the moral limits of power. Not everything we *can* do *may* we do. The earth is not ours. It belongs to God who made it. Therefore we are not the owners of nature but its custodians. We are here to serve it and to safeguard it.

2:7 וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה – *The man became a living being* – Targum Onkelos translates this as "and man became *ruah memalela*, a *speaking spirit*." Indeed, what singles out *Homo sapiens* among other animals is the ability to speak. Because we can speak, we can think, and therefore imagine a world different from the one that currently exists. Language – and with it the ability to remember a distant past and conceptualize a distant future – lies at the heart of our uniqueness as the image of God. Just as God makes the natural world by words ("God said... and so it was"), so we make the human

10 of Knowledge of good and evil. A river flows from Eden to water this garden,
 11 and from there divides into four headwaters. The name of the first is Pishon.
 12 It surrounds the land of H̄avila, where there is gold. And the gold of that land
 13 is good; bdellium and rock crystal are there also. The name of the second river
 14 is Gihon; it is the one that surrounds the land of Kush. The name of the third
 15 river is the Tigris, and it flows to the east of Assyria. The fourth river is the
 16 Euphrates. The LORD God took the man and placed him in the Garden of Eden
 17 to work it and safeguard it. And the LORD God commanded the man: “You
 are free to eat from any tree in the garden. But the Tree of Knowledge of good

רש"י
 (שמות כח, כח) שֶׁמֶנֶחַ וְהוֹלֵךְ וְהוֹמָה: חֲדָקֶל. שְׁמִימֵי חֲדָן וְקֵלִין: פָּרַת.
 שְׁמִימֵי פָרִין וְרֵבִין וּמִבְּרִין אֶת הָאֵדָם: בּוֹשׁ וְאִשׁוּר - עֲדָן לֹא הָיָה,
 וְנִקְתָּב מִקְרָא עַל הָעֵתִיד: קִדְמַת אִשׁוּר. לְמַזְרְחָהּ שֶׁל אִשׁוּר: הוּא
 פָּרַת. הַחֲשׂוֹב עַל כָּלֶם, הַנִּפְרָע עַל שֶׁסָּרַח וְשָׂרָח:
 טו | וַיִּקַּח. לְקַחוּ בְּדָבָרִים נְאֻמִּים וּפְתָחוּ לְכַנְסֵם:

י"א | פִּישׁוֹן. הוּא נִילוּס נְהַר מִצְרַיִם, וְעַל שֶׁסָּמְיָמִיו מִתְּפַרְדֵּין וְעוֹלָן
 וּמִשְׁקִין אֶת הָאֶרֶץ נִקְרָא "פִּישׁוֹן", כְּמוֹ: "וּפִשׁוֹ פִּרְשִׁי" (יחזקאל ח, ח). דְּבַר
 חֶחֶה, "פִּישׁוֹן", שֶׁהוּא מְגַדֵּל פִּשְׁתָּן, הוּא שְׁנַיִמֵר בִּישְׁעֵיהּ חֶחֶל מִצְרַיִם:
 י"ב | גִּיחוֹן. שֶׁהִיא הוֹלֵךְ וְהוֹמָה וְהִמְיָתוּ גְדוּלָהּ מֵאֵל, כְּמוֹ: "וְכִי יִצַּח"
 (ישעיה יג, ט).

Perplexed I:2). What does Rambam mean by “things generally accepted”? Is morality mere convention? Surely not. What Rambam means is that, after eating the fruit, the man and woman were embarrassed that they were naked, and *that* is a matter of social convention.

Adam and H̄ava begin life naked and “not ashamed” (Gen. 2:25). This is the first reference to shame in the Bible, albeit in its absence. The serpent tells the woman that if she eats from the fruit her “eyes will be opened” (3:5). Note the significance of this. They have not been blind until now. In what respect will their eyes be opened? This seems to be an explicit reference to a mode of moral judgment, “knowing good and evil,” that has to do with sight rather than sound. The woman looks at the tree and sees that it is “enticing to the eyes.” The text also adds that it is “desirable too for granting insight” – the Targum interprets the verb *lehaskil* as referring specifically to sight, in line with the serpent’s assertion that eating the fruit will open her eyes. Accordingly, I have translated it as “granting insight.”

The couple eat, their eyes are opened, they know that they are naked, and they seek to cover their nakedness. Every element of this is visual. The most interesting line is the one that

reads: “They heard the sound [‘the voice’] of the LORD God walking in the garden in the cool of the day, and the man and his wife hid from the LORD God among the trees of the garden” (3:8). Everything about this verse is strange. Voices don’t walk. And you can’t hide from God. Adam and H̄ava have become utterly sight-oriented. That is why they think you can hide. That is why they experience a voice walking as if it were itself something to be seen rather than to be heard.

Philosophers, among them Bernard Williams, have pointed out that shame cultures are usually visual. Shame has to do with how you appear (or imagine you appear) in other people’s eyes. The instinctive reaction to shame is to wish you were invisible, or somewhere else. Guilt, by contrast, is much more internal. You cannot escape it by hiding. Your conscience accompanies you wherever you go, regardless of whether you are seen by others. As God tells Shmuel, “Man sees what the eyes see, but the LORD sees into the heart” (I Sam. 16:7). Judaism, with its belief in an invisible God who created the world with words, is an attempt to base the moral life on something other than appearance, honor, and shame. This is the innocence lost by Adam and H̄ava. With effort, it can be regained.

וְרַע: וְנִהְרָא יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהִשְׁקוֹת אֶת־הַגֶּן וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְהָיָה לְאַרְבַּעַה
 א ראשִׁים: שֵׁם הָאֶחָד פִּישׁוֹן הוּא הַסּוֹכֵב אֶת כָּל־אֶרֶץ הַחֲוִילָה אֲשֶׁר־
 ב שֵׁם הַזֶּהָב: וְזֶהָב הָאֶרֶץ הִוא טוֹב שֶׁם הַבְּדֹלַח וְאִבְנֵי הַשָּׁהִם: וְשֵׁם־
 ג הַנֶּהָר הַשֵּׁנִי גִיחוֹן הוּא הַסּוֹכֵב אֶת כָּל־אֶרֶץ כּוּשׁ: וְשֵׁם הַנֶּהָר הַשְּׁלִישִׁי
 ד תְּדִקְל הוּא הַהֶלֶךְ קְדַמַּת אֲשׁוּר וְהַנֶּהָר הָרְבִיעִי הוּא פָּרַת: וַיִּקַּח יְהוָה
 ה אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם וַיַּנְחֵהוּ בְּגֵן־עֵדֶן לְעִבְדָּהּ וּלְשֹׁמְרָהּ: וַיֵּצֵא יְהוָה
 ו אֱלֹהִים עַל־הָאָדָם לְאֹמֹר מִכָּל עֵץ־הַגֶּן אָכַל תֹּאכַל: וּמִעֵץ הַדַּעַת

אונקלוס

דגלת, הוא דמהליך למדנחא דאתור, ונהרא רביעאה הוא פרת: ^{טו} ודבר, "אלהים ית אדם, ואשרייה בגנתא דעדן, למפלחה ולמטרה: ^{טז} ופקיד "אלהים, על אדם למימר, מכל אילן גנתא מיכל תיכול: ^{יז} ומאילן, דאכלי פירוהי חכמין בין

לביש: ונהרא הוה נפיק מעדן, לאשקאה ית גנתא, ומתמן מתפרש, והוי לארבעא רישי נהרין: ^{יא} שום חד פישון, הוא דמקיף, ית כל ארע חוילה, דתמן דהבא: ^{יב} ודהבא, דארעא ההיא טב, תמן בדלחא ואבני ברלא: ^{יג} ושום נהרא תננא גיחוון, הוא דמקיף, ית כל ארע כוש: ^{יד} ושום נהרא תליתאה

2:15 *To work it and safeguard it* – Immediately after reading of man’s rights we are given a statement of man’s responsibilities. The two Hebrew verbs used here are significant. The first – *le’ovda* – literally means “to serve it.” The human being is thus both master and servant of nature. The second – *leshomra* – means “to guard it.” This is the verb used in later biblical legislation to describe the responsibilities of a guardian of property that belongs to someone else. This guardian must exercise vigilance while protecting, and is personally liable for losses that occur through negligence. This is perhaps the best short definition of humanity’s responsibility for nature as the Bible conceives it. We do not own nature – “The LORD owns the earth and all it contains” (Ps. 24:1). We are its stewards on behalf of God, who created and owns everything. As guardians of the earth, we are duty-bound to respect its integrity.

If we see our role as masters of the earth as a unique opportunity to truly serve and care for the planet, its creatures, and its resources, then we can reclaim our status as

stewards of the world, and raise our new generations in an environment much closer to that of Eden.

THE TREE OF KNOWLEDGE OF GOOD AND EVIL

Why does God forbid the fruit that produces one of the highest forms of knowledge – the knowledge of good and evil? Indeed, do Adam and Hava not already have this knowledge *before* eating the fruit, in virtue of being in the image of God? Surely this is implied in the very fact that they are commanded by God to be fertile and multiply, to fill the earth and subdue it, and not to eat of the Tree of Knowledge. For someone to understand a command, they must know it is good to obey and bad to disobey. What then changes when they eat the fruit? These questions go so deep that they threaten to make the entire narrative incomprehensible.

Rambam’s answer is perplexing. Before eating the fruit, he says, the first humans knew the difference between truth and falsehood. What they acquired by eating the fruit was knowledge of “things generally accepted” (*Guide for the*

and evil – you may not eat from that, for on the day you eat of it, you shall die.”
 18 Then the LORD God said, “It is not good for man to be alone. I will make a
 19 fitting partner for him.” The LORD God formed all the wild animals, and all the
 birds of the heavens, out of the land. He brought them to the man to see what
 he would call them, and whatever he called each living thing, that became its
 20 name. So the man gave names to all the animals, the birds of the heavens, and
 21 all the wild creatures. But he found no fitting partner for himself. Then the

SHELISHI

רש"י

מִיָּד בּוֹ בָּיִטּוּס הַבְּיָחֹס חָל הַחֹדֶם לְקָרוֹת לְהֵם שֶׁסּ. וּבְדַבְרֵי חֲגֻדָּה
 יַעֲרָה זֶה לְשׁוֹן רִדּוּי וְכַבּוּשׁ, כְּמוֹ: "כִּי תַעֲרֵךְ חָל עֵיר" (דְּבָרִים כ. יט),
 שְׂכַבְשָׁן תַּחַת יָדוֹ שֶׁל חֹדֶם: וְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָא לוֹ הָאָדָם נֶפֶשׁ חַיָּה וְגו'.
 סָרְסָהוּ וּפְרָשָׂהוּ: כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר יִקְרָא לוֹ הָאָדָם שֵׁם, הוּא שְׁמוֹ
 לְעוֹלָם:

וְלֵאמֹר לֹא מִצָּא עֹד. וַיִּפֹּל ה' אֱלֹהִים תַּרְדֵּמָה. כְּשֶׁהִבְיָחוּ, הִבְיָחוּ
 לְפָנָיו כָּל מִין וּמִין זָכָר וּנְקֵבָה, חֹמֶר: לְכֹלֶם יֵשׁ בָּן זֶה וְלִי חֵן בֶּן זֶה,

יח | לֹא טוֹב הָיִיתׁ וְגו'. שֶׁלֹּא יִחְמְרוּ שְׂתֵי קְשׁוּיֹת הֵן, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ
 הוּא בְּעֵלְיוֹנִים יַחִיד וְחֵן לוֹ זֶה וְזֶה בְּתַחְתּוֹנִים חֵן לוֹ זֶה. עֹד בְּנִגְדוֹ.
 זָכָה – עֹר, לֹא זָכָה – 'פְּנִגְדוֹ' לְהֵלָחֵס:

יט | וַיִּצְרֶה... מִן הָאָדָמָה. הוּא יַעֲרָה הוּא עֲשִׂיהַּ הַחֲמוּמָה לְמַעֲלָה:
 "וַיַּעַשׂ חֲלָהִים חַיִּת חַיִּת הַחֹרֶךְ" וְגו' (לַעֲבֹל ח. כה), חֲלָל בָּח וּפְרָשׁ
 שְׁהַעוֹפוֹת נִבְרָאוּ מִן הַרְקָה, לְכִי שְׂחָמֵר לְמַעֲלָה (לַעֲבֹל ח. כ) מִן הַמַּיִם
 נִבְרָאוּ, וְכֵן חֹמֶר מִן הַחֹרֶךְ נִבְרָאוּ. וְעוֹד לְמַדְךָ פֶּאֶר, שֶׁבְּשַׁעַת יַעֲרָתְךָ

that exists, but that God is closer to us than we are to ourselves. God knows the loneliness of the first man before the first man knows it of himself.

In Genesis 1, God creates the universe. Nothing vaster can be imagined. And yet, almost in the same breath as it speaks of the panoply of creation, the Torah tells us that God takes time to breathe the breath of life into the first human, give him dignified work, enter his loneliness, make him a wife, and robe them both with garments when the time comes for them to leave Eden and make their way in the world.

Creation of things is relatively easy; creation of relationships is hard. Never think of people as things. Never think of people as types: they are individuals. Never be content with creating systems: care also about relationships. It is by loving people that we learn to love God and feel the fullness of His love for us.

2:19 לְרִאוֹת מַה יִקְרָא לוֹ To see what he would call them – The first thing God gives Adam is the gift of naming the animals, using words to categorize and thus begin to understand the world around us. Judaism is a religion of language, a sustained meditation on the power of words.

The world has many languages – an estimated six

thousand – and they have certain features in common, reflecting what has been called a depth grammar, which shapes and is shaped by the human brain. But languages are also different, and lead us to experience and understand the world in different ways.

Shown three objects, a chicken, a cow, and a clump of grass, and asked, “Which two go together?” American children choose the chicken and the cow – both members of the same class: animal. Chinese children choose the cow and the grass – where there are cows there is grass. American children learn nouns faster than verbs, but South Asian children learn verbs faster than nouns. Nouns are about classification; verbs are about relationships. The language you speak affects how you experience and understand the world and how you navigate through it. God partners with Adam, not only in creating the world, but in forming the language of which our inner landscape is formed.

If we are to find meaning, depth, and resonance in life, we must choose a language of deeds as we choose a language of words. Among the many moralities available, there is one that, as Jews, is ours. Here, Adam’s work of classification shows him that relationship is missing. His moral world is just beginning to take shape.

טוֹב וְרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בַיּוֹם אֶכְלָךְ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת: וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֱלֹהִים לֹא-טוֹב הָיִיתָ הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה-לוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ: וַיִּצַּר
 יְהוָה אֱלֹהִים מִן-הָאָדָמָה כָּל-חַיַּת הַשָּׂדֶה וְאֵת כָּל-עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיָּבֵא
 אֶל-הָאָדָם לְרֹאוֹת מֵה-יִקְרָא-לוֹ וְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָא-לוֹ הָאָדָם נֶפֶשׁ
 חַיָּה הוּא שְׁמוֹ: וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁמוֹת לְכָל-הַבְּהֵמָה וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם
 וּלְכָל חַיַּת הַשָּׂדֶה וּלְאָדָם לֹא-מָצָא עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ: וַיִּפֹּל יְהוָה אֱלֹהִים ו

אוונקלוס

וְכָל דְּהוּה קָרִי לִיה אָדָם. נֶפֶשׂא חַיָּתָא הוּא שְׁמִיה: וַיִּקְרָא אָדָם
 שְׁמֵהּ, לְכָל בְּעִירָא וּלְעוֹפֵא דְשָׁמַיָא, וּלְכָל חַיַּת בְּרָא, וּלְאָדָם,
 לֹא אִשְׁבַּח סְמֵךְ בְּקַבְלֵיהּ: וַיִּרְמָא יי אֱלֹהִים

טַב לְבִישׁ, לֹא תִיכּוֹל מִנִּיה, אָרִי, בַּיּוֹמָא, דְּתִיכּוֹל מִנִּיה מִמַּת
 תָּמוּת: וַיֹּאמֶר יי אֱלֹהִים, לֹא תִקִּין, דִּיהִי אָדָם בְּלַחֲדוּהִי, אֶעֱבִיד
 לִיה סְמֵךְ בְּקַבְלֵיהּ: וַיִּבְרָא יי אֱלֹהִים מִן אֶרְעָא, כָּל חַיַּת בְּרָא
 וַיַּת כָּל עוֹפֵא דְשָׁמַיָא, וְאִיתִי לֹת אָדָם, לְמַחֲוִי מָא יִקְרִי לִיה,

2:17 **לֹא תֹאכַל** *You may not eat* – On the sixth day, God makes His most fateful decision: to create a being who, like Himself, has the capacity to create. Yet the ability to create goes hand in hand with the ability to destroy. The danger immediately becomes clear. God tells the first man not to eat of the fruit of one tree. Let us set aside for the moment the nature of the tree; its presence in the garden represents the fact that *creation has boundaries* – the most important being the boundary between the permitted and forbidden. That is why there has to be, even in paradise, something that is forbidden. When the first two human beings eat of the forbidden fruit, the essential harmony between man and nature is broken. Humanity loses its innocence. For the first time, *nature* (the world we find) and *culture* (the world we make) come into conflict. The result is paradise lost.

2:18 **לֹא-טוֹב** *It is not good* – Throughout the first chapter of Genesis, the universe unfolds as a majestic set of verses in the song of creation: “And God said, ‘Let there be ...’ And there was ... And God saw that it was good.” Then, like an unexpected discord in a Mozart symphony, for the first time we hear the fateful words “not good.” What, in the divinely ordered scheme of things, could possibly not be good? “It is

not good for man to be alone.” With the birth of the individual, something else makes its first appearance in the human story: solitude, and with it, the search for relationship.

This discovery flows directly from monotheism. In the world of myth, the gods were never alone. They conversed, argued, schemed, and fought. The stage of heaven was crowded. The Torah for the first time envisages a God who is radically alone, and thus allows man to see himself as radically alone, which is to say, conscious of his solitude. So, within the briefest possible span, the Torah sets out the twin poles of human existence – the dignity of man as the image of God, and the incompleteness of man, the relationship-seeking animal. From this point onward the entire human story will be about the gradual unfolding of relationships into ever-widening spheres – the nuclear family, the extended family, the tribe, the federation of tribes, the nation, humanity.

2:18 **הָיִיתָ הָאָדָם לְבַדּוֹ** *For man to be alone* – God feels for the existential isolation of the first man. God empathizes. He enters into the human mind. He feels what we feel. There is no such moment in any other ancient religious literature. What is radical about biblical monotheism is not just that there is only one God, not just that He is the source of all

LORD God made the man fall into a deep sleep, and while he was sleeping He
 22 took one of his ribs and closed the flesh in its place. And the LORD God built
 the rib He had taken from the man into a woman. He brought her to the man.
 23 And the man said: “This, at last, is bone of my bones and flesh of my flesh.
 24 This shall be called Woman, for from Man was this one taken.” That is why
 a man leaves his father and mother and cleaves to his wife and they become
 25 one flesh. The man and his wife were both naked, but they were not ashamed.
 3 1 The serpent was the slyest of all the wild animals the LORD God had made.
 “Did God say,” it asked the woman, “that you must not eat from any tree in the
 2 garden?” The woman told the serpent, “We may eat the fruit of the trees in the
 3 garden, but God did say, ‘You must not eat fruit from the tree in the middle of
 4 the garden, and you must not touch it, or you will die.’” But the serpent told

רש"י

לרע, ויחף על פי שנתנה בו דעה להרחא שמות, לא נתן בו יצר הרע
 עד חבלו מן העו, ויכנס בו יצר הרע וידע מה בין טוב לרע:
 2 א והנחש היה ערום. מה ענין זה לכאן? היה לו לסמך: "וינעם...
 לחדם ולחשתו פתנות עור וילבשם" (להלן פסוק כח)! חלף למדך מחיזו
 עצה קפץ הנחש עליהם, רחא חותם ערמים ועוסקים פתשמיש לעין
 כל ונתחזה לה: ערום מכל. לפי ערמתו וגדלתו היתה מפלתו. ערום
 מכל, חרור מכל (להלן פסוק יד): אף כי אמר וגו'. שפח חמר לכס: "לא
 תחבלו מכל" וגו', ויחף על פי שרחא חותם חובלים משחר פרות,
 הרבה עליה דברים כדי שתשיבנו ויבא לדבר בראותו העין:
 3 ולא תגעו בו. הוסיפה על העווי לפיכך ברה לירי גרעון, הווי
 שפחמר: "חל תוסף על דבריו" (משל ל ו):
 4 לא מות תמותו. דחפה עד שנגעה בו. חמר לה: פשם שאין מיתה
 פנגיעה, כך חין מיתה פחכילה:

מיד "ויפל": מצלעתיו. מסטריו, כמו: "ולצלע המספך" (שמות כו, כ) זהו
 שחמרנו (ברכות סח ע"א): שני פרעופין נבראו: ויסגר. מקום החתך: ויישן
 ויחף. שלא יראה חתכת הבשר שמפנו נברחת ותתבזה עליו:
 2 ב ויבן. כבנו, רחבה מלמטה וקצרה מלמעלה להכל הולך, כאוצר
 של חטים שהיא רחב מלמטה וקצר מלמעלה שלא יכבד משאו
 על קירותיו: ויבן... את הצלע... לאשה. להיות חשה, כמו: "וינעם
 חותו גרעון לחפוד" (שופטים ח, טו), להיות חפוד:
 3 ג זאת הפעם. מלמד שפח חדם על כל בהמה וחייה ולא נתקדחה
 דעתו פהם: לזאת יקרא אשה כי מאיש וגו'. לשון נופל על לשון,
 מכאן שברח העולם בלשון הקדש:
 4 ד על בן יעזוב איש. רוח הקדש חומרתו, בן, לחסד על בני נח עריות:
 לברש אהד. הולך נוצר על ידי שניהם, ושם נעשה בשרם אחד:
 5 ה ולא יתבששו. שלא היו יודעים דרך צניעות להבחין בין טוב

man. We do not always remember how revolutionary this model is. The establishment of monogamy goes against the normal grain of social change. Normally the values of a society are those imposed on it by the ruling class. And the ruling class stands to gain from promiscuity and polygamy, which multiply the chances of their genes being handed on. From monogamy the rich and powerful lose and the poor and powerless gain. Monogamy did not immediately become the norm, even within the world of the Tanakh. But many of its most famous stories are critiques that point the

way to monogamy. Its development was a triumph for the equal dignity of all.

All the great civilizations share the “golden rule” of reciprocity. What is new and remarkable in the Torah is the idea that *love*, not just reciprocity, is the driving principle of the moral life: love of God, love of one’s neighbor, love of the stranger. That love is a flame lit in marriage and the family. Morality is the love between husband and wife, parent and child – uncommanded because it is assumed to be natural – extended outward to the world.

תִּרְדָּמָה עַל-הָאָדָם וַיִּישָׁן וַיִּקַּח אֶחָת מִצִּלְעֹתָיו וַיִּסְגֹּד בְּשָׂרָה תַּחְתָּנָה:
 כב וַיִּבֶן יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הַצֶּלַע אֲשֶׁר-לָקַח מִן-הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיְבֵאָהּ
 כג אֶל-הָאָדָם: וַיֹּאמֶר הָאָדָם זֹאת הִפְעַם עֵצָם מֵעַצְמִי וּבְשָׂרָה מִבְּשָׂרִי
 כד לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ לָקַחָהּ זֹאת: עַל-כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת-אָבִיו
 כה וְאֶת-אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד: וַיְהִיו שְׁנֵיהֶם עֵרוֹמִים
 ג אֶל-הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ וְלֹא יִתְבַּשְׁשׁוּ: וְהִנְחַשׁ הָיָה עָרוֹם מִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה
 אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר אֶל-הָאִשָּׁה אַף כִּי-אָמַר אֱלֹהִים
 ב לֹא תֹאכְלוּ מִכָּל עֵץ הַגֶּן: וְתֹאמַר הָאִשָּׁה אֶל-הִנְחַשׁ מִפְּרִי עֵץ-הַגֶּן
 ג נֹאכַל: וּמִפְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר בְּתוֹךְ-הַגֶּן אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ
 ד וְלֹא תִגְעוּ בוֹ פֶּן תָּמֹתוּן: וַיֹּאמֶר הִנְחַשׁ אֶל-הָאִשָּׁה לֹא-מֹת תָּמֹתוּן:

אונקלוס

מתבלמין: ג א וחויא הוה חכים, מכל חית ברא, דעבד יי אלהים, ואמר לאתתא, בקשטא ארי אמר יי, לא תיכלון, מכל אילן גנתא: ב ואמרת אתתא לחויא, מפירי אילן גנתא ניכול: ו מפירי אילנא דבמציעות גנתא, אמר יי, לא תיכלון מניה, ולא תקרבון ביה, דלמא תמותון: ד ואמר חויא לאתתא, לא ממת תמותון:

שינתא, על אדם ודמוך, ונסיב, חדא מעלעוהי, ומלי בסרא תחותה: כב ובנא יי אלהים ית עלעא, דנסיב מן אדם לאתתא, ואיתיה לות אדם: כג ואמר אדם, הדא זמנא, גרמא מגרמי, ובסרא מבסרי, לדא יתקרי אתתא, ארי מבעלה נסיבא דא: כד על כן ישבוק גבר, בית משכבי אבוהי ואמיה, וידבוק באתתיה, ויהון לבסרא חד: כה והוון תרויהון ערטלאין, אדם ואתתיה, ולא

2:23 *For from man was this one taken* – Waking to see the woman, man utters his first words, and in so doing creates the first poem. At the first reading, it sounds as if man is claiming ontological priority. First there was man; only afterward was there woman. Man comes from God and woman comes from man. That is how the classic Christian theologians read the text. But the Hebrew contains a nuance missed in translation. Biblical Hebrew contains two words for “man,” *adam* and *ish*. Adam is the species. It means, roughly, *Homo sapiens*. *Ish* is the individual, the person. Until this point, the Bible has consistently used the word *adam*. This is the first occurrence of the word *ish*, and it comes after the word *isha*, woman.

The Bible is here signaling a momentous proposition. Adam has to pronounce his wife’s name before he can pronounce his own. I have to say “you” before I can say “I.” *I have to acknowledge the other before I can truly understand myself.* Not only can I not live alone, I cannot think, know, understand alone.

Sociologists from George Herbert Mead to Peter Berger, and philosophers from Wittgenstein to Charles Taylor, have pointed out that identity is born in conversation. That is because we exist as persons-in-relation. Without language there is no relationship, and without relationship there is no personhood.

2:24 *And cleaves to his wife* – One woman, one

5 the woman, “You will not die; God knows that on the day you eat from it your
6 eyes will be opened, and you will be like God, knowing good and evil.” The
woman saw that the tree was ripe for eating, enticing to the eyes, and desirable
too for granting insight. She took some of its fruit and ate, and she gave some
7 to her husband and he too ate. The eyes of both of them were opened, and
they realized that they were naked. So they sewed fig leaves together and made
8 coverings for themselves. They heard the sound of the LORD God walking in
the garden in the cool of the day, and the man and his wife hid from the LORD
9 God among the trees of the garden. The LORD God called to the man: “Where
10 are you?” He answered, “I heard Your voice in the garden, and I was afraid,
11 because I was naked. So I hid.” “Who told you,” God asked, “that you were

רש"י

ויאמר: זהו שלקה העולם על ידו. מדרש רבי תנחומא (ויכח טז):

ח וישמעו. יש מדרשי חגדה רבים, וכבר סדרום רבותינו על מכותם
בביראשית רבה ובשחר מדרשות, ואני לא באתי חלף לפשוטו
של מקרא ולחגדה המנשבת דברי המקרא דבר דבור על אפניו.
ומשמעו, שמעו את קול הקדוש ברוך הוא שהיה מתהלך בגן לרוח
היום. לאותו רוח שהשמע בראש ממש, וזו היא מערבית, שלפנות
ערב חמה במערב, והם סרוו בעשירית:

ט איבה. יודע היה היכן הוא, חלף לכנס עמו בדברים, שלף יח
נבחר להשיב אם יענישהו פתאום וכן בקין חמר לו: “אי הגל אחיך”
(להלן טז ט), וכן בגלעם: “מי האנשים האלה עמך” (במדבר כב ט), לכנס
עמם בדברים, וכן בחזקיהו בשלוחי חויל מרודך:

יאי מי הגיד לך. מאין לך לדעת מה בשרת יש בעומד ערס?

ה כי ידע. כל אמן שגנח את בני חמנותו, מן העץ חבל ובכח את
העולם: והייתם באלהים. יוצרי עולמות:

ו ותרא האשה. רחמה דבריו של נחש והנחו לה והאמינתו: כי טוב
העץ. להיות פאלהים: וכי תאזה הוא לעינים. “ונפקחו עיניכם” (לעיל
פסוק ה): ונחמד... להשביל. “ידעי טוב ורע” (סס): ותיתן גם לאישה.
שלף תמות היא ויחיה היא וישא אחרת: גם. לרבות ביהמה וחייה:

ז ותפקחנה וגו'. לענן החכמה דבר הפתוי ולא לענן רחיה ממש,
וסוף המקרא מוכיח: “וידעו כי עירמם הם” – חף הסומא יודע
כשהוא ערס: וידעו כי עירמם הם. מנה חחת היחה בידם ונתערטלו
הימנה: עלה תאנה. הוא העץ שחכלו ממנו, בדבר שנתקלקלו בו
נתקנו, חבל שחר הענים מנעום מלפול עליהם. ומפני מה לא נתפרסם
העץ? שאין הקדוש ברוך הוא חפץ להונות ברחה, שלף יכלימוהו

of inference it says, *Shema mina*, “Hear from this.” When someone disagrees with a proposition, it says, *Lo shemiya lei*, “He could not hear it.” In Judaism, knowledge is a form, not of seeing, but of listening. These conflicting forms of knowledge – not sexual desire or any of the other fanciful explanations that have been given of it – constitute the real drama of the sin of Adam and Hava in eating the forbidden fruit.

3:9 **איבה** *Where are you?* – As Rabbi Shneur Zalman of Liadi pointed out, this call was not directed only to the

first humans. It echoes in every generation. God teaches us what we ought to do, but He does not do it for us. With rare exceptions, God does not intervene in history. He acts *through* us, not *to* us. His is the voice that tells us that we can resist the evil within us as well as the evil that surrounds us. The great question, the question that the life we lead answers, is: Which voice will we listen to? Will we heed the voice of desire, as in the case of Adam and Hava? Will we listen to the voice of anger, as in the case of Kayin? Or will we follow the voice of God calling on us to make this a more just and gracious world?

כִּי יִדַע אֱלֹהִים כִּי בַיּוֹם אֲכַלְכֶם מִפִּנּוֹ וְנִפְקַחוּ עֵינֵיכֶם וְהֵייתֶם כְּאֱלֹהִים
 יִדְעֵי טוֹב וְרָע: וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֵאֲכָל וְכִי תֹאדָה־הוּא
 לְעֵינַיִם וְנִחְמַד הָעֵץ לְהַשְׂכִּיל וַתִּקַּח מִפִּרְיוֹ וַתֹּאכַל וַתִּתֵּן גַּם־לְאִישָׁהּ
 עִמָּהּ וַיֹּאכַל: וַתִּפְקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי עֵרְוָם הֵם וַיִּתְּפְרוּ עֲלֵהּ
 תְּאֵנָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגֹרֹת: וַיִּשְׁמְעוּ אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהִים מִתְּהַלֵּךְ
 בַּגֶּן לְרוּחַ הַיּוֹם וַיִּתְחַבֵּא הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים בְּתוֹךְ עֵץ
 הַגֶּן: וַיִּקְרָא יְהוָה אֱלֹהִים אֶל־הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אַיֶּכָּה: וַיֹּאמֶר אֶת־
 קוֹלְךָ שָׁמַעְתִּי בַּגֶּן וְאִירָא כִּי־עֵרֹם אָנֹכִי וְאֶחְבֵּא: וַיֹּאמֶר מִי הֲגִיד לְךָ

אונקלוס

להון טרפי תינין, ועבדו להון זרזין: ושמעו, ית קל מימרא דיי
 אלהים, מהליך בגנתא למנח יומא, ואטמר אדם ואתתיה,
 מן קדם יי אלהים, בגו אילן גנתא: ויקרא, יי אלהים לאדם,
 ואמר ליה אן את: ויאמר, ית קל מימרך שמעית בגנתא,
 ודחילית, ארי ערטלאי אנא ואטמרית: ויאמר, מאן חוי לך,

ה ארי גלי קדם יי, ארי ביזמא דתיכלון מניה, יתפתחן עיניכון,
 ותהון פרברבין, חכמין בין טב לביש: וחות אתתא, ארי טב
 אילנא למיכל וארי אסו הוא לעינין, ומרגג אילנא לאסתפלא
 ביה, ונסיבת מאביה ואכלת, ויהבת אף לבעלה, עמה ואכל:
 ואתפתחא עיני תרויהון, וידעו, ארי ערטלאין אנון, וחטיטו

3:6 *Enticing to the eyes...* וכי תאודה הוא לעינים... להשכיל
insight – Heinrich Graetz, the nineteenth-century historian,
 summed up the difference between biblical Judaism and all
 other cultures of its time:

The pagan perceives the Divine in nature through the
 medium of the eye, and he becomes conscious of it as some-
 thing to be looked at. On the other hand, to the Jew who
 conceives God as being outside of nature and prior to it,
 the Divine manifests itself through the will and through the
 medium of the ear. He becomes conscious of it as something
 to be heeded and listened to.

The word the Torah uses instead of “to obey” is the root
sh-m-a, which means (1) to listen, (2) to hear, (3) to attend,
 (4) to understand, (5) to internalize, (6) to respond in
 action, and thus (7) to obey. This is a fact of the highest sig-
 nificance, because it tells us that the Torah is not a series of
 heteronomous (other-given) commands that call for mere

obedience. The divine command is one that God issues
 in the expectation that we will understand, internalize,
 and act accordingly. It is at the heart of what David Weiss
 Halivni calls Judaism’s “predilection for justified law,” law
 that speaks to the mind and to human understanding.

In his book *Kol HaNevua*, Rabbi David Cohen, the dis-
 ciple of Rav Kook known as “the nazirite,” pointed out that
 the visual nature of the pagan religious experience, and
 the aural nature of the Jewish one, affects our most basic
 metaphors of knowing. To this day, in English, almost all
 our words for understanding or intellect are governed by the
 metaphor of sight. We speak of insight, hindsight, foresight,
 vision, and imagination. We say, “It appears that...” When
 we understand something we say, “I see.”

The Babylonian Talmud, by contrast, consistently uses
 the metaphor of hearing. When a proof is about to be
 brought, it says, *Ta shma*, “Come and hear.” When it speaks

naked? Have you eaten from the tree from which I commanded you not to eat?”
 12 The man said, “The woman You put here with me – she gave me fruit from the
 13 tree and I ate.” Then the LORD God said to the woman, “What is this you have
 14 done?” The woman said, “The serpent beguiled me and I ate.” And the LORD
 God said to the serpent, “Because you have done this, you are accursed more
 than all the animals and all wild beasts. You will creep on your belly and dust
 15 will you eat all the days of your life. I will plant hostility between you and the
 woman, between your children and hers. And man will strike your head, and
 16 you will strike his heel.” To the woman He said, “I will make your pain
 in pregnancy searingly great; in sorrow will you bear children. You will long for
 17 your husband, but he will rule over you.” To Adam He said, “Because

רש"י

תחלה ותשא חת חוה, ולא באת לדבר חל חוה תחלה חלף לבי
 שהנשים קלות להתפתות ויודעות לפתות בעליהן, לפיכך "ואיבה
 אשית" ישופך. וכתתך, כמו: "ואכפת חתני" (דברים טו, כא), ותרגומו: "ושפית
 יתניה". ואתה תשופנו עקב. לא יחא לך קומה, ותשכנו בעקבו ואף
 משש תמיתנו. ולשון 'תשופנו' כמו: "נשף פהם" (ישעיה נג, כד), פשההנש
 בא לגנך הוא נשף במין שריקה, ולפי שהלשון נופל על הלשון
 כתב לשון נשיפה פשנהם:

טו עיצובך. זה ענר גדול פנים: והרגך. זה ענר העבוד: בעצב תלדי
 בנים. זה ענר הלדה: ואל אישך תשוקתך. לתשמיש, ואף על פי
 כן חיו לך מינח לתבעו פשה חלף "הוא ימשל בך", הפל ממנו ולא
 ממך: תשוקתך. תחונתך, כמו: "ונפש שוקקה" (ישעיה כג, ח):

המן העץ. בתמיה:

יב אשר נתתה עמדי. כאן פפר בטובה:

יג השיאני. הטענ, כמו: "חל ישא חתכם חזקיהו" (דברי הימים ב, לב, טו):

יד כי עשית זאת. מכאן שאין מהפכים בזכותן של נשים, שחלו
 שחלו: למה נעשית זאת? היה לו להשיב: דברי הרב ודברי התלמיד,
 דברי מי שומעו? מפל הבהמה ומפל חית השדה. אם מבהמה
 נתקבל, מחיה לא כל שכן! העמידו רבותנו מדקש זה במסקת
 בכורות (דף ח ע"א) ללמד שימי עבודו של נחש טבע שנים: על גחנך
 הלך. רגלים היו לו ונקצנו:

טו ואיבה אשית. חנה לא נתפגת חלף שימות חדם, שאיכל הוא

peace. Yeshayahu is the classic instance of this, foreseeing
 a time when “nation shall not raise sword against nation”
 (2:4), and, in a reversal of the conflicts that emerge from our
 story, the world will be in a state of *shalom*, the integrated
 diversity that constitutes peace.

3:16 אל-אישך תשוקתך והוא ימשל-בך. You will long for your
 husband but he will rule over you – The word “longing,” *teshuka*,
 appears only twice elsewhere in Tanakh, in God’s warning to Kayin
 about the danger of the violent anger he is feeling toward Hevel:
 “Sin is crouching at the door; it longs to have you, but you must rule
 over it” (Gen. 4:7), and much later, in Song of Songs: “I am my
 beloved’s, and his longing is for me” (7:11). This is a fine instance
 of intertextuality. In both places in Genesis, longing is about the dangerous

power of passion. It will cause Hava to be subservient to her
 husband and Kayin to be a slave to his emotions. In Song
 of Songs, *teshuka* is benign because it is mutual. In no other
 book in Tanakh do woman and man – and thus Israel and
 God – stand on such equal terms (the dominant voice in
 the Song is the woman). Longing, desire, passion – these
 are dangerously labile emotions. Yet the Judaic answer is
 not that state beloved of the Greek philosophers, namely
ataraxia, serenity, affectlessness, the “therapy of desire,”
 nor is it the *nirvana* of the Eastern mystics. In Judaism, joy,
 exhilaration, strong emotion, and above all, love – “with all
 your heart, with all your soul, and with all your might” – are
 all part of the religious life. If we master our desires, they
 need not master us.

כִּי עִירַם אֶתְּהָ הַמֶּן-הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לְבִלְתִּי אֶכְל־מִמֶּנּוּ אֶכְלָתָּ׃
 וַיֹּאמֶר הָאָדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הִוא נָתַתָּה-לִּי מִן-הָעֵץ
 וָאֶכְלָ׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לָאִשָּׁה מַה-זֹּאת עָשִׂית וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה
 הִנֵּחַשׁ הִשְׂיֵאֲנִי וָאֶכְלָ׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים ׀ אֶל-הַנָּחָשׁ כִּי עָשִׂית
 זֹאת אֲדוּר אֶתְּהָ מִכָּל-הַבְּהֵמָה וּמִכָּל חַיֵּת הַשָּׂדֶה עַל-גֶּחֱזֶיךָ תֵּלֵךְ׃
 וְעַפְרָיִם תֹּאכַל כָּל-יְמֵי חַיֶּיךָ׃ וְאִיבָה ׀ אִשִּׁית בֵּינְךָ וּבֵין הָאִשָּׁה וּבֵין זָרְעֶךָ׃
 וּבֵין זָרְעָהּ הִוא יִשׁוּפְךָ רֹאשׁ וְאֶתְּהָ תִשׁוּפְנוּ עַקֵּב׃ אֶל-
 הָאִשָּׁה אָמַר הָרְבָה אֲרַבָּה עֲצֻבוֹנְךָ וְהִרְגֵךָ בְּעֵצֶב תֵּלְדִי בָנִים וְאֶל-
 אִישׁךָ תִשְׁוֹקֶתְךָ וְהִוא יִמְשָׁל-בְּךָ׃ וְלָאָדָם אָמַר כִּי שָׂמְעָתָּ

אונקלוס

על מעך תניזיל, ועפראי תיכול כל יומי חיך: ^{טו} ודבבו אשוי, בינך
 ובין אתתא, ובין בנך ובין בנהא, הוא יהי דכיר מא דעבדת
 ליה מלקדמין, ואת תהי נטר ליה לסופא: ^{טז} לאתתא אמר,
 אסגאה אסגי צערכי ועדוכי, בצער תלידין בנין, ולות בעליך
 תהי תיאבתך, והוא ישלוט ביך: ^{יז} ולאדם אמר, ארי קבילתא

ארי ערטלאי את, המן אילנא, דפקידתך, בדיל דלא למיכל
 מניה אכלתא: ^{יב} ואמר אדם, אתתא דיהבת עמי, היא, יהבת
 לי מן אילנא ואכלית: ^{יג} ואמר יי אלהים, לאתתא מא דא
 עבדת, ואמרת אתתא, הווא אטעני ואכלית: ^{יד} ואמר יי אלהים
 לחווא ארי עבדת דא, ליט את מכל בעורא, ומכל חית ברא,

3:12 *The woman You put here – Adam blames the woman. The woman blames the serpent. The result is that they are both punished and exiled from Eden. Genesis is a set of variations on the theme of family, and none runs smoothly. With Adam and Hava comes conflict. With each successive generation, new tensions arise. This is the great power of the Book of Books and the reason why it has never lost its hold on the human imagination: It is about us, people we can recognize and identify with. The real dramas are not the ones fought in court or in the battlefield. They are the ones fought and resolved in the home, between parents and children, between siblings, between husbands and wives. No literature more systematically expresses the dignity of the personal, the high moral drama of everyday life with its defensiveness, its petty betrayals, its self-deception.*

Families are not ideal worlds. They are significant precisely because they are real worlds with people we know

and trust. Working out our tensions with them, we learn how to resolve our tensions with society. And yes, they have their share of pain. It is the pain of life lived in relationship. Without it we could not learn to love.

3:15 *Between your children and hers – And yet, in the prophet Yeshayahu's vision:*

A baby will play at the cobra's hole,
 and an infant's hand
 will explore the viper's nest.
 There will be no wrong or violence
 on all My holy mountain,
 for knowledge of the LORD will fill the earth
 as waters cover the ocean. (Is. 11:8–9)

By the eighth century BCE the prophets of Israel had become the first people in history to envisage a world at

you listened to your wife and ate of the tree from which I commanded you not to eat – cursed will be the land on your account. By painful toil you will
 18 eat from it all the days of your life. It will sprout thorns and thistles for you,
 19 and you shall eat plants of the field. By the sweat of your brow will you eat bread until you return to the land, for from there you were taken. You are
 20 dust, and you will return to dust.” Then the man named his wife Hava, for she
 21 would become the mother of all life. Then the LORD God made garments of skins for Adam and his wife and clothed them.
 22 The LORD God then said, “Now that man has become like one of us, knowing
 good and evil, he must not be allowed to reach out his hand and take also from

REVI'I

רש"י

לו חוה, פמו שפתוב: "ולאדם לא מצא עור פגודו" (סס), לפיכך
 "ויפל... תרדמה" (סס, כח), ועל ידי שפתב: "ויהיו שניהם ערומים" (סס,
 כה) סמך לו פגשית הנפש, להודיעך שמתוך שרחה עדותה ורחה
 חותם עסוקים פתשמים נתחנה לה, ובה עליהם פמחשבה ופמחמה:
 חוה. נוסף על לשון 'חיה' שפחיה חת ולדותיה, פחשך תחמר: "מה
 הוה לאדם" (קהלת ב, כב) פלשון 'היה':

כא | פתנות עור. יש דברי חזקה חומרים: חלקים פנפון מדפקין על
 עורן. ויש חומרים: דבר הפח מן העוה, פגון צמר חרנבים שהוה כך
 וחס. ועשה להם פתנות ממנו:

כב | היה פאחד ממנו. הרי הוה יחיד פתחתונם פמו שחנ יחיד
 פעלונם, ומה הוה יחידותו? "לדעת טוב ורע", מה שאין פן פבהמה
 ופחיה: ועתה פן ישלח ידו וגו'. ומשיחיה לעולם הרי הוה קרוב
 להטעות הפניות חכיו ולומר חך הוה חלוה. ויש מדדשי חדה,
 חבל חין מישבין על פשוטו:

י"א ארורה האדמה בעבורך. מעלה לך דברים חרורים, פגון זבובים
 ופערנשים ונמלים. משל ליוצא לתרבות רעה והבריות מקללות
 שדים שנק מהם:

י"ב | וקוץ ודרדר תצמיח לך. החרך, פשתורענה מיני זרעים תצמיח
 קוץ ודרדר, קונם ועפביות, והן נחכלין על ידי תקון: ואבלת את
 עשב השדה. ומה קלה הוה זו? והלח פפרכה נחמר לו: "הנה
 נתתי לכם חת כל עשב זרע זרע" וגו' (לעיל ח, כט)? חלח מה חמור
 פאן פראש הענין: "חרורה החמה פעבורך פענבון תחכלנה",
 ואחר הענין: "וקוץ ודרדר תצמיח לך", פשתורענה קטנית חו
 ירקות צנה, הוה תצמיח לך קונם ודרדרים ואחר עשבי שדה. ועל
 פרחך תחכלם:

י"ג | בועת אפיך. לאחר שתרח פו הרבה:

כ"א | ויקרא האדם. חזר הפתוב לענינו הרשון: "ויקרא האדם שמות"
 (לעיל ב, כ), ולא הפסיק חלח ללמדך שעל ידי קריחת שמות נודעה

3:21 *God ויעש יהוה אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם*
made garments of skins for Adam and his wife and clothed
them – The first-century sage Rabbi Meir read the *ayin* of the
 word *or*, “skins,” as an *alef* – and thus interprets the phrase
 “garments of skins” as “garments of light” (Bereshit Rabba
 20:12). For Adam now saw that physical being, “nakedness,”
 was not simply a source of shame. There is a spiritual dimen-
 sion to the physical relationship between husband and wife.
 At one level it is the most animal of desires, but at another
 it is as close as we come to the principle of divine creativity
 itself, namely, that love creates life. It is only when we relate
 to one another as persons possessed of non-negotiable dig-
 nity that we respond to the “image of God” in the other.

In a sense, the whole of Judaism – or at least *mitzvot bein adam lehavero*, “the commands between us and our fellow human beings” – is an extended commentary on this idea. The rules of justice, mercy, charity, compassion, regard for the poor, love for the neighbor and the stranger, delicacy of speech, and sensitivity to the easily injured feelings of others are all variants on the theme of respect for the human other as an image and likeness of the Divine Other. It is when Hava receives her name that God robes the couple in garments of light.

3:22 *He must not be allowed to... live forever* – For better or worse, mankind has attained a new

לְקוֹל אִשְׁתּוֹ וְהֵאָכַל מִן־הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ
 יה אַרְוֵהָ הָאָדָמָה בַּעֲבוּרְךָ בְּעֵצָבוֹן תֵּאָכְלֶנָּה כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ: וְקוֹץ וְדַרְדָּר
 ט תִּצְמִיחַ לְךָ וְאָכַלְתָּ אֶת־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה: בְּזַעַת אֶפְיֶיךָ תֹאכַל לֶחֶם עַד
 שׁוֹבֶיךָ אֶל־הָאָדָמָה כִּי מִמֶּנָּה לִקְחַתְּ כִּי־עֵפָר אֶתָּה וְאֶל־עֵפָר תָּשׁוּב:
 כא וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה כִּי הִוא הִיְתָה אִם כָּל־חַי: וַיַּעַשׂ יְהוָה
 אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתָנוֹת עוֹר וּלְבָשִׁים:
 כב וַיֹּאמֶר ׀ יְהוָה אֱלֹהִים הֵן הָאָדָם הָיָה כְּאֶחָד מִמֶּנּוּ לְדַעַת טוֹב ג רַבִּיעִי
 וְרַע וְעַתָּה ׀ פֶּן־יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וַחֵי לְעֹלָם:

אונקלוס

אַרְי, הִיא הוּת אַמָּא דְכָל בְּנֵי אַנְשָׁא: כא וְעַבְדַּ יי אֱלֹהִים, לְאָדָם
 וּלְאִתְתֵּיהָ, לְבוֹשִׁין דִּיקָר עַל מְשַׁךְ בְּסַרְהוֹן וְאַלְבִּישְׁנוֹן: כב וַאֲמַר יי
 אֱלֹהִים, הָא אָדָם הוּהוּ יְחִידָאֵי בְּעֹלְמָא מְנִיה, לְמַדַּע טַב וּבִישׁ,
 וּבְעֵן דְלְמָא יוֹשִׁיט יְדֵיהָ, וְיִסַּב אָף מֵאִלָּן חַיָּא, וְיִיכּוֹל וְיִיחִי לְעֹלָם:

לְמִימַר אֶתְתָךְ, וְאָכַלְתָּ מִן אֵילָנָא, דְּפִקִּידְתָךְ לְמִימַר, לֹא
 תִיכּוֹל מְנִיה, לִיטָא אַרְעָא בְּדִילְךָ, בְּעַמְל תִּיכּוֹלְנָה, כֹּל יוֹמֵי חַיְךָ:
 יח וּכְבִין וְאַטְדִין תִּצְמַח לְךָ, וְתִיכּוֹל יֵת עֲסָבָא דְחַקְלָא: ט בְּזַעַתָּא
 דְּאַפְךָ תִיכּוֹל לְחַמָּא, עַד דְתִתְתַּב לְאַרְעָא, דְּמִנְהָ אֶתְבְּרִיתָא,
 אַרְי עֵפָרָא אֶת, וְלְעֵפָרָא תִתּוּב: כ וַיִּקְרָא אָדָם, שׁוֹם אֶתְתֵּיהָ חַוָּה,

3:19 *By the sweat of your brow* – The Jewish liturgy for Saturday night – the time that recalls the expulsion from Eden – culminates in a hymn to the values of work and the family (Ps. 128): “You shall eat the fruit of your labor; You shall be happy and thriving.” Work has spiritual value. How so?

When the Holy One, blessed be He, told Adam, “Cursed will be the land on your account ... it will sprout thorns and thistles,” Adam wept. He said, “Master of the Universe, am I and my donkey to eat in the same manger?” But when he heard the words “By the sweat of your brow will you eat bread,” he was consoled (Pesahim 118a).

Labor elevates man, for by it he *earns* his food. Animals find sustenance; only mankind creates it. As the thirteenth-century commentator Rabbeinu Bahya put it, “The active participation of man in the creation of his own wealth is a sign of his spiritual greatness.” The “thorns and thistles” are a curse; work itself is not a curse, but a blessing.

3:19 *You are dust, and you will return to dust* – Until this point, death has not entered Adam’s

consciousness, but now he is brought face-to-face with it. It is now, too, that Adam remembers God’s words to the woman. She will give birth to children – in pain, to be sure, but she will bring new life into the world. Suddenly Adam knows that though we die, if we are privileged to have children, something of us will live on: our genes, our influence, our example, our ideals. That is our immortality. But this cannot be achieved alone.

Until he became aware of his mortality, Adam could think of his wife as a mere *ezer kenegdo* – as an assistant, not an equal. Now he knows otherwise. Without her, he cannot have children – and children are to be his share in eternity. With this awareness he ceases to think of her as an assistant. She is a person in her own right – more even than he, for it is she, not he, who will actually give birth. In this respect she is more like God than he can be, for God is He-who-brings-new-life-into-being. It is now that he turns to his wife and for the first time sees her as a person, giving her a personal name, *Hava*, meaning, “she who gives life.”

- 23 the Tree of Life, eat, and live forever.” So the LORD God sent him away from
 24 the Garden of Eden to work the land from which he had been taken. He drove
 out the man, and east of the Garden of Eden He placed the cherubim and the
 4 1 flaming, whirling sword to guard the way to the Tree of Life. The
 man knew his wife Hava, and she conceived and gave birth to Kayin. She said,

ד א-ב | וְהָאָדָם יָדַעַ. כָּבַד קֹדֶם עֲנָן שָׁל מַעֲלֵה, קֹדֶם שְׁחָטָה וְנִטְרָד
 מִגֵּן עֵדֶן, וְכֵן הִדְרִיּוֹן וְהַלְלָה, שָׁחַס כְּתֵב 'וַיֵּדַע' אֶדָם' נִשְׁמַע שְׁלֵחַח
 שְׁנִטְרָד הָיוּ לוֹ כְּנִס: קִיָּן. עַל שֵׁם "קִנְיָתִי": אֵת ה'. עַם ה', כְּשִׁפְרָח
 חִוְיָתִי וְאֵת חִוְיָתִי לְבָדוֹ כְּרָחֵנוּ, חֲבַל כְּזֶה שְׁתַּפִּיס חָנוּ עֲמוֹ: אֵת קִיָּן, אֵת

כֵּן | מִקֹּדֶם לְגֵן עֵדֶן. כְּמִזְרְחוֹ שָׁל גֵּן עֵדֶן חִוְיָתִי לְגֵן: אֵת הַפְּרָבִים. מִלְחָמִי
 חֲבַלָּה, וְחָרָב מִתְּהַפְּכֵת וְלָהּ לְהַטּוֹ, לְחַיִּים עֲלָיו מִלְכָּנִים עוֹד לְגֵן.
 תְּרַגְמוֹם 'לְהַטּוֹ' – "שְׁנָן", וְהוּא כְּמוֹ "שְׁלַח שְׁנַח" כְּסִנְיָדְרִין (דף פב ע"ח)
 וּבְלִשׁוֹן לַעֲנוּ לַמַּ"ח. וּמִדְרָשִׁי חֲזָה יֵשׁ, וְחִוְיָתִי חִוְיָתִי כִּי חֲלָח לְכַשְׁמוֹ:

the Sabbath we remember God’s creation. On the eighth day (Motza’ei Shabbat) we celebrate *our* creativity as the image and partner of God.

God seeks to confer dignity on the beings He made in His image as an act of love. He does not hide the secrets of the universe from us. He does not seek to keep mankind in a state of ignorance or dependence. The creative God empowers us to be creative and begins by teaching us how. He wants us to be guardians of the world He has entrusted to our care.

4:1 **וְהָאָדָם יָדַע** *The man knew* – The Hebrew word *daat*, usually translated as “knowledge,” does not mean knowledge at all in the Greek sense, as a form of cognition. It means intimacy, relationship, the touch of soul and soul. In the Western Hellenistic tradition, knowledge involves detachment. In Judaism, knowledge is attachment; it is intimacy. Only that which you love can you really know.

4:1 **קִנְיָתִי אִישׁ אֵת יְהוָה** *With the LORD’s help I have made a man* – Only after the man has given his wife a proper name do we find the Torah referring to God Himself by His proper name alone. Until now He has been described as either *Elokim* or *Hashem Elokim* – *Elokim* being the impersonal aspect of God: God as law, God as power, God as justice. Thus far Adam has only used nouns, first for the animals, and then for his wife, whom he calls *isha*, “woman.” He has moved from nature to culture – of which language is the first step – but he has not yet understood the concept of a person.

Judaism was much more than the discovery of monotheism, the discovery of a single unified God. That idea is contained in the word *Elokim*. It was also the discovery that God is a “person” – that the fact that we are persons, with loves, fears, hopes, and dreams, is not an accidental by-product of evolution, but rather an echo of the ultimate reality of the cosmos. That is the world-transforming concept of *Hashem* – and it is only when Adam responds to Hava as a person that he can see himself as a person, and they can both experience God too through His proper name. At this moment humanity ceases to be a mere biological species and becomes *Homo religiosus*, man-in-search-of-God who meets *Hashem*, God-in-search-of-man.

In other words, our relationship to God parallels our relationship to one another. Only when we respect and recognize the uniqueness of another person are we capable of respecting and recognizing the uniqueness of God Himself. *Hashem* is not a noun but a name. It refers to God not as a power, or even the totality of all powers, but as a person, a “Thou.” *Hashem* is the One who speaks to us and to whom we speak, who loves us as a person loves, who hears our prayers, forgives our failures, gives us strength in times of crisis, and teaches us the path of life. A philosopher can come to the realization that the universe has an author, a creator, a first cause, a “prime mover.” But only a prophet (or a child of Avraham and the nation of prophets) can relate to God as a person, as the consecration of the personal, the Divinity that underwrites our humanity.

כג וַיִּשְׁלַחְהוּ יְהוָה אֱלֹהִים מִגֶּן-עֵדֶן לְעַבְדֹתְךָ אֶת-הָאֲדָמָה אֲשֶׁר לָקַח מִשָּׂם:
 כד וַיַּגִּדְשׁ אֶת-הָאָדָם וַיִּשְׂכַּן מִקְדָּם לְגֶן-עֵדֶן אֶת-הַכִּרְבִּים וְאֵת לֶהֱטֵ הַחֶרֶב
 ד הַמֵּת־הַפֶּכֶת לְשֹׂמֵר אֶת-דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים: וְהָאָדָם יָדַע
 אֶת-חַוָּה אִשְׁתּוֹ וַתְּהַר וַתֵּלֶד אֶת-קַיִן וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ אֶת-יְהוָה:

אונקלוס

חַרְבָא דְמֵת־הַפֶּכָא, לְמִשְׁר, יֵת אֹרַח אֵילָן חַיִּים: ד אָדָם, יָדַע יֵת
 חוּה אִתְיָהּ, וְעַדִּיאַת וַיִּלִּידֵת יֵת קַיִן, וְאָמַרְת, קָנִיתִי גְבֵרָא מִן קָדָם יי:

כג וַיִּשְׁלַחְהוּ, יי אֱלֹהִים מִגֶּן עֵדֶן, לְמַפְלַח בְּאַרְעָא, דְּאִתְבְּרִי מִתְּמָן:
 כד וַתְּרִידֵת יֵת אָדָם, וְאִשְׁרֵי מִלְּקַדְמִין לְגִנְתָּא דְעֵדֶן יֵת כְּרֹבֵיָא, וְיֵת שָׁנָן

level of consciousness – but no possibility remains that we can overcome death.

There are two consolations for this. The first is that we are not just physical beings. God made the first human “from the dust of the land” (Gen. 2:7) but He breathed into him the breath of life. We may be mortal but there is within us something that is immortal. “The dust returns to the earth where it began, and the spirit returns to God who gave it” (Eccl. 12:7).

The second is that, even down here on earth, something of us lives on. For good or bad, our lives have an impact on other lives, and the ripples of our deeds spread ever outward across space and time.

So we may be mortal, but that does not reduce our life to insignificance, for we are part of something larger than ourselves, characters in a story that began early in the history of civilization and that will last as long as humankind.

We are dust of the earth but there is within us the breath of God. We fail, but we can still achieve greatness. We die, but the best part of us lives on. No man is a god. There is no life without error and shortcoming. Yet we have a higher intelligence than other species; we are self-conscious, but also self-reflective. We are in dialogue with our creator.

The hasidic master Rabbi Simcha Bunim of Peshisckhe said we should each have two pockets. In one should be a note saying: “I am but dust and ashes” (Gen. 18:27). In the other should be a note saying: “For my sake was the world created” (Mishna Sanhedrin 4:5). Life lives in the tension between our physical smallness and our spiritual greatness, the brevity of life and the eternity of the faith by which we

live. Defeat, despair, and a sense of tragedy are always premature. Life is short, but when we lift our eyes to heaven, we walk tall.

3:23 לְעַבְדֹתְךָ אֶת הָאֲדָמָה To work the land – The Sages were intrigued by the chronology of the narrative of Adam and Hava in the Garden of Eden. According to them, the entire drama of the creation and disobedience of Adam and Hava took place on the sixth day. On that day, they were made, they were commanded about the tree, they transgressed the command, and were sentenced to exile. Not only were they condemned to leave the garden, but as the day reached its close and night began to fall, they experienced darkness for the first time (Avot DeRabbi Natan 42; Devarim Rabba 13).

In compassion, God allowed them a stay of sentence. They were given an extra day in Eden – namely the Sabbath. For the whole of that day, the sun did not set. As it too came to a close, *God showed the first human beings how to make light* (Pesikta Rabbati 23; Pirkei DeRabbi Eliezer 20). This, according to the Sages, is the reason we light a Havdala candle at the end of the Sabbath to inaugurate the new week.

There is, in other words, a fundamental difference between the light of the first day (“God said, ‘Let there be light’”) and that of the eighth day. The light of the first day is the illumination God makes. The light of the eighth day is the illumination God teaches *us* to make. It symbolizes our “partnership with God in the work of creation” (Shabbat 10a, 119b). There is no more beautiful image than this of how God empowers us to join Him in bringing light to the world. On

2 “With the LORD’s help I have made a man.” Later, she gave birth to his brother
 3 Hevel. Hevel became a shepherd, while Kayin was a worker of the land. Time
 4 passed, and Kayin brought fruit of the land as an offering to the LORD. Hevel
 too brought an offering: fat portions from the firstborn of his flock. The LORD
 5 looked favorably on Hevel and his offering, but upon Kayin and his offering He
 6 did not look with favor. Kayin became very angry, and his face downcast. The
 7 LORD said to Kayin, “Why are you angry; why is your face downcast? If you act
 well, will you not be uplifted? If you fail to act well, sin is crouching at the door;
 8 it longs to have you, but you must rule over it.” Then Kayin said to his brother

רש"י

ה' לֹא שָׁעָה. לֹא פָנָה, וְכֵן: "חַל יִשְׁעוּ" (שְׁמוֹת ה', ט) חַל יִפְנוּ:
 ז' הֲלֹא אִם תִּיטִיב. כְּתַרְגֵּמוֹ פְּרוֹשׁוֹ: לְפָתַח חֲטָאתָ רִבִּץ. לְפָתַח
 קָדְרָךְ חֲטָרָךְ שָׁמוֹר: וְאַל יִדְ תִּשְׁוֹקְתוּ. שָׁל חֲטָאתְךָ, הוּא יָגֵר הָרַע,
 תִּמְנִיד שׁוֹקֵךְ וּמִתְחַוֶּה לְהַכְשִׁילְךָ: וְאַתָּה תִּמְשָׁל בוֹ. חַס תִּרְעָה תִּתְגַּבֵּר
 עָלָיו:
 ח' וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל הָבֶל. נִכְנַס עִמּוֹ בְּדַבְרֵי רִיב וּמַצָּה לְהִתְגַּבֵּל עָלָיו
 וּלְהִרְגוֹ. וְיֵשׁ בָּזָה מִדְּלֹשֵׁי חֲזָה, חֵךְ זֶה יִשְׁוֹבוּ שָׁל מִקְרָח:

אָחִיו אֶת הָבֶל. שְׁלֶשֶׁה 'אֲחִים' רַבּוּיִים הֵם, מִלְּמַד שְׁתַּחֲוִימָה נוֹלָדָה
 עִם קַיִן, וְעִם הָבֶל נוֹלְדוּ שְׁתֵּים, לְכַךְ נִיחָמְר: "וַיִּתְקַח": רֵעִיה צֵאן. לְפִי
 שְׁנִיתֵהּ לְלֵה הַחֲדָמָה, פֶּרֶשׁ לוֹ מִעֲבֹדָתָה:

יג מִפְרֵי הָאָדָמָה. מִן הַגְּרוֹעַ, וְיֵשׁ חֲזָה שְׁחֹמְרֵת זָרַע פֶּשְׁתָּן הִיָּה:
 יד וַיִּשְׁע. וַיִּפְנוּ, וְכֵן: "שְׁעָה מִעָלָיו" (חֲזוֹב י', ט) פָּנָה מִעָלָיו: וַיִּשְׁע. יִרְדָּה
 חַס וְלִחְכָה מִנְחָתוֹ:

rain, victory in battle, or restoring past imperial glories. This is the exact opposite of what the Torah views as true faith: humility in the face of God, respect for the integrity of creation, and reverence for human life – the only thing that bears the image of God.

4:7 וְאַתָּה תִּמְשָׁל-בוֹ *But you must rule over it* – We can rephrase this a little more technically nowadays. Kayin is experiencing a rush of emotion to the amygdala, the so-called reptile brain with its fight-or-flight reactions, including anger. God is urging him to use his prefrontal cortex, more rational and deliberative, capable of thinking beyond the immediacy of me, here, now. The choice – God is saying – is in your hands. You are free to do what you choose. But actions have consequences. You cannot overeat and take no exercise, and at the same time stay healthy. You cannot act selfishly and win the respect of other people. You cannot allow injustices to prevail and sustain a cohesive society. You cannot let rulers use power for their own ends without destroying the basis of a free and gracious social

order. There is nothing mystical about these ideas. They are eminently intelligible. But they are also, and inescapably, moral. Neuroscience has shown us where in the brain the battle for freedom is fought, but it has not shown us freedom itself. This we can know only introspectively, from within. Sin is crouching at the door. But we can rule over our own minds.

4:8 וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל הָבֶל אָחִיו *Kayin said to his brother Hevel* – The verse contains fractured syntax. It says, “Then Kayin said,” but it does not say *what* he says. To turn it into a coherent sentence, translations usually add words not in the original, or paraphrase the verb from “said” to “talked with” or “had words with.” In so doing, however, they completely miss the point of the verse. Style mirrors substance. The fractured syntax represents fractured relationship. The conversation breaks down. “Then Kayin said” – but his speech gets no further, and there is nothing but tension and silence. When words fail, violence begins.

Violence, Alan Brien once wrote, is the repartee of the

וַתִּסֹּף לָלֶדֶת אֶת־אָחִיו אֶת־הֶבֶל וַיְהִי־הֶבֶל רֹעֵה צֹאן וְקַיִן הָיָה עֹבֵד
 אֲדָמָה: וַיְהִי מִקֵּץ יָמִים וַיָּבֵא קַיִן מִפְּרֵי הָאֲדָמָה מִנְחָה לַיהוָה:
 וְהֶבֶל הֵבִיא גַם־הוּא מִבְּכֹרוֹת צֹאנוֹ וּמִחִלְבָּהֶן וַיִּשַׁע יְהוָה אֶל־
 הֶבֶל וְאֶל־מִנְחָתוֹ: וְאֶל־קַיִן וְאֶל־מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה וַיַּחַר לְקַיִן מְאֹד
 וַיִּפְּלוּ פָּנָיו: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־קַיִן לָמָּה חָרָה לָךְ וְלָמָּה נָפְלוּ פָּנֶיךָ:
 הֲלוֹא אִם־תֵּיטִיב שְׂאֵת וְאִם לֹא תֵיטִיב לִפְתַּח חַטָּאת רֹבֵץ וְאֵלֶיךָ
 תִּשׁוּקָתוֹ וְאַתָּה תִּמְשָׁל־בּוֹ: וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל־הֶבֶל אָחִיו וַיְהִי בִּהְיוֹתָם

אונקלוס

וַיֹּאמֶר יי לקיין, לְמַא תְּקִיף לְךָ, וְלִמָּא אֲתִכְבִּישׁוּ אִפְךָ: הֲלֹא
 אִם תּוֹטִיב עוֹבֵדְךָ יִשְׁתַּבֵּיך לְךָ, וְאִם לֹא תוֹטִיב עוֹבֵדְךָ, לְיוֹם
 דִּינָא חֲטָאָךְ נָטִיר, עֲתִיד לְאַתְפָּרַעָא מִנְךָ אִם לֹא תִתּוֹב, וְאִם
 תִּתּוֹב יִשְׁתַּבֵּיך לְךָ: וַיֹּאמֶר קַיִן לְהֶבֶל אָחוּהִי, וַיְהוּה בְּמַהוּיָהוֹן

וְאוֹסִיפֵת לְמִילָד, יֵת אָחוּהִי יֵת הֶבֶל, וְהוּה הֶבֶל רֵעִי עָנָא,
 וְקַיִן, הוּה פְּלַח בְּאַרְעָא: וְהוּה מְסוּף יוֹמִין, וְאִתֵּי קַיִן, מֵאַבָּא
 דְּאַרְעָא, קִרְבְּנָא קָדָם יי: וְהֶבֶל אִתֵּי אָף הוּא, מִבְּכִירֵי עֵינִיה
 וּמְשֻׁמֵּינִיהוֹן, וְהוּת רֵעִיא מִן קָדָם יי, בְּהֶבֶל וּבְקִרְבֵּינֵיה: וּבְקַיִן
 וּבְקִרְבֵּינֵיה לֹא הוּת רֵעִיא, וְתִקִּיף לְקַיִן לְחֵדָא, וְאַתְכְּבִישׁוּ אִפּוּהִי:

4:2 הֶבֶל *Hevel* – Hevel’s name is, among other things, the keyword of the Book of Ecclesiastes; as the King James version translates: “Vanity of vanities; all is vanity.” *Hevel* has also been translated as “meaningless, pointless, futile, useless.” These translations miss the point. *Hevel* is a word for “breath.” Jews speak of the soul, or the spiritual dimension of humankind, in language drawn from the act of breathing. In Hebrew, words for soul – such as *nefesh*, *ruah*, *neshama* – are all types of breath. *Hevel* means a shallow, fleeting, ephemeral breath. Ecclesiastes is a sustained meditation on mortality. All the wealth and glory even the greatest accumulate means nothing, because all that separates us from non-existence is a mere breath. Kayin, in contrast, means not only “to make” but also “to acquire, to possess, to own.” The Hebrew word *Baal*, the name of the chief Canaanite god, has the same range of meanings: “to own, to possess, to exercise power over someone or something.” That for the Bible is the ultimate idolatry. The earth belongs to God. God does not sanctify the will to power. This, as the Bible understands it, is the fundamental conflict within the human condition: the struggle between the *will to power* and the *will to life*.

Hevel represents mortal human life – a mortality that comes less from sin than from the fact that we are embodied souls in a physical world subject to deterioration and decay. All that separates us from the grave is the breath God breathed into us (Gen. 2:7). We are *hevel*, mere breath. But it is God’s breath. Life is holy.

4:5 *Kayin became very angry* – The reason God rejects Kayin’s offering becomes clear in Kayin’s reaction. Imagine the following: You offer someone a gift. Politely, they refuse it. How do you respond? There are two possibilities. You can ask yourself, “What did I do wrong?” or you can be angry with the intended recipient. If you respond in the first way, you were genuinely trying to please the other person. If the second, it becomes retrospectively clear that your concern was not with the other but with yourself. You were trying to assert your own dominance by putting the other in your debt. That is what sacrifices were in the pagan world: attempts to appease, placate, or bribe the gods, thereby coercing or manipulating them into doing one’s will – whether sending

Hevel – and when they were in the field, Kayin rose up against his brother
 9 Hevel and killed him. The LORD asked Kayin, “Where is your brother, Hevel?”
 10 “I do not know,” he said. “Am I my brother’s keeper?” He said, “What is it you
 have done? The voice of your brother’s blood cries out to Me from the land!
 11 Now you are cursed, more so than the land that has opened its mouth to receive
 12 your brother’s blood from your hand. When you work the land, it will no longer
 13 grant you its powers. You will be a fugitive wanderer over the land.” Kayin said
 14 to the LORD, “My sin is more than I can bear. You have banished me today from
 the face of the land, and from Your face too I will be hidden. I will be a fugitive
 15 wanderer over the land, and whoever finds me will kill me.” The LORD said to
 him, “Whoever then kills Kayin will suffer vengeance seven times over.” Then
 16 the LORD put a mark on Kayin so that none who found him would kill him. So
 Kayin departed from the LORD’s presence and lived in the land of Nod, east
 17 of Eden. Kayin knew his wife, and she conceived and gave birth to Hanokh.

רש"י

וַיְהִי כֵּן: וְסוּף הַמִּקְרָא שְׁחַמְרָא: “שְׁבַעְעֵתִים יָקָם”, וְהָיָה נִקְמַת הַבֶּל מִקֵּיָו, הָיָה לְמַדְנֵי שְׁתַּחֲלַת מִקְרָא לְשׁוֹן גְּעֵרָה הָיָה שְׁלֵחַ תְּהִיָּה בְרִיָּה מִזִּיקָתָו. וְכִינִיחַ בּוֹ: “וַיִּחַמְרָא דְוָד... כָּל מִפְּהַ יְבָסִי וַיִּגַע בְּצַנְגוֹר” (סמ"ח ב' ה' ח') וְלֹא פִּרַשׁ מֶה יַעֲשֶׂה לוֹ, חֵבֶל דְּבַר הַפְּתוּב בְּרָמּוֹ: כָּל מִפְּהַ יְבָסִי וַיִּגַע בְּצַנְגוֹר וַיְהִרְבַּב חֵל הַשְּׁעַר וַיִּכְבְּשֵׁנוּ, “וַחֲתֵת הָעֵנְדִיסִים” וְגוֹ, וְגַם חוֹתֵם יָפָה עַל חֹשֶׁר חֲמָרוֹ הָעֵנֵד וְהַפְּסַח: לֹא יִבֹּא דְוָד חֵל תַּנְוֹךְ הַבְּיָת; הַמִּפְּהַ חֵת חֵלּוֹ חֵנִי חֲנֻעֵשְׁנוּ רַחֵשׁ וְשָׂר. בְּאוֹן קִנְר דְּבִרְיֵי, וְבִדְבָרֵי הַיָּמִים (ח' י"א י') פִּרַשׁ: “וַיְהִי לְרֹאשׁ וּלְשָׂר”: וַיִּשָּׂם ה' לְקַיִן אוֹת. חָקַק לוֹ אוֹת מִנְשָׁמוֹ בְּמִנְחָו:

וַיִּצְאָ קַיִן: יִצָּח בְּהַכְנֵעָה כְּגֹנֵב דַּעַת הָעֵלְיוֹנָה: בְּאַרְיָן נוֹד. בְּחָרָן שְׁכַל הַגּוֹלִים נָדִים שָׁם: קְדָמַת עֵדָן. שָׁם גְּלָה חֲבִיב פֶּשְׁעֵשׁ מִגֵּן עֵדָן, שְׁחִימָר: “וַיִּשְׁכְּבֵן מִקְדָּם לְגֵן עֵדָן” (פנ"ג ג' כד) חֵת שְׁמִירַת דְּרָךְ מִבּוֹא הַגֵּן – יֵשׁ לָךְ לְלַמּוֹד שֶׁהָיָה חָדָשׁ שָׁם. וּמִנֵּנוּ רִיחַ מִזְכִּיחֵת קוֹלְטַת בְּכַל מִקּוֹם חֵת הַרוֹזְחִים: “חֹז וַיְבַדִּיל מִנְשָׁה וְגוֹ” מִזְדַּחָה שְׁמָשׁ” (דברים ה' מ"ד). דְּבַר חֲחַד, “בְּחָרָן נוֹד”, כָּל מִקּוֹם שֶׁהוֹלֵךְ הֵיטֵהָ הָחָרָן מִזְדַּעֲוֵעַת מִתְחַתְּנוּ, וְהַבְּרִיחֵת חוֹמְרוֹת: סוֹרוֹ מַעֲלִיו, זְהוֹ שְׁהַרְגַּת חֵת חֲחִיו:

אִי הֶבֶל אַחִיךָ. לְהַפְגֵם עֲמוֹ דְּבִדְרֵי נַחַת, חוֹלֵי יָשִׁיב: חֵנִי הַדְּעִתּוֹ וְחִטְחֵתִי לָךְ: לֹא יִדְעָתִי. נַעֲשֶׂה כְּגֹנֵב דַּעַת הָעֵלְיוֹנָה: הַשְּׁמִיר אַחִי. לְשׁוֹן תַּמָּה הָיָה, וְכֵן כָּל ה"ח הַקְּוִדָה בְּחִטּוֹן פִּתְחָו:

דְּבִי אַחִיךָ. דָּמּוֹ וְדָם זְרַעִיוֹתָיו. דְּבַר חֲחַד, שְׁעֵשָׂה בּוֹ פְּעֻעִים הַדְּבָה, שְׁלֵחַ הָיָה יוֹדֵעַ מִהֵיכָן נִכְשׁוֹ יוֹצֵאָה:

מִן הָאֲדָמָה. יוֹתֵר מִמָּה שְׁנִתְקַלְלָה הָיָה כְּבַר פְּעוֹנָה, וְגַם בּוֹ הוֹסִיפָה לְחִטּוֹחַ “חֹשֶׁר פְּנֵתָה חֵת פִּיָּה לְקַחַת חֵת דְּמֵי אַחִיךָ” וְגוֹ, וְהִנֵּנוּ מוֹסִיף לָהּ קְלָלָה חֲנֻלָּךְ: “לֹא תִסֶּף תֵּת כְּחֵה”: גַּע וְנָד. חֵין לָךְ לְשׁוֹת לְדוֹר בְּמִקּוֹם אַחֵד:

אֲדוֹל עוֹנֵי מִנְשׁוֹא. בְּתַמָּיָה, חֲחַה טוֹעֵן עֲלִיוֹנִים וְתַחֲתוֹנִים וְעוֹנֵי חֵי אַפְשָׁר לְטַעֲנָה?!

לְכֵן כָּל הַרְגַּ קַיִן. זֶה חֲחַד מִן הַמִּקְרָא חֵת שְׁקִירוֹ דְּבִרְיָהּ וְרָמּוֹ וְלֹא פִּרַשׁ: “לְכֵן כָּל הַרְגַּ קַיִן” לְשׁוֹן גְּעֵרָה, פִּה יַעֲשֶׂה לוֹ, כְּךָ וְכָךְ עֲנָשׁוּ, וְלֹא פִּרַשׁ עֲנָשׁוּ: שְׁבַעְעֵתִים יָקָם. חֵינֵי רוֹעֵה לְהַנְקֵם מִקֵּוֹן עֲבָשָׁיו, לְסוּף שְׂבַעֲהַ דוֹרוֹת חֵנִי נִקָּם נִקְמַתִּי מִמֶּנּוּ, שְׁיַעֲמַד לְמִךְ מִבְּנֵי בְּנֵי

the God of peace, hated in the name of the God of love, and practiced cruelty in the name of the God of compassion. When this happens, God speaks, sometimes in a still, small

voice almost inaudible beneath the clamor of those claiming to speak on His behalf. What He says at such times is: *Not in My Name.*

בַּשָּׂדֶה וַיִּקַּם קַיִן אֶל-הֶבֶל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-קַיִן
 אֵי הֶבֶל אָחִיךָ וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְתִּי הֲשֹׁמֵר אָחִי אָנֹכִי: וַיֹּאמֶר מַה
 עָשִׂיתָ קוֹל דְּמֵי אָחִיךָ צֹעֲקִים אֵלַי מִן-הָאֲדָמָה: וְעַתָּה אָרוּר
 אַתָּה מִן-הָאֲדָמָה אֲשֶׁר פָּצְתָה אֶת-פִּיהָ לְקַחַת אֶת-דְּמֵי אָחִיךָ
 מִיָּדְךָ: כִּי תַעֲבֹד אֶת-הָאֲדָמָה לֹא-תִסְרֹף תִּת-כֹּחָהּ לְךָ נָע וְנָד תִּהְיֶה
 בְּאָרֶץ: וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל-יְהוָה גָּדוֹל עֲוֹנִי מִנְּשׂוּאָה: הִן גֵּרֶשְׁתָּ אֹתִי
 הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמִפְּנֵיךָ אֶסְתֵּר וְהָיִיתִי נָע וְנָד בְּאָרֶץ וְהָיָה
 כָּל-מֹצְאֵי יְהַרְגֵנִי: וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָה לָכֵן כָּל-הַרֹג קַיִן שִׁבְעָתַיִם יִקָּם
 וַיֵּשֶׁם יְהוָה לְקַיִן אוֹת לְבִלְתִּי הַפּוֹת-אֹתוֹ כָּל-מֹצְאוֹ: וַיֵּצֵא קַיִן
 מִלְּפָנָי יְהוָה וַיֵּשֶׁב בְּאָרֶץ-נֹד קְדַמ־תַּעְדָּן: וַיֵּדַע קַיִן אֶת-אִשְׁתּוֹ

אונקלוס

מלמשבב: יי הא תריכתא יתי יומא דין, מעל אפי ארעא, ומן
 קדמך לית אפשר לאטמרא, ואיהי מטלטל וגלי בארעא, ויהי כל
 דישבחנני יקטלנני: יי ואמר ליה יי, לכן כל קטוליא קין, לשבעא
 דרין ותפרע מניה, ושוי יי לקין אטא. בדיל דלא למקטל יתיה
 כל דישבחניה: יי ונפק קין מן קדם יי, ויתיב בארע גלי ומטלטל
 דהות עבידא עלוהי מלקדמין כגנתא דעדן: יי וידע קין ית אתתיה,

בחקלא, וקם קין, על הבל אחוהי וקטליה: יי ואמר יי לקין, אן הבל
 אחוך, ואמר לא ידענא, הנטר אחי אנא: יי ואמר מא עבדתא,
 קל דם זרעני דעתידין למפק מן אחוך, קבלן קדמי מן ארעא:
 יי וכען ליט את, מן ארעא דפתחת ית פמה, וקבילת, ית דמא
 דאחוך מן ידך: יי ארי תפלת בארעא, לא תוסוף למתן חילה
 לך, מטלטל וגלי תהי בארעא: יי ואמר קין קדם יי, סגי חובי

inarticulate. If we can speak together, we will be able to live together. Speech heals hate; silence incubates it. Such is the verdict of Jewish narrative and law.

THE FIRST MURDER

That the Bible is preoccupied by violence is evident at the outset and it is a central theme in Genesis.

“If you act well, will you not be uplifted? If you fail to act well, sin is crouching at the door.” This is God’s warning to Kayin as soon as he feels the stirrings of anger. We have a disposition to do wrong, for we are driven by our desires. Other people also have desires. Sometimes both cannot be satisfied. The other stands in my way. So I am faced with a

choice. Do I regard the other as an obstacle to be overridden or removed? Or do I recognize his or her integrity as another person with the same desires and rights as mine? Kayin chooses the first, and kills Hevel. Challenged by God, he replies, “Am I my brother’s keeper?” meaning: “Am I responsible for his fate?” The road from denial of responsibility to violence and murder is slippery and short.

This, however, is not all. The first murder follows directly from the offerings brought by Kayin and Hevel, the first recorded act of worship. The connection between religion and violence is struck at the start.

Too often in the history of religion, people have killed in the name of the God of life, waged war in the name of

18 He built a city, naming it Hanokh after his son. Hanokh had a son Irad, and
 Irad had a son Mehuyael. Mehuyael had a son Metushael, and Metushael had
 19 a son Lemekh. Lemekh married two women, one named Ada and the other
 20 Tzila. Ada gave birth to Yaval. He was the ancestor of those who live in tents
 and raise livestock. His brother's name was Yuval. He was the ancestor of all
 21 those who play the lyre and the pipe. Tzila, too, had a son, Tuval-Kayin, who
 forged all kinds of bronze and iron tools. Tuval-Kayin's sister was Naama.
 22 Lemekh said to his wives: "Ada and Tzila, listen to my voice; wives of Lemekh,
 heed my words. I killed a man for wounding me, killed a boy for bruising
 23 me. If Kayin will be avenged seven times, then Lemekh, seventy-seven."
 24 Adam knew his wife again, and she gave birth to a son and named him Shet,
 25 "because God has granted me another child in place of Hevel," for Kayin had

HAMISHI

רש"י

וּבְרָזַל, כְּמוֹ: "יִלְטוּשׁ עֵינָיו לִי" (חייב טו, טז). 'חַדָּשׁ' חֵינּוּ לְשׁוֹן פְּעֵל, חָלַף
 לְשׁוֹן פּוּעַל, שֶׁהָרִי נְקוּד קִמְצָה (ערי) וְטוּעֵמוּ לְמִטָּה, כְּלוֹמַר מְחַדָּד
 וּמְנַחֵצַח כָּל פְּלִי אֲמֻנָתִי נְחָשֶׁת וּבְרָזַל: נִעְמָדָה. הָיָא אֲחֵיתִי עָל נַח.
 בְּבְרָחֲשִׁית רַבָּה (כג, ג).

כג-כד | שְׂבָעֵן קוֹלִי. שֶׁהָיָו נָשִׁיו פּוֹדָשׁוֹת מִמֶּנּוּ מִתְשַׁמְּשִׁים לְפִי שֶׁהָרַג
 אֶת קַיִן וְאֶת תּוֹבֵל קַיִן בְּנֵו, שֶׁהָיָה לְמֶךְ סוּמָחַ וְתוֹבֵל קַיִן מוֹשֵׁכּוּ,
 וְרָחָה אֶת קַיִן וְנִדְמָה לוֹ כְּחַיָּה, וְחָמַר לְחַבְּיוֹ לְמַשְׁךְ פְּהֵשֶׁת, וְהָרַגוּ.
 וְכַיִן שִׁדְעָה שֶׁהָיָא קַיִן וְקִנְיָה הָיָה כִּי חָל כִּי וְסָפַק אֶת בְּנֵו בְּיַעֲקֹב
 וְהָרַגוּ. וְהָיָו נָשִׁיו פּוֹדָשׁוֹת מִמֶּנּוּ וְהָיָא מִפִּיָּסָן: "שְׂבָעֵן קוֹלִי" לְהִשְׁמַע
 לִי, וְכִי "חַדָּשׁ" חָשַׁר "הִרְצַעְתִּי לְפַעֲעִי" הָיָא נִהְרָג? וְכִי חָנִי פִּעֲנַתִּי
 מִזִּיד שֶׁהָיָא הִפְעָע קָרוֹי עַל שְׂמִי? "וְיִלְד" חָשַׁר הִרְצַעְתִּי, "לְחַבְּרָתִי"
 נִהְרָג? כְּלוֹמַר עַל יְדֵי חַבְּרָתִי? כְּתוּמָה; וְהָלֹא שׂוּגָה חָנִי, לֹא זֶהוּ
 פִּעֲעִי וְלֹא זֶהוּ חַבְּרָתִי. פִּעֲעִי - מִפֶּת חֶבֶד אִו חָן, נְבִידוֹדוֹר"ח
 בְּלַעַ: בִּי שְׂבָעֵתִים יָקָם קַיִן. קַיִן שֶׁהָרַג מִזִּיד נִתְלָה לוֹ עַד שֶׁבָעָה
 דוֹרוֹת, חָנִי שֶׁהִרְצַעְתִּי שׂוּגָה כָּל שָׁנָה שִׁתְּלָה לִי שְׂבִיעִיּוֹת הִרְבָּה:
 שְׂבָעִים וְשִׁבְעָה. לְשׁוֹן רַבּוּי שְׂבִיעִיּוֹת חָחוּז לוֹ, כִּי דָרַשׁ רַבִּי תַנְחוּמֵי
 (סא). וּמְדַרְשׁ בְּרָחֲשִׁית רַבָּה: לֹא הָרַג לְמֶךְ כְּלוּם, וְנָשִׁיו פּוֹדָשׁוֹת מִמֶּנּוּ
 מְשַׁקְּמוּ פְרִיָה וְרַבִּיָה, לְפִי שְׂנֵאָזְרָה גְזָרָה לְכָלוֹת זְרַעוֹ שֶׁל קַיִן לְשִׁבְעָה
 דוֹרוֹת, חָמַר: מָה חָנִי יוֹלְדוֹת לְבַהֲלָה? לְמַחֵר הַמַּבּוּל בָּא וְשׂוֹטֵף אֶת
 הַכָּל, וְהָיָא חָמַר לָהּ: "וְכִי חַדָּשׁ הִרְצַעְתִּי לְפַעֲעִי"? וְכִי חָנִי הִרְצַעְתִּי אֶת
 הַבָּל שֶׁהָיָא חַדָּשׁ בְּקוֹמָה וְיִלְדָה בְּשֵׁנִים שֶׁהָיָא זְרַעֵי כְּלָה בְּחַיִּתוֹ עוֹן?
 וּמָה קַיִן שֶׁהָרַג, נִתְלָו לוֹ שְׂבָעָה דוֹרוֹת, חָנִי שֶׁלֹּא הִרְצַעְתִּי לֹא כָּל שָׁנָה
 שִׁתְּלָו לִי שְׂבִיעִיּוֹת הִרְבָּה? וְזֶהוּ קַל וְחָמַר שֶׁל שְׂטוּת, אִם כִּן חָיו
 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הָיָא גּוֹבֵה אֶת חוּבוֹ וּמִקְמִים אֶת דְּבָרוֹ:

כד | וַיַּדַּע אָדָם וְגו'. בָּא לוֹ לְמֶךְ חָלַף חָדָשׁ הַרְחָשׁוֹן וְקָבַל עַל נָשִׁיו.

י"ו וַיְהִי. קַיִן בָּנָה עִיר, וַיִּקְרָא שֵׁם הָעִיר לְאָדָם בְּנֵו חֲנוּךְ:

יח | וַיַּדְרִי יִלְדָה. יֵשׁ מְקוֹם שֶׁהָיָא חָמַר בְּזָכֵר 'הוֹלִיד' וַיֵּשׁ מְקוֹם שֶׁהָיָא
 חָמַר 'יִלְדָה', שֶׁהִלְכָה מִשְׁמַשְׁתִּי שְׂתִי לְשׁוֹנוֹת, לְדַת הָאִשָּׁה נִישְׁטוֹר"ח
 בְּלַעַ, וְזִרְעִית תּוֹלְדוֹת הָאִשָּׁה חֵינִיעֲדִיר בְּלַעַ; כְּשֶׁהָיָא חָמַר 'הוֹלִיד'
 בְּלַשׁוֹן הַפְּעִיל, מְדַבֵּר בְּלִדַת הָאִשָּׁה, פְּלוּנֵי הוֹלִיד אֶת אֲחֵיתִי בִּן אִו
 בֵּת, כְּשֶׁהָיָא חָמַר 'יִלְדָה' מְדַבֵּר בְּזִרְעִית הָאִשָּׁה:

יט | וַיִּקַּח לוֹ לְמֶךְ. לֹא הָיָה לוֹ לְפָדָשׁ כָּל זֶה, חָלַף לְלַמְדֵנוּ מִסוּף
 הָעֵנָן שֶׁהָיָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הָיָא הַבְּטַחְתִּי אֲחֵמֶר: "שְׂבָעֵתִים יָקָם קַיִן",
 עַמֵּד לְמֶךְ לְאַחַר שֶׁהוֹלִיד בְּנֵים וְעָשָׂה דוֹר שְׂבִיעִי וְהָרַג אֶת קַיִן. זֶהוּ
 שֶׁחָמַר: "כִּי חַדָּשׁ הִרְצַעְתִּי לְפַעֲעִי" וְגו': שֶׁהָיָו נָשִׁים. כִּי הָיָה דְרָכָן שֶׁל
 דוֹר הַמַּבּוּל, אֶחָת לְפָרִיָה וְרַבִּיָה וְאֶחָת לְתַשְׁמִישׁ. זוֹ שֶׁהָיָא לְתַשְׁמִישׁ
 מְשַׁקָּה פּוֹס שֶׁל עֵקֶרֶן כְּרִי שֶׁתַּעֲקָר, וּמְשַׁקָּה כְּכָלָה וּמְחַכִּילָה
 מְעַדְנִים וְחַבְּרָתָה גּוֹפָה וְחַבְּלָה פְּחֻלְמָה, וְזֶהוּ שְׂפָרָשׁ חֵיב (כז, כח):
 "רַעַה עֵקֶרָה לֹא תִלְדַּ וְחַלְמָנָה לֹא וַיִּטִּיב", כְּמוֹ שְׂמֹפְקֵשׁ בְּחֻזַּת
 'חֶלֶק' עֲרָה. הָיָא שֶׁל פְּרִיָה וְרַבִּיָה, עַל שֵׁם שְׂמַנְגָה עֲלוֹ וּמוֹסַקָת
 מִחֻזְלוֹ, "עֲרָה" תַרְגוּם שֶׁל סוּרָה: צְלָה. הָיָא שֶׁל תַּשְׁמִישׁ, עַל שֵׁם
 שִׁישְׁבֶת תַּמִּיד בְּנֵלוֹ. דְּבָרֵי חֻזָּה הֵם בְּבְרָחֲשִׁית רַבָּה (כג, כ).

כ | אָבִי יֵשֵׁב אֲדוּל וּמִקְנָה. הָיָא הָיָה הַרְחָשׁוֹן לְרוּעֵי פְהֻמוֹת בְּמִדְבָרוֹת,
 וַיִּשָּׁב אֲדוּלִים חָדָשׁ בָּחוּ וְחָדָשׁ בָּחוּ; כְּשֶׁכְּלָה הַמְדַעָה לְצַחוֹ בְּמִקְוִים זֶה
 הוֹלֵךְ וְתוֹקַע חֲהֵלוּ בְּמִקְוִים חֲחֵר. וּמְדַרְשׁ חֻזָּה: בּוֹנֵה בְּתִים לְעִבּוּדָה
 זָרָה, כְּמָה דְּחֵת חָמַר: "סִמְלַל הַקְּנֵאָה הַמְקַנְהָ" (יחזקאל ט, טז), וְכִן חָחוּ
 "תִּפְשׁ פְּנוֹר וְעִנְגָב" לְחָמַר לְעִבּוּדָה זָרָה:

כב | תּוֹבֵל קַיִן. לְשׁוֹן תְּבִלָּין, תְּבֵל וְהִתְקִין אֲמֻנָתוֹ שֶׁל קַיִן לְעִשׂוֹת
 כְּלֵי זָוַן לְרוּחִים: לְטִשׁ בְּלִי חָדָשׁ נְחָשֶׁת וּבְרָזַל. מְחַדָּד אֲמֻנָתִי נְחָשֶׁת

וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת־חֲנוּךְ וַיְהִי בְנָה עֵיר וַיִּקְרָא שֵׁם הָעֵיר כְּשֵׁם בְּנוֹ
 חֲנוּךְ: ^{יח} וַיּוֹלֵד לְחֲנוּךְ אֶת־עֵיזָד וְעֵיזָד יָלַד אֶת־מְחוּיָאֵל וּמְחוּיָאֵל
 יָלַד אֶת־מְתוּשָׁאֵל וּמְתוּשָׁאֵל יָלַד אֶת־לֶמֶךְ: ^{יט} וַיִּקְחֻלוּ לְמֶךְ שְׁתֵּי
 נָשִׁים שֵׁם הָאֶחָת עֵדָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית עֵלָה: ^כ וַתֵּלֶד עֵדָה אֶת־יֹבֵל
 הוּא הָיָה אָבִי יֵשֶׁב אָהֵל וּמְקַנָּה: ^{כא} וְשֵׁם אָחִיו יוֹבֵל הוּא הָיָה אָבִי
 כָּל־תַּפֵּשׁ כְּנֹזר וְעוֹגֵב: ^{כב} וְעֵלָה גַם־הוּא יָלְדָה אֶת־תּוֹבֵל קִין לְטֵשׁ
 כָּל־חֹרֶשׁ נְחָשֶׁת וּבְרוּזֵל וְאַחֹת תּוֹבֵל־קִין נַעֲמָה: ^{כג} וַיֹּאמֶר לְמֶךְ לְנָשָׁיו
 עֵדָה וְעֵלָה שְׂמַעַן קוֹלֵי נָשָׁי לְמֶךְ הָאֵזְנָה אִמְרָתִי כִּי אִישׁ הֲרַגְתִּי
 לְפַעְעֵי וַיֵּלֶד לְחִפְרָתִי: ^{כד} כִּי שִׁבְעַתִּים יִקְס־קִין וּלְמֶךְ שִׁבְעִים וְשִׁבְעָה:
 כה וַיֵּדַע אָדָם עוֹד אֶת־אִשְׁתּוֹ וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שֵׁת כִּי שָׁת־לִי

אונקלוס

הוּא, רְבֵהוּן, דְּכָל דִּידְעֵי עֲבִידַת נַחְשָׁא וּבְרוּזָא, וְאַחְתֵּיהָ דְּתוֹבֵל
 קִין נַעֲמָה: ^{כג} וַיֹּאמֶר לְמֶךְ לְנָשׁוּהֵי, עֵדָה וְעֵלָה שְׂמַעְתָּ קוֹלֵי נָשָׁי לְמֶךְ,
 אֲצִיטָא לְמִימְרֵי, לֹא גִבְרָא קְטֹלִית דְּבְדִילֵיהָ אֲנָא סְבִיל חוּבִין לְמַמְתָּ,
 וְאִף לֹא עוֹלִימָא חֲבִילִית דְּבְדִילֵיהָ יִשְׁתַּיְצִי זְרַעִי: ^{כד} אִישׁ שִׁבְעָא דְרִין
 אֲתֵלִיא לְקִין, הֲלֹא לְלֶמֶךְ בְּרִיָּה שְׂבַעִין וְשִׁבְעָא: ^{כה} וַיֵּדַע אָדָם עוֹד
 ית אֲתַתֵּיהָ, וַיֵּלֶד בֵּר, וַקָּרַת ית שְׂמִיָּה שֵׁת, אִישׁ אִמְרָת, יֵהֵב לִי

וְעֵדִיאַת וַיֵּלֶד ית חֲנוּךְ, וְהוּא בְּנֵי קָרְתָא, וַקָּרָא שְׂמֵה דְּקָרְתָא.
 כְּשׁוּם בְּרִיָּה חֲנוּךְ: ^{יח} וְאַתְיֵלִיד לְחֲנוּךְ ית עֵיזָד, וְעֵיזָד, אֹלִיד ית
 מְחוּיָאֵל, וּמְחוּיָאֵל, אֹלִיד ית מְתוּשָׁאֵל, וּמְתוּשָׁאֵל אֹלִיד ית לְמֶךְ:
^{יט} וְנָסִיב לֵיהָ לְמֶךְ תְּרַתֵּין נָשָׁיו, שׁוּם חֲדָא עֵדָה, וְשׁוּם תַּנְיִיתָא עֵלָה:
^כ וַיֵּלֶד ית עֵדָה ית יוֹבֵל, הוּא הוּא, רְבֵהוּן, דִּיתְבִּי מִשְׁבַּעִין וּמְרֵי בְעִיר:
^{כא} וְשׁוּם אַחֵוּהֵי יוֹבֵל, הוּא הוּא, רְבֵהוּן, דְּכָל דְּמִנְגַן עַל פּוּם נְבִלָא
 יֵדְעֵי זְמַר כְּנָרָא וְאַבּוּבָא: ^{כב} וְעֵלָה אִף הִיא, וַיֵּלֶד ית תּוֹבֵל קִין, הוּא

4:19 *Lemekh* – Among Lemekh's family's prodigious achievements, only his song, which tells us of the violence becoming endemic in human society, earns more than a few words. The Hebrew Bible is uninterested in *Homo sapiens* the biological species. It is even relatively uninterested in *Homo faber*, the tool-making, environment-changing life-form. And so it passes over, in short order, Yaval, "the ancestor of those who live in tents and raise livestock," Yuval, "the ancestor of all those who play the lyre and the pipe," and Tuval-Kayin, who "forged all kinds of bronze and iron tools." It is interested exclusively in *Homo religious*, the first humans to hear and respond to the divine voice.

4:24 *Lemekh, seventy-seven* – Early societies, René Girard has argued, did not yet have a legal system – laws, courts, prisons, and punishments – to enforce order. Instead they practiced reciprocity, the rule of tit for tat. They acted generously to others until they encountered a hostile response. They then did to the others what the others had done to them.

The trouble with this strategy is that it gives rise to potentially endless cycles of retaliation. It begins with a single act of murder. This sets in motion a blood feud, vendetta, or clan war. Short of mass assassination, there is no natural end to this cycle of retaliation.

26 killed him. And Shet too had a son, and named him Enosh. That was when
 5 1 people began to pray in the name of the LORD. This is the book of SHISHI
 Adam's descendants: On the day God created humankind, He made them in
 2 the likeness of God. Male and female He created them, and on the day they
 3 were created, He blessed them and called them Humankind. Adam lived one
 hundred and thirty years and then had a son in his own likeness and image, and
 4 named him Shet. After Shet was born, Adam lived eight hundred years and had
 5 other sons and daughters. Altogether Adam lived nine hundred and thirty years,
 6 and then he died. Shet lived one hundred and five years and then had a
 7 son, Enosh. After Enosh was born, Shet lived eight hundred and seven years and
 8 had other sons and daughters. Altogether, Shet lived nine hundred and twelve
 9 years, and then he died. Enosh lived ninety years and then had a son,
 10 Keinan. After Keinan was born, Enosh lived eight hundred and fifteen years
 11 and had other sons and daughters. Altogether, Enosh lived nine hundred and
 12 five years, and then he died. Keinan lived seventy years and had a son,
 13 Mahalalel. After Mahalalel was born, Keinan lived eight hundred and forty years
 14 and had other sons and daughters. Altogether, Keinan lived nine hundred and

רש"י

כ"ו אִזּוֹ הוֹחֵל לְקַרְאֵי. אֵת שְׁמוֹת הָאָדָם וְאֵת שְׁמוֹת הַעֲצָמִים בְּשֵׁמוֹ שֶׁל
 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לַעֲשׂוֹתָן עֲבוּדָה זָרָה וְלִקְרוֹתָן חֲלֵהוֹת:
 ה' אִזּוֹ סֵפֶר תּוֹלְדוֹת אָדָם. זוֹ הִיא סְפִירַת תּוֹלְדוֹת חָדָם. וּמְקַדְּשֵׁי
 חֲזָקָה יֵשׁ רַבִּים: בְּיוֹם בְּרֵאֵי וְגו'. מַעֲדָר שְׁבִיּוֹם שֶׁנִּבְרָח הוֹלִיךְ:
 ג' שְׁלִשִׁים וּמֵאָת שָׁנָה. עַד כִּיֹּן פָּרַשׁ מִן הָאִשָּׁה:

חָמַר לָהֶם: וְכִי עֲלִיכֶם לְהַקְדִּיק עַל גְּזֵרְתוֹ שֶׁל מִקּוֹס? חָתֵם עָשׂוּ
 מַצְוֹתֵכֶם וְהוּא יַעֲשֶׂה אֵת שְׁלוֹ! חָמַרוּ לוֹ: קָשׁוּט עֲנִמְךָ תַּחֲלֶה, וְהֵלֵא
 פְּרִשְׁתָּ מֵאֲשֶׁתְךָ זֶה מֵאִהָּ וְשִׁלְשִׁים שָׁנָה מִשְׁנַקְנֶסָה מִיָּתָה עַל יָדְךָ!
 מִיָּד - "וַיֵּדַע אָדָם" וְגו', וּמֵהוּ "עוֹד"? מִלְּמַד שֶׁנִּתְוַסְּפָה לוֹ תַּחֲוָה
 עַל תַּחֲוֹתָיו. בְּבִרְחָשִׁית רַבָּה (כ"ג, ד-ה):

5:3 בְּדַמּוֹתָיו בְּצִלְמוֹ *In his own likeness and image* – As Adam's life reaches its end we are reminded of its beginning, and of the essence he passes on to his countless descendants, "the image of God."

The phrase raises a question. In Judaism *God has no image or likeness*. He has no image because He is not physical. He transcends the physical universe. Therefore He is free, unconstrained by the laws of matter. By making us in His image, He gave us also the power to be free.

Radical unconditioned freedom enters Western civilization in the first chapter of Genesis when the free God freely creates the universe, saying, "Let there be." Making humankind in His image, after His likeness, meant that He endowed

us too with freedom. All life was created. Humans alone are creative. Every life-form has drives, inherent instincts of survival. Humans alone are capable of what philosophers call second-order evaluations, deciding which drives to pursue and which not. Other animals act. We alone bear responsibility for our acts because we could have chosen to act otherwise. Freedom is God's greatest gift to humankind but it is also the most fateful and terrifying. For it means that we alone have the power to destroy the work of God. This is the central drama of Tanakh and of Judaism as a whole. Will we use our freedom to respect order or misuse it to create chaos? Will we honor or dishonor the image of God that lives within the human heart and mind?

כו אֱלֹהִים זָרַע אַחֲרַי תַּחַת הַבֶּל כִּי הִרְגוּ קַיִן: וּלְשֵׁת גַּם־הוּא יִלְד־בֶּן
 ה' א וּיִקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אֲנוֹשׁ אִזּו הוּחַל לְקָרָא בְּשֵׁם יְהוָה: ז' ד ששי
 סָפֵר תּוֹלְדוֹת אָדָם בְּיוֹם בְּרָא אֱלֹהִים אָדָם בְּדַמּוֹת אֱלֹהִים עָשָׂה אֹתוֹ:
 ב זָכַר וּנְקֵבָה בְּרָאָם וַיְבַרְכֵם אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם אָדָם בְּיוֹם הַבְּרָאָה:
 ג וַיְחִי אָדָם שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה וַיֻּלְד בְּדַמּוֹתוֹ בְּצִלְמוֹ וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ
 ד שֵׁת: וַיְהִיו יָמֵי־אָדָם אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־שֵׁת שְׁמֹנֶה מֵאֹת שָׁנָה וַיֻּלְד
 ה בָּנָים וּבָנוֹת: וַיְהִיו כָּל־יָמֵי אָדָם אַשְׁר־חִי תִשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וּשְׁלֹשִׁים
 ו' שָׁנָה וַיָּמָת: וַיְחִי־שֵׁת חָמֵשׁ שָׁנִים וּמֵאֵת שָׁנָה וַיֻּלְד אֶת
 ז אֲנוֹשׁ: וַיְחִי־שֵׁת אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־אֲנוֹשׁ שִׁבְעַ שָׁנִים וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת
 ח שָׁנָה וַיֻּלְד בָּנָים וּבָנוֹת: וַיְהִיו כָּל־יָמֵי־שֵׁת שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה שָׁנָה וּתְשַׁע
 ט מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: וַיְחִי אֲנוֹשׁ תְּשַׁע־עֶשְׂרִים שָׁנָה וַיֻּלְד אֶת־קִינָן:
 י וַיְחִי אֲנוֹשׁ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־קִינָן חָמֵשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת
 יא שָׁנָה וַיֻּלְד בָּנָים וּבָנוֹת: וַיְהִיו כָּל־יָמֵי אֲנוֹשׁ חָמֵשׁ שָׁנִים וּתְשַׁע מֵאוֹת
 יב שָׁנָה וַיָּמָת: וַיְחִי קִינָן שִׁבְעִים שָׁנָה וַיֻּלְד אֶת־מֶהֱלָאֵל:
 יג וַיְחִי קִינָן אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־מֶהֱלָאֵל אַרְבַּע־עֶשְׂרִים שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת
 יד שָׁנָה וַיֻּלְד בָּנָים וּבָנוֹת: וַיְהִיו כָּל־יָמֵי קִינָן עֶשְׂרִים שָׁנִים וּתְשַׁע מֵאוֹת

אונקלוס

שַׁת, מֵאָה וְחֲמִשׁ שָׁנִין, וְאוֹלִיד יַת אֲנוֹשׁ: וַחֲיָא שַׁת, בְּתַר דְּאוֹלִיד יַת
 אֲנוֹשׁ, תַּמְנִי מֵאָה וְשִׁבְעַ שָׁנִין, וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנִין: וְהוּוּ כָּל יוֹמֵי שַׁת,
 תְּשַׁע מֵאָה וְתַרְתַּא עֶסְרֵי שָׁנִין, וּמֵיַת: וַחֲיָא אֲנוֹשׁ תְּשַׁע־עֶשְׂרִין שָׁנִין,
 וְאוֹלִיד יַת קִינָן: וַחֲיָא אֲנוֹשׁ, בְּתַר דְּאוֹלִיד יַת קִינָן, תַּמְנִי מֵאָה וְחֲמִשׁ
 עֶסְרֵי שָׁנִין, וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנִין: וְהוּוּ כָּל יוֹמֵי אֲנוֹשׁ, תְּשַׁע מֵאָה וְחֲמִשׁ
 שָׁנִין, וּמֵיַת: וַחֲיָא קִינָן שִׁבְעִין שָׁנִין, וְאוֹלִיד יַת מֶהֱלָאֵל:
 וַחֲיָא קִינָן, בְּתַר דְּאוֹלִיד יַת מֶהֱלָאֵל, תַּמְנִי מֵאָה וְאַרְבַּע־עֶשְׂרִין
 שָׁנִין, וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנִין: וְהוּוּ כָּל יוֹמֵי קִינָן, תְּשַׁע מֵאָה וְעֶסְרִין

יי בַר אַחֲרָי, חֲלָף הַבֶּל, דְּקַטְלִיה קַיִן: וּלְשֵׁת אַף הוּא אַתְּלִיד
 בַר, וּקְרָא יַת שְׁמִיָּה אֲנוֹשׁ, בְּכֵן בְּיוֹמוֹהֵי חֲלוֹ בְּנֵי אֲנוֹשׁ, מִלְּצִלְאָה
 בְּשֵׁמָא דִּי: א' ה' דִּין סָפֵר, תּוֹלְדוֹת אָדָם, בְּיוֹמָא, דְּבָרָא יי אָדָם,
 בְּדַמּוֹת אֱלֹהִים עֶבֶד יַתִּיה: ב' דְּכַר וּנְקֵבָא בְּרָאנוּן, וּבְרִיךְ יַתְהוּוּ,
 וּקְרָא יַת שׁוּמְהוֹן אָדָם, בְּיוֹמָא דְּאַתְּבְּרִיא: ג' וַחֲיָא אָדָם, מֵאָה
 וְתַלְתִּין שָׁנִין, וְאוֹלִיד בְּדַמּוּתִיה דְּדַמִּי לִיה, וּקְרָא יַת שְׁמִיָּה שַׁת: ד' וְהוּוּ
 יוֹמֵי אָדָם, בְּתַר דְּאוֹלִיד יַת שַׁת, תַּמְנִי מֵאָה שָׁנִין, וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנִין:
 ה' וְהוּוּ, כָּל יוֹמֵי אָדָם דְּחֲיָא, תְּשַׁע מֵאָה וְתַלְתִּין שָׁנִין, וּמֵיַת: וַחֲיָא

15 ten years, and then he died. Mahalalel lived sixty-five years and had a
 16 son, Yered. After Yered was born, Mahalalel lived eight hundred and thirty years
 17 and had other sons and daughters. Altogether, Mahalalel lived eight hundred
 18 and ninety-five years, and then he died. Yered lived one hundred
 19 and sixty-two years and had a son, Ḥanokh. After Ḥanokh was born, Yered
 20 lived eight hundred years and had other sons and daughters. Altogether, Yered
 21 lived nine hundred and sixty-two years, and then he died. Ḥanokh
 22 lived sixty-five years and had a son, Metushelah. Ḥanokh walked faithfully with
 God for three hundred years after Metushelah was born, and had other sons
 23 and daughters. Altogether, Ḥanokh lived for three hundred and sixty-five years.
 24 Ḥanokh walked faithfully with God and then he was no more, for God took
 25 him. Metushelah lived one hundred and eighty-seven years and had
 26 a son, Lemekh. After Lemekh was born, Metushelah lived seven hundred and
 27 eighty-two years and had other sons and daughters. Altogether, Metushelah
 28 lived nine hundred and sixty-nine years, and then he died. Lemekh
 29 lived one hundred and eighty-two years and had a son. He named him Noah,
 saying, “This one will bring us comfort after all our labor and the sorrow of
 30 our hands on the land the LORD has cursed.” After Noah was born, Lemekh

SHEVI'1

רש"י

כ"ט | זֶה יִנְחֵמֵנוּ. יֵנַח מִמֶּנּוּ חֵת עֲנֵבֹן יִדְעוּ. עַד שֶׁלֹּא בָּח נֹחַ לֵאמֹר הִיא
 לָהֶם כְּלֵי מַחֲרָה וְהוּא הַכֵּן לָהֶם, וְהִיְתָה הָאֶרֶץ מוֹנִיחָה קוֹנֵם
 וְדַדְרִים פְּשׁוּרָעִים חֲטוּם, מִקְלָלָתוֹ שֶׁל אֱדָם הָרֹאשׁוֹן, וְבִימֵי נֹחַ
 נָחָה, וְזֶה 'יִנְחֵמֵנוּ' – יֵנַח מִמֶּנּוּ. וְאִם לֹא תִפְרְשֶׁהוּ כִּי, חֵן טַעַם
 הַלְשׁוֹן נֹפֵל עַל הַשֵּׁם, וְאַתָּה צְרִיךְ לְקַרֹּת שְׁמוֹ מִנְחָם:

כ"ד | וַיִּתְהַלֵּךְ חֲנוּךְ. צְדִיק הָיָה וְקָל בְּדַעְתּוֹ לָשׁוּב לְהַרְשִׁיעַ, לְמִיכָךְ
 מֵהַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְסָלְקוּ וְהִמִּיתוּ הַדָּם זְמַנּוּ, וְהוּוּ שְׂשֵׁנָה הַכְּתוּב
 בְּמִיתָתוֹ, לְכַתֵּב: "וַיִּחַיֵנוּ" בְּעוֹלָם לְמַלְאוֹת שְׁנֵיתָנוּ: בִּי לְקַח אִתּוֹ. לְפָנֵי
 זְמַנּוּ, כְּמוֹ: "הֵנָּה לְתַח מִמְּךָ חֵת מִחֲמַד עֵינֶיךָ" (יחזקאל כ"ד, טו):
 כ"ח | וַיֹּלֵד בֶּן. שְׁמֵמֵנוּ נְבִנָה הָעוֹלָם:

5:29 זֶה יִנְחֵמֵנוּ *This one will bring us comfort* – There is some-
 thing not quite right here. The root *n-h-m* (for “comfort”) does not yield the name Noah but *Menahem*. The name Noah comes from the word that means “to rest.” Complex resonances are being set up. Noah is the man who rests when he should act, for when disaster threatens the world he saves himself and his family, no one else. The text also contains a wordplay lost in translation. Noah’s Hebrew name, the two letters *nun-het*, is an exact reversal of the word *het-nun*, “grace, favor,” a key word in the story: “Noah found favor in the LORD’s sight” (Gen. 6:8). Noah’s grace is ambivalent, his life a reversal. Most significantly, the word used by Lemekh at Noah’s birth, *nun-het-mem*, reappears later in the story with

the opposite meaning to that which Lemekh intended: “The LORD saw how great man’s wickedness was upon the earth, and that his thoughts constantly inclined toward evil. Then the LORD regretted [*vayinahem*] that He had made man on earth, and His heart was touched with sorrow” (6:5–6). *Nun-het-mem* turns out to be a contronym. It means “relief” but also “regret,” comfort but also discomfort. Noah does bring relief from man’s work, but it is the release found in death. Not only does Noah fail to lift God’s curse upon the land, he lives through the worst curse of all. Noah’s greatness is also his weakness. Avraham is to begin his service of God by moving, leaving home, and traveling to a distant land. Noah’s gift is that, living through a time of widespread evil, he is not

טו שְׁנָה וַיָּמָת: וַיְחִי מֵהַלְלָאֵל חֲמֵשׁ שָׁנִים וְשֵׁשִׁים שָׁנָה
 טז וַיֹּולֵד אֶת־יֶרֶד: וַיְחִי מֵהַלְלָאֵל אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־יֶרֶד שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
 יז וְשִׁמְנֵה מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּולֵד בָּנִים וּבָנוֹת: וַיְהִי כָּל־יְמֵי מֵהַלְלָאֵל חֲמֵשׁ
 יח וְתִשְׁעִים שָׁנָה וְשִׁמְנֵה מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: וַיְחִי־יֶרֶד שְׁתַּיִם
 יט וְשֵׁשִׁים שָׁנָה וּמֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּולֵד אֶת־חֲנוּךְ: וַיְחִי־יֶרֶד אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ
 כ אֶת־חֲנוּךְ שְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּולֵד בָּנִים וּבָנוֹת: וַיְהִי כָּל־יְמֵי־יֶרֶד
 כא שְׁתַּיִם וְשֵׁשִׁים שָׁנָה וְתִשְׁעֵ מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: וַיְחִי חֲנוּךְ
 כב חֲמֵשׁ וְשֵׁשִׁים שָׁנָה וַיֹּולֵד אֶת־מְתוֹשֶׁלַח: וַיִּתְּהִלֶּךְ חֲנוּךְ אֶת־הָאֱלֹהִים
 כג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־מְתוֹשֶׁלַח שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּולֵד בָּנִים וּבָנוֹת:
 כד וַיְהִי כָּל־יְמֵי חֲנוּךְ חֲמֵשׁ וְשֵׁשִׁים שָׁנָה וְשֹׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה: וַיִּתְּהִלֶּךְ
 כה חֲנוּךְ אֶת־הָאֱלֹהִים וַאֲיָנָנוּ כִּי־לָקַח אֹתוֹ אֱלֹהִים: וַיְחִי
 לו מְתוֹשֶׁלַח שִׁבְעֵ וְשִׁמְנֵים שָׁנָה וּמֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּולֵד אֶת־לֶמֶךְ: וַיְחִי
 לז מְתוֹשֶׁלַח אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־לֶמֶךְ שְׁתַּיִם וְשִׁמּוֹנִים שָׁנָה וְשִׁבְעֵ מֵאוֹת
 לח שָׁנָה וַיֹּולֵד בָּנִים וּבָנוֹת: וַיְהִי כָּל־יְמֵי מְתוֹשֶׁלַח תִּשְׁעֵ וְשֵׁשִׁים שָׁנָה
 לה וְתִשְׁעֵ מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: וַיְחִי־לֶמֶךְ שְׁתַּיִם וְשִׁמְנֵים
 לו שָׁנָה וּמֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּולֵד בֶּן: וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ נֹחַ לֵאמֹר זֶה יִנְחַמְנוּ
 לו מִמַּעַשְׁיָנוּ וּמִעַצְבוֹן יַדֵּינוּ מִן־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אָרְדָה יְהוָה: וַיְחִי־לֶמֶךְ

שביעי

אונקלוס

וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנִין: כג וְהוּוּ כָּל יוֹמֵי חֲנוּךְ, תְּלַת מֵאָה וְשִׁתַּיִן וְחֲמֵשׁ
 שָׁנִין: כד וְהִלִּיךְ חֲנוּךְ בְּדַחְלֵתָא דִּי, וְלִיתוּהִי, אֲרִי לֹא אָמִית
 יְתִיָהּ יי: כה וְחִיָּא מְתוֹשֶׁלַח, מֵאָה וְתַמְנֵן וְשִׁבְעֵ שָׁנִין, וְאוֹלִיד יֵת
 לֶמֶךְ: לו וְחִיָּא מְתוֹשֶׁלַח, בְּתֵר דְּאוֹלִיד יֵת לֶמֶךְ, שִׁבְעֵ מֵאָה וְתַמְנֵן
 וְתִרְתִּין שָׁנִין, וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנִין: לו וְהוּוּ כָּל יוֹמֵי מְתוֹשֶׁלַח, תִּשְׁעֵ
 מֵאָה וְשִׁתַּיִן וְתִשְׁעֵ שָׁנִין, וּמִית: כז וְחִיָּא לֶמֶךְ, מֵאָה וְתַמְנֵן וְתִרְתִּין
 שָׁנִין, וְאוֹלִיד בֶּר: כח וְקִרָא יֵת שְׁמִיָּהּ, נֹחַ לְמִימֵר, דִּין, יִנְחַמְנָא
 מִעַבְדָּנָא וּמְלִיאוֹת יִדְנָא, מִן אֲרַעָא, דְּלִטָּה יי: לו וְחִיָּא לֶמֶךְ,

שָׁנִין, וּמִית: טו וְחִיָּא מֵהַלְלָאֵל, שְׁתַּיִן וְחֲמֵשׁ שָׁנִין, וְאוֹלִיד יֵת יֶרֶד:
 טז וְחִיָּא מֵהַלְלָאֵל, בְּתֵר דְּאוֹלִיד יֵת יֶרֶד, תַּמְנֵן מֵאָה וְתִלְתִּין שָׁנִין,
 וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנִין: יז וְהוּוּ כָּל יוֹמֵי מֵהַלְלָאֵל, תַּמְנֵן מֵאָה וְתִשְׁעֵין וְחֲמֵשׁ
 שָׁנִין, וּמִית: יח וְחִיָּא יֶרֶד, מֵאָה וְשִׁתַּיִן וְתִרְתִּין שָׁנִין, וְאוֹלִיד יֵת חֲנוּךְ:
 יט וְחִיָּא יֶרֶד, בְּתֵר דְּאוֹלִיד יֵת חֲנוּךְ, תַּמְנֵן מֵאָה שָׁנִין, וְאוֹלִיד בְּנִין
 וּבָנִין: כ וְהוּוּ כָּל יוֹמֵי יֶרֶד, תִּשְׁעֵ מֵאָה וְשִׁתַּיִן וְתִרְתִּין שָׁנִין, וּמִית:
 כא וְחִיָּא חֲנוּךְ, שְׁתַּיִן וְחֲמֵשׁ שָׁנִין, וְאוֹלִיד יֵת מְתוֹשֶׁלַח: כב וְהִלִּיךְ
 חֲנוּךְ בְּדַחְלֵתָא דִּי, בְּתֵר דְּאוֹלִיד יֵת מְתוֹשֶׁלַח, תְּלַת מֵאָה שָׁנִין,

lived five hundred and ninety-five years and had other sons and daughters.
 31 Altogether, Lemekh lived seven hundred and seventy-seven years, and then
 32 he died. After Noah was five hundred years old, Noah had three sons:
 6 1 Shem, Ham, and Yefet. Humans began to multiply on earth, and daughters
 2 were born to them. When the sons of God saw that the daughters of man were
 3 lovely, they began to take whomever they chose to be wives to them. Then the
 LORD said, “My spirit will not forever judge man; he is of flesh. His life shall be
 4 but one hundred and twenty years.” In those days the Nefilim were on earth,
 and later also, for the sons of God had gone to the daughters of man and had
 children with them. These were the heroes of old, men of legends.
 5 The LORD saw how great man’s wickedness was upon the earth, and that his
 6 thoughts constantly inclined toward evil. Then the LORD regretted that He had

MAFTIR

רש"י

שְׁנָה? חָיון מְקַדֵּם וּמְאַחֵר בְּתוֹרָה, כְּבָר הֵיטָה הַגְּזֵרָה גְּזוּרָה עָשָׂרִים
 שָׁנָה קִדְּם שְׁהוּלִיד נָח תּוֹלְדוֹתָי, וְכֵן מְעַנֵּנוּ בְּסֹדֶר עוֹלָם (סוּף פְּסִיחַ). גַּם
 מִדְּרָשֵׁי חֲזָקָה רַבִּים בְּ"לֹא יָדוּן", חָזַל זֶה צָחֵנִיח פִּשְׁטוֹנוֹ:

ד' הַנְּפִלִים. עַל שֵׁם שְׁנִפְלוּ וְהִפִּילוּ חַת הָעוֹלָם, וּבִלְשׁוֹן עִבְרִית לְשׁוֹן
 עֲנָקִים הָיָה: בְּיָמֵים הָהֵם. בַּיָּמֵי דוֹר חָנוּשׁ וּבְנֵי קַוֵּן: וְגַם אַחֲרֵי בֶן.
 חָף עַל פִּי שָׂרְחוּ בְּחִבְדָּן שֶׁל דוֹר חָנוּשׁ, שֶׁעָלָה חוֹקֵינוּס וְהַעֲרֵף שְׁלִישׁ
 הָעוֹלָם, לֹא נִכְנַע דוֹר הַמְּבּוּל לְלַמֵּד מֵהֶם: אֲשֶׁר יָבֵאוּ. הָיוּ יוֹלְדוֹת
 עֲנָקִים כְּמוֹתֵם: הַגְּבֻרִים. לְמַרְדֵּ בְּמִקּוֹם: אֲנָשֵׁי הַשָּׁם. חוֹתֵם שְׁנִקְבוּ
 בְּשֵׁמוֹת: עִירָד מְחוּיָחַל מִתּוֹשָׁחַל, שְׁנִקְרָחוּ עַל שֵׁם חִבְדָּן, שְׁנִמְנוּחוּ
 וְהִתְשָׂו: דְּבַר חֶחֶר, חֲנָשֵׁי שְׁמִמּוֹן, שְׁשִׁמְמוּ חַת הָעוֹלָם:

ו' וַיִּנְחַם ה' בִּי עֵשָׂה. נִחָמָה הֵיטָה לְפָנָיו שְׁבָרָחוּ בְּתַחֲמוֹנֵם, שְׁחָלוּ הָיָה
 מִן הָעֲלִיּוֹנִים הָיָה מִמְרִידוֹן, כְּבִרְחֻשֵׁית רַבָּה (כז, ד): וַיִּתְעַצֵּב. הָאֲדָם
 "חָל לְבוֹ" שֶׁל מִקּוֹס, עָלָה בְּמַחְשַׁבְתּוֹ שֶׁל מִקּוֹס לְהַעֲבִיבוֹ, זֶהוּ תַרְגּוּם
 חוֹנְקָלוֹס. דְּבַר חֶחֶר, "וַיִּנְחַם", נִהְפְּכָה מִחֻשְׁבְּתּוֹ שֶׁל מִקּוֹס מִמְדַּת
 רַחֲמִים לְמִדַּת הַדִּין, עָלָה בְּמַחְשַׁבָּה לְפָנָיו מֵה לְעֵשִׂית בְּאֲדָם שֶׁנֶּעְשָׂה
 בְּחִבְדָּן, וְכֵן כָּל לְשׁוֹן נְחוּס שְׁבִמְקָרָח לְשׁוֹן נִמְלָךְ מֵה לְעֵשִׂית: "וַיִּבֶן
 חָדָם וַיִּתְנַחֵם" (בַּמִּדְבָּר כג, יט), "וַעֲלָ עֲבָדָיו וַיִּתְנַחֵם" (דְּבָרִים לב, לו), "וַיִּנְחַם ה'
 עַל הַרְעֵה" (שְׁמוֹת לב, יד), "נִחָמְתִּי בִי הַמְּלַכְתִּי" (שְׁמוֹת ח טו, יח), כָּלֵם לְשׁוֹן
 מַחְשַׁבָּה חֶחֶרֶת הֵם. "וַיִּתְעַצֵּב חָל לְבוֹ" - נִתְחַפֵּל עַל חִבְדָּן מְעַשֶׂה יָדָיו,
 כְּמוֹ: "נִעֲצַב הַמְּלָךְ עַל בְּגוֹ" (שְׁמוֹת כ' יט, ג). וְזוֹ כְּתִבְתִּי לְתַשְׁבֵּית הַמִּינִים:
 גוֹי חֶחֶד שְׁחָל חַת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קַרְחָה, חָמֵר לוֹ: חָיון חַתֵּם מוֹדִים
 שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רּוּחָה חַת הַנּוֹלֵד? חָמֵר לוֹ: הֵן חָמֵר לוֹ: וְהָ
 כְּתִיב: "וַיִּתְעַצֵּב חָל לְבוֹ"? חָמֵר לוֹ: נוֹלַד לָךְ בֶּן זָכַר מִיְמִיךָ? חָמֵר לוֹ:
 הֵן חָמֵר לוֹ: וְמֵה עֵשִׂית? חָמֵר לוֹ: שְׁמַחְתִּי וְשִׂמְחַתִּי חַת הַכֵּל. חָמֵר
 לוֹ: וְלֹא הֵיטָה יוֹדַע שְׁסוּפוֹ לְמוֹת? חָמֵר לוֹ: בְּשִׁעַת חִדּוֹתָ חִדּוֹתָ,

ל' בֶּן חֲמִשׁ מֵאוֹת שָׁנָה. חָמֵר רַבִּי יוֹדָן: מֵה פִּעֵם כָּל הַדּוֹרוֹת
 הוֹלִידוּ לְמֵחָה שְׁנָה וְזֶה לְחִמֵּשׁ מֵאוֹת? חָמֵר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: חָם
 לְשֵׁעִים הֵם יִחְבְּדוּ בְּמִים וְרַע לְעִדִּיק זֶה, וְחָם צְדִיקִים הֵם חֲטֻרִיח
 עָלָיו לְעֵשִׂית תְּבוֹת הַרְבֵּה, כְּבֵשׁ חַת מְעַנֵּנוּ וְלֹא הוֹלִיד עַד חִמֵּשׁ מֵאוֹת
 שָׁנָה. כְּדִי שְׁלֹחַ יְהִי יִפֶּת הַגְּדוֹל שְׁבָבֵינוּ רַחוּי לְעַנְשֵׁין לְפָנֵי הַמְּבּוּל,
 דְּכַתִּיב: "כִּי הִנֵּעַר בֶּן מֵחָה שְׁנָה יְמוֹת" (יִשְׁעִיה סה, כ) - רַחוּי לְעַנְשֵׁ
 לְעַתִּיד, וְכֵן לְפָנֵי מִתֵּן תּוֹרָה: אֵת שֵׁם אֵת חָם וְאֵת יִפֶּת. וְהִלֵּךְ יִפֶּת
 הַגְּדוֹל הוּא! חָלֵל בְּתַחֲלָה חַתֵּה דוֹרֵשׁ חַת שְׁהוּא צְדִיק, וְנוֹלַד כְּשֶׁהוּא
 מֵהוּל, וְשִׁחְבְּרָהּם יִצָּח מְמַנּוּ וְכוּ'. כְּבִרְחֻשֵׁית רַבָּה (כז, א):

ו' בֶּן הָאֱלֹהִים. בְּנֵי הַשָּׁרִים וְהַשׁוֹפְטִים. דְּבַר חֶחֶר, "בְּנֵי הָאֱלֹהִים",
 הֵם הַשָּׁרִים הַהוֹלְכִים בְּשִׁלְחֵיתוֹן שֶׁל מִקּוֹס, חָף הֵם הָיוּ מִתְעַבְּדִים
 בָּהֶם. כָּל 'אֱלֹהִים' שְׁבִמְקָרָח לְשׁוֹן מְרִית, וְזֶה יוֹכִיחַ: "וְחַתֵּה תִהְיֶה
 לוֹ לְאֱלֹהִים" (שְׁמוֹת ז, יז), "רַחֵם נִתְקַנְךָ אֱלֹהִים" (סס א, ח): כִּי טַבַּת הַנֶּהָ.
 חָמֵר רַבִּי יוֹדָן: "טַבַּת" כְּתִיב, מִשְׁהָיוּ מְטִיבִין חוֹתֵה מִקְשֻׁטֵּת לְכַנֵּס
 לְחִפְיָה, הָיָה גְדוֹל נִכְנָס וּבּוֹעֵלָה תַחֲלָה: מוֹבַל אֲשֶׁר בְּחָרוּ. חָף בְּעוֹלֵת
 בְּעַל, חָף הַזָּכַר וְהַבְּהֵמָה:

ג' לֹא יָדוּן רּוּחִי בְּאָדָם. לֹא יִתְרַעַם וּיְרִיב רּוּחִי עָלָי בְּשִׁבִיל הָאֲדָם:
 לְעֵלָם. לְחִרְךָ יָמִים; הֵנָּה רּוּחִי נִדּוֹן בְּקִרְבִּי חָם לְהַשְׁחִית וְחָם לְרַחֵם,
 לֹא יְהִי מְדוֹן זֶה בְּרוּחִי לְעֵלָם, כְּלוּמֵר לְחִרְךָ יָמִים: בְּשִׁגְם הוּא
 בְּשֵׁר. כְּמוֹ 'בְּשִׁגְם', כְּלוּמֵר בְּשִׁבִיל שֶׁם זֹאת בּוֹ שְׁהוּא בְּשֵׁר וְחָף עַל
 פִּי כֵן חָיונוּ נִכְנַע לְכַנֵּס, וְמֵה חָם יְהִי חָם אִזּוֹ דְּבַר קֶשֶׁה. בְּיוֹצֵא בּוֹ:
 "עַד שְׁקִמְתִּי דְבוֹרָה" (שְׁפִטִים ה, ז) כְּמוֹ 'שְׁקִמְתִּי', וְכֵן: "שְׁחַתֵּה מְדַבֵּר
 עִמִּי" (סס ג, ח) כְּמוֹ 'שְׁחַתֵּה', חָף 'בְּשִׁגְם' כְּמוֹ 'בְּשִׁגְם': וְהָיוּ יָמָיו וְגו'.
 עַד מֵחָה וְנִשְׁרִים שְׁנָה חֲחִרְךָ לְהֵם חָפִי, וְחָם לֹא יִסּוּבוּ - חֲחִיח
 עָלֵיהֶם מְבּוּל. וְחָם תַּחֲמָה, מְשֻׁנְלַד יִפֶּת עַד הַמְּבּוּל חָיונוּ חָלֵל מֵחָה

אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-נֹחַ חֲמֵשׁ וְתִשְׁעִים שָׁנָה וְחֲמִשׁ מֵאֹת שָׁנָה וַיֹּוֹלֶד
 בָּנִים וּבָנוֹת: וַיְהִי כָל-יְמֵי לְמֹךְ שֶׁבַע מֵאָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְשִׁבְעַת מֵאוֹת שָׁנָה
 וַיְהִי-נֹחַ בֶּן-חֲמִשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּוֹלֶד נֹחַ אֶת-שֵׁם
 אֶת-חָם וְאֶת-יָפֶת: וַיְהִי כִּי-הִחַל הָאָדָם לָרֹב עַל-פְּנֵי הָאָדָמָה וּבָנוֹת
 יֹלְדוּ לָהֶם: וַיֵּרְאוּ בְנֵי-הָאֱלֹהִים אֶת-בָּנוֹת הָאָדָם כִּי טֹבֹת הֵנָּה וַיִּקְחוּ
 לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ: וַיֹּאמֶר יְהוָה לֹא-יִדּוֹן רוּחִי בָאָדָם לְעַלְמָם
 בְּשָׂגֵם הוּא בָשָׂר וְהָיוּ יָמָיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה: הַנְּפֹלִים הָיוּ בָאָרֶץ
 בְּיָמַי הָהֵם וְגַם אַחֲרֵי-כֵן אֲשֶׁר יָבֹאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים אֶל-בָּנוֹת הָאָדָם
 וַיִּלְדוּ לָהֶם הַגִּבּוֹרִים אֲשֶׁר מְעוֹלָם אָנְשֵׁי הַשָּׁמַיִם:
 וַיֵּרָא יְהוָה כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם בָּאָרֶץ וְכָל-יֶצֶר מַחְשַׁבְתּוֹ לָבוֹר רָק
 רַע כָּל-הַיּוֹם: וַיִּנְחַם יְהוָה כִּי-עָשָׂה אֶת-הָאָדָם בָּאָרֶץ וַיִּתְעַצֵּב

מפסיד

אונקלוס

בְּתַר דְּאוֹלִיד יֵת נֹחַ, חֲמִשׁ מֵאָה וְתִשְׁעִין וְחֲמִשׁ שָׁנִין, וְאוֹלִיד
 בְּנִין וּבָנִין: לָא וְהוּוּ כָּל יוֹמֵי לְמֹךְ, שֶׁבַע מֵאָה וְשִׁבְעִין וְשִׁבְעַת שָׁנִין,
 וּמִיָּת: לָא וְהוּוּ נֹחַ, בֶּר חֲמִשׁ מֵאָה שָׁנִין, וְאוֹלִיד נֹחַ, יֵת שֵׁם יֵת
 חָם וְיֵת יָפֶת: וּ וְהוּוּ כִּד שְׂרִיאוּ בְנֵי אֲנָשָׁא, לְמִסְגֵּי עַל אִפִּי
 אֲרַעָא, וּבִנְתָא אֲתִילִידָא לְהוֹן: וְהוּוּ בְנֵי רַבְרַבִּיא יֵת בְּנֵת
 אֲנָשָׁא, אֲרִי שְׂפִירָן אֲנִין, וְנִסְיָבוּ לְהוֹן נָשִׁין, מִכָּל דְּאֲתִרְעִיאוּ:
 וַיֹּאמֶר יי, לָא יִתְקִים דְּרָא בִישָׁא הָדִין קְדָמִי לְעַלְמָם, בְּדִיל דְּאֲנִין

affected by it. He is unmoved. But he is also unable to grow.
 Noah ("rest") stands still.

6:6 *The LORD regretted* – Having made human beings in His image, God sees the first man and woman disobey the first command, and the first human child commit the first murder. Within a short space of time “the earth had become... full of violence.” God “saw how

great man’s wickedness was upon the earth.” We then read one of the most searing sentences in religious literature. “The LORD regretted that He had made man on earth, and His heart was touched with sorrow” (Gen. 6:6). The *parasha* that started with the beginnings of creation ends with God’s regret. It is now that the real story of the Torah – the faltering move toward the society we still seek to build – begins.

7 made man on earth, and His heart was touched with sorrow. The LORD said, “I will erase My creation, humankind, from the face of the land – man, even animals and creeping things, even birds of the heavens – for I regret having 8 made them.” But Noah found favor in the LORD’s sight.

רש"י

אחיתו, לכך נאמר לשון מחוי: מאדם עד בהמה. אך הם השחיתו דרכם. דבר חרה, הכל נברא בשביל האדם, וכיון שהיא פלה מה ערך באלו: כי נחמתו בי עשיתם. חשבתו מה לעשות על חשך נעשיתם:

בשעת חבלא חבלא. חמר לו: כך מעשה לפני הקדוש ברוך הוא, אך על פי שגלוי לפניו שסוכן לחטא ולאבדן לא נמנע מלבדו, בשביל הצדיקים העתידים לעמוד מהם:

וַיֵּאמֶר ה' אֲמַחֶה אֶת הָאָדָם. הוא עקר ואביא עליו מים ואמחה

אֶל-לִבּוֹ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אִמְחָה אֶת-הָאָדָם אֲשֶׁר-בָּרָאתִי מֵעַל פְּנֵי
 הָאָדָמָה מֵאָדָם עַד-בְּהֵמָה עַד-רֶמֶשׂ וְעַד-עוֹף הַשָּׁמַיִם כִּי נִחַמְתִּי
 כִּי עָשִׂיתֶם: וְנָח מֵצָא חֵן בְּעֵינַי יְהוָה:

אונקלוס

תִּקְפְּהוֹן כְּרַעוּתִיה: וַאֲמַר יי, אִמְחִי ית אַנְשָׁא דְבְרִיתִי מֵעַל אֲפִי
 אֲרַעָא, מֵאֲנָשָׁא עַד בְּעִירָא, עַד רַחֲשָׂא וְעַד עוֹפָא דְשָׁמַיָא,
 אַרִי תַבִּית בְּמִמְרֵי אַרִי עַבְדֵּתְנֹן: וְנָח, אֲשַׁכַּח רַחֲמִין קָדָם יי: